מקורות אזניים לפי נבי וטעותי

בבית המדרש ליל ה':

שיטנשטיין

ראש ר"ף

עמוק

ראבן

מאיר

תוס' רא"ש לבדוק אור צרוע על הגמרא

אחרונים בבלי

טור חומ שמת

שולח חומ שמת

רמב"ם מניבה - בעיה פה

סדר משפטים

קונטרס טקסט מקומות:

רמבם, יד החזקה, שוחט, פ"ה מ"ט

סמג

סדר חסידים

ים של שלמה

תכם בבי

באר הגולה

כנסת הגדולה חומ שמת

ע"י מרומז שדה בבית המדרש ה'

אבל איתיה במתא לא. משמעינן ליה[ס] דהנהו מיתמא ומיכמי לא עבדי שליחותם: דאמרי שליחא דבי דינא אשכחיה ואמר ליה. אלא משדרינן ליה עד שליחות אחרינא אחריה: ולא אמרן אלא דלא חליף אבבא דבי דינא. כי אתי ההוא פלוגי לגמיה ליה אורחא לגבא[ד] דבי דינא לא אכל חליף אגבא דבי דינא לא אמרי ליה דאמרי אשכחינהו[ה] שליחא דב"ד ואמר ליה [ב]ולא אמרן אלא דלא חליף אבבא דבי דינא אבל חליף אבבא דבי דינא לא אמרי אשכחוה בי דינא ואמרי ליה [ג]ולא אמרן אלא דאתי ביומיה אבל לא אתי ביומיה לא אימא אישתלוי אשתלי אמר רבא [ד]האי מאן דכתיב עליה פתיחא על דלא אתי לדינא עד דאתי לדינא לא מקרעינן ליה על דלא ציית לדינא עד דציית לא מקרעינן ליה ולא היא [ה]כיון דאמר צייתנא קרעינן ליה: אמר רב חסדא [ו]קובעים זמן שני וחמישי ושני זמנא וחמנא בתר זמנא[ז] ולמחר כתבינן רב אסי[ח] איקלע בי רב כהנא חזא ההיא איתתא דאזמנה לדינא בפניא ובצפרא כתיב עליה פתיחא א"ל לא סבר לה מר להא דאמר רב חסדא קובעין זמן שני וחמישי ושני א"ל [ט]ה"מ גברא דאנים וליתיה במתא אבל איתתא כיון דאיתה במתא ולא אתיא מורדת היא: אמר רב יהודה [י]לא יהבינא זמנא לא ביומי ניסן ולא ביומי תשרי לא במעלי יומא טבא ולא במעלי שבתא [יא]אבל מניסן לבתר יומי ניסן וביומי תשרי לבתר תשרי קבעינן [יב]ממעלי שבתא לבתר מעלי שבתא לא קבעינן מאי טעמא בעבידתיה דשבתא טריד אמר רב נחמן [יג]לא יהבינן זמנא לא לבני כלה בכלה ולא לבני ריגלא בריגלא כי הוו אתו לקמיה דרב נחמן אמר להו וכי לדידכו כנופייכו [יד]והאידנא דאיכא רמאי חיישינן: אם היה דבר שיש בו אחריות חייב[טו] לשלם: [טז]מתני ליה רבי לר"ש בריה לא דבר שיש בו אחריות ממש אלא אפילו פרה וחורש בה חמור ומחמר אחריו חייבין להחזיר מפני כבוד אביהן בעי מיניה רב כהנא מרב מטה ומיסב עליה שולחן ואוכל עליו מהו • אמר לו [יז]תן לחכם ויחכם עוד: **מתני'** [יח]אין פורטין לא מתיבת המוכסין ולא מתוך ביתו או מן השוק: **גמ'** תנא [יט]אבל נותן לו דינר ונותן[כ] לו את השאר: ומוכסין [כא]והאמר שמואל [כב]דינא דמלכותא דינא אמר רב חנינא בר כהנא אמר שמואל [כג]במוכס שאין לו קצבה דבי ר' ינאי אמרי איכא דמתני לה אהא [כד]לא ילבש אדם כלאים אפי' על גבי עשרה בגדים להבריח בו את המכס מתני' דלא כר"ע דתניא [כה]• אסור להבריח[כו] את המכס ר"ש אומר משום [כז]ר"ע מותר להבריח את המכס בשלמא לענין כלאים בהא קמיפלגי • דמר סבר דבר שאין מתכוין מותר ומר סבר דבר שאין מתכוין אסור אלא להבריח בו את המכס מי שרי והאמר שמואל דינא דמלכותא דינא א"ר חנינא בר כהנא אמר שמואל במוכס שאין לו קצבה דבי ר' ינאי אמרי במוכס העומד מאליו איכא דמתני לה אהא [כח]• ר"ע אומר אין באין עליו בעקיפין מפני קידוש השם ור"ע טעמא דאיכא קידוש השם הא ליכא קידוש השם באין וגזל כנעני מי שרי והתניא אמר ר' שמעון דבר זה דרש ר"ע כשבא מזפירין מנין [כט]לגזל כנעני שהוא אסור ת"ל [ל]אחרי נמכר גאולה תהיה לו שלא

[מ]ומר סבר דבר שאין מתכוין מותר. ומרי אפי' לגבא נמי [נא]דלמא מוכסי כסות מוכרין כלרכן ומוקי בגמרא מדליקין (שבת דף מט: וסס) כרבי שמעון דשרי דבר שאין מתכוין אמס נמי מרי אף לגבא ולא שיאסר דוקא על כמיפוי:

אין פורטין לא מתיבת המוכסין. [נב]רבנן דאמרי[נג] אמס גזלה לא הוי יאוס בעלים מ"ם ומ"מ קמני דטמון דינר ומחזיר לו השאר הואיל ומין יאוש בכרוך שהם של גזל ור"ש נמי דאמר אמס גזלה הוי יאוס בעלים דהשתא ה"ל יאוש ומינו רשות מ"מ אין פורטין משום דדבר מגונה הוא דמיפה וכיס מיומדת להנאת אם גזלות שלהם ודרכו[נד] כל שעה להנאת אם:

נודרין להרגים. מגדרים (דף מח.) אמס יאסרו כל פירות שבעולם עלי אם אינם של תרומה ומתשב בלבו היום דאין נאסר אלא אותו יום בלבד ואע"ג דדבריס שבלב אין דבריס משום אותה שרו ליה הכי מפרש אמס וה"ה שיכול לאחוב בלבו שעה אחת לו רגע וכן נוהגים כשהאנשים[נה] מדברים היהודים הדברים מתחיסס שלא יאמר לאדר בעיר אחרת יכולין לידור[נו] אמס שלא יאמר ובלבם יאמרו היום ואפי' הוא מפרש בשפתיו שלא יאמר ממנו כל ימי חייו יכול להעבירם ולהשוב בלבו שום תנאי ואם מבטל בשפתיו בלאמס כ"ם דהוי מיעוט גמור: שלא

לא יאמר לא לבני כלה בכלה ולא לבני ריגלא בריגלא כי הוו אתו לקמיה דרב נחמן אמר להו וכי לדידכו כנופייכו [נז]והאידנא דאיכא רמאי חיישינן: אם היה דבר שיש בו אחריות חייב[נח] לשלם: [נט]מתני ליה רבי לר"ש בריה לא דבר שיש בו אחריות ממש אלא אפילו פרה וחורש בה חמור ומחמר אחריו חייבין להחזיר מפני כבוד אביהן בעי מיניה רב כהנא מרב מטה ומיסב עליה שולחן ואוכל עליו מהו • אמר לו [ס]תן לחכם ויחכם עוד: **מתני'** [סא]אין פורטין לא מתיבת המוכסין ולא מכים של גבאין ואין נוטלין מהם צדקה [סב]אבל נוטל הוא מתוך ביתו או מן השוק: **גמ'** תנא [סג]אבל נותן לו דינר ונותן[סד] לו את השאר: ומוכסין [סה]והאמר שמואל [סו]דינא דמלכותא דינא אמר רב חנינא בר כהנא אמר שמואל [סז]במוכס שאין לו קצבה דבי ר' ינאי אמרי [סח]במוכס העומד מאליו איכא דמתני לה אהא [סט]לא ילבש אדם כלאים אפי' על גבי עשרה בגדים להבריח בו את המכס מתני' דלא כר"ע דתניא [ע]• אסור להבריח[עא] את המכס ר"ש אומר משום [עב]ר"ע מותר להבריח את המכס בשלמא לענין כלאים בהא קמיפלגי • דמר סבר דבר שאין מתכוין מותר ומר סבר דבר שאין מתכוין אסור אלא להבריח בו את המכס מי שרי והאמר שמואל דינא דמלכותא דינא א"ר חנינא בר כהנא אמר שמואל במוכס שאין לו קצבה דבי ר' ינאי אמרי במוכס העומד מאליו רב אשי אמר [עג]במוכס כנעני[עד] דתניא [עה]ישראל וכנעני אנס[עו] שבאו לדין אם אתה יכול לזכות בדיני ישראל זכהו ואמור לו כך דינינו בדיני כנעני זכהו ואמור לו כך דינכם[עז] ואם לאו באין עליו בעקיפין דברי ר' ישמעאל ר"ע אומר אין באין עליו בעקיפין מפני קידוש השם ור"ע טעמא דאיכא קידוש השם הא ליכא קידוש השם באין וגזל כנעני מי שרי והתניא אמר ר' שמעון דבר זה דרש ר"ע כשבא מזפירין מנין [עח]לגזל כנעני שהוא אסור ת"ל [עט]אחרי נמכר גאולה תהיה לו שלא

זה שקיבל את המכס מיד המלך נכרי בהיתר: נודרין. קונס כל פירות עלי אם אין מטלה זו של בית המלך[פ]: הורגים. רוצחים: חרמים. בעלי מיגרה ומריבה וגחלי ממון: במוכס שהוא כנעני אנס. ואין לחוש אם גזלו היכא ליכא חילול השם שאין מנין שזה מכוז: באין עליו בעקיפין. בעלילות עד שפוטרין את הישראל: אחרי נמכר. בעבד עברי הנמכר לנכרי בשוק משמעי: שלא

הגהות מהר"ב רנשבורג

א) גמ' דתניא אסור להבריח בהם כל"ל וכ"ה בי"ף ור"ל בכלאים ומימוקי יוסף סנהדרין פ וכן מדר' עקיבא ויעו"ש מ"ר דגרס להיא גלגולא הסמ"ק מנלא שקול לגבא עשרה בגדים כלאים זה על זה להבריח בו אם המכס וכ"כ הרא"ש וכן נלע"ד שהיתה גירסת המוס' סמוכים דף לא ע"ב ד"ה הא ר"י ויעוש"ם ולשון מוגיין בשלמא לענין כלאים וכו' הכי מוכח וע' פי' יומטב ולו"ק:

תורה אור השלם

א) תֵּן לְחָכָם וְיֶחְכַּם עוֹד הוֹדַע לְצַדִּיק וְיוֹסֵף לֶקַח: [משלי ט, ט]

ב) אַחֲרֵי נִמְכַּר גְּאֻלָּה תִּהְיֶה לּוֹ אֶחָד מֵאֶחָיו יִגְאָלֻנוּ: [ויקרא כה, מח]

ליקוטי רש"י

ביומי ניסן. ימי הקניה. ביומי תשרי. דלרגלם הגמות והסדים [ברכות לה:]. כלה. שנת שלמני הרגל שהכל נפסקין לשמוח שלמות הרגל [שם י:]. לא דבר שיש בו אחריות ממש. לא שגזל קרקע והיתה לפניהן. אלא אפילו גזל פרה וחרש בה או חמור ומחמר אחריו. וכלל מעידין שהיה דגזל מיומן שלמה גדולה קיימת עמקינן [לעיל קיא:]. דינא דמלכותא דינא. של עובדי כוכבים [נישין י:] כל מכוס ומרגומות ומנהגות של מלכים שרגילים להנהיג מלכותם דינא הוא שכל מי המלכות מקבלים עליהם מרצונם מוקי המלך ומשפטיו והלכך דין גמור הוא ואין למחזיק ממנו סברו ע"פ מוק המלך הנוהג בעיר משום גזל [רשב"ם ב"ב נד:]. נודרים להרגין. שהוא הורג על עסקי ממון אפס כמ לנהרגו יכול לידור על זה שהוא של מרומה ואפמר נדר זה עלי אם אינו של מרומה אע"פ שאינו לא מרומה כדי שלא יעלה לפי שיש פיוב מיתה לו והנדר מותר. ולחרמין. שהוא ליקטים בעצמם שאינו הורג. ולמוכסין. נוטל מכס המלך ורוצה ליטול פירותיו בע"כ. אע"פ שאינה של תרומה. יכול ליתן שכן של תרומה כדי שלא יעלה ומתני' לא זו אף זו קתני [נודרים נו:].

מסורת הש"ס עם הוספות

ס) [לעיל קיא: לקמן קיד:]. ב) גיטין י: נדרים כח. ב"ב לד: נה. ג) כלאים פ"ט מ"ג. ד) [ע' תוס' זבחים לא: ד"ה הא ר' יהודה]. ה) נדרים כז:. ו) עיין תוס' גיטין יג: סוד"ה במעמד. ז) פסחים ו:. ח) נדרים כח:. ט) לקמן קיד ע"א.

הגהות הב"ח

(ס) גמ' דמתני לה אאל נזרין וכו' של מרומה אע"פ שאינה של תרומה שהיא של בית מלך אע"פ שאינה של מלך: (ב) רש"י ד"ה דינא וכו' אין זה גלגל: (ג) תוספות ד"ה ומר וכו' והא נמי דתנן בפ' בתרא דכלאים מוכר כפות:

גליון הש"ס

גמ' א"ל תן לחכם וכו'. מילוקין סה ע"ב: שם אסור להבריח. עיין פסחים דף קיג ע"ב: שם דמ"ם דבר שאין פתכוין פוטר. וסמיס לא ע"ב מד"ה הא ר"י:

הגהות מהר"ב רנשבורג

א) גמ' דתניא אסור להבריח בהם כל"ל וכ"ה בי"ף ור"ל בכלאים ומימוקי יוסף סנהדרין פ וכן מדר' עקיבא ויעו"ש מ"ר דגרס להיא גלגולא הסמ"ק מנלא שקול לגבא עשרה בגדים כלאים זה על זה להבריח בו אם המכס וכ"כ הרא"ש וכן נלע"ד שהיתה גירסת המוס' סמוכים דף לא ע"ב ד"ה הא ר"י ויעוש"ם ולשון מוגיין בשלמא לענין כלאים וכו' הכי מוכח וע' פי' יומטב ולו"ק:

הגהות וציונים

ס) צ"ל אשכחיה (כת"י. וכ"ה ברש"י): ב) בכת"י ועד לפחד לא כתבינן פיתחא (וכ"ה בראשונים, וברש"י ד"ה קובעין, ותיבות ועד כו' פתיחא הם ציון דברי הגמ' והוא דיבור בפנ"ע, הגהות ד"ק): ג) [צ"ל רב אשי] (גליון) וכ"ה בכת"י, אמנם עיין רש"ש: ד) [צ"ל חייבין] (גליון): ה) ראשונים וכת"י ופחזיר: ו) צ"ל אסור להבריח בו את המכס, וכן צ"ל בסמוך (רש"ש ע"י"ש, ועי' בהגהות רי"א חבר): ז) בכל הסוגיא היכא דכתוב "כנעני" "עובד כוכבים" "כותי" צ"ל גוי (דפו"ר): ט) "אנס" נוסף ע"י הצנזור, וכן ברש"י: ע) יש להוסיף דאיפור: י) נדצ"ל אבבא: כ) לשון רש"י בב"י חו"מ סימן יא באתינא: ל) [מניפן לבתר ניסן כצ"ל] (גליון): מ) נדצ"ל ליכא (באה"מ): נ) בדפו"ר בבאי הסלד: ס) יש להוסיף המכס (באה"מ): ע) שי"ך אחר ד"ה אין פורטין (גליון): פ) נדצ"ל ודרכן (באה"מ): צ) צ"ל כשהשרים משביעים (דפו"ר): ק) צ"ל לישבע (דפו"ר):

עין משפט נר מצוה

כמ א (ממי' פ' כ"ה מהל' סנהדרין הל' י) טוש"ע מ"מ מ' מ"ל סמ"ע ג סהג"ה: ל ב ג מ"י פכ"ה מהל' סנהדרין הלכה י סמג עשין רמ טוש"ע שם מ"ג: לא ד ה מ"י שם הל' מ טוש"ע שם סמ"ע ד: לב ו ז מ"י שם סמג שם טוש"ע שם סמ"ע ה: לג ח מ ו מ"י שם הל' ט סמג שם טוש"ע מ"מ מ"ר ה סמ"ע ו ג: לד כ ל (ממי' שם) טוש"ע שם סמ"ע ג סהג"ה: לה ט נ מ מ"י פ"ה מהל' גזילה הל' ט ומיין מ"מ סמג עשין עג טוש"ע מ"מ מ"ר שסנו ס"ד: לו ע מ"י שם הלכה יא טוש"ע שם סמ"ע ג וסמ"ע ז מ ט: לז פ צ מ"י שם טוש"ע שם סמ"ע י: לח ק מ"י פ"י מהל' כלאים הלכה יח סמג לאוין רטו טוש"ע י"ד מ"ר שם סמ"ע ה: לט ר מ"י פ"ה מהל' גזילה הלכה יא סמג עשין עג טוש"ע מ"מ מ"ר שסנו סמ"ע ו: מב ג מ"י פ"י מהל' מלכים הל' יב: מג ד מ"י פ"א מהל' גזילה הלכה ג וס"ל מהל' גנילה כ"ל סמג עשין עד טוש"ע מ"מ מ"ר שמח סמ"ע ג וסי' שנו סמ"ע ח:

שלא ימשכנו ויצא בו'. והני תנאי דפרק המקבל (ב"מ דף קיא: וסס) דסברי דגזל הכנעני מותר מוקמי לה להאי קרא לדרשה אחריתי:

יכול יגלום עליו. פי' בקונטרס יכול יניח (ד) הכנעני לכפול ולהוסיף על הלוואתו לתשע מה שלא נתן ותימה לר"י דאמאי אצטריך קרא להכי דאמר יפסיד ויניח את הכנעני להטעות את עצמו ונראה לר"י דה"פ יכול יגלוס עליו שיטעה את הכנעני ויתן לו פחות ממה שנתן לו ת"ל ותשב עם קונהו וכן פי' בערוך בערך גלס אע"ג דטעות כנעני היה[ד] מותר אסור להטעותו במקום שהכנעני יודע שגזל ועושה עצמו כלא יודע:

הכי קאמינא אי דכותי נינהו. נראה לר"י שכן היה דעתו מתחילה כמו שהשיב להכותי ולא כמו שהיה הכותי סובר דא"כ היה סובר דגזל הכותי מותר דאין חילוק בין גניבה לגזילה דבגניבה איכא (ה) חילול השם כשידע לבסוף וכל[ד] הנך שמעתא לא אימי אלא הנהו דאסרי גזל כנעני ולא מיימי תנאי דהמקבל (שם) דשרו: **היכי** מייאשי. היה להם לתשע בין את כל אדם העוברים עליהם אלא ודאי לכך מתייאשים לפי שבין אין משלמין להם כלום משום דדינא דמלכותא דינא ומקונטרס פי' היכי מייאשי לומר מי הוי יאוש והא יאוש כדי הוא ולא קי דאין כאן שיעור לשום שהרי הן מונחים ברשות הרבים ושיעור מעשה נמי ליכא דהשתא נמי הוי[ד] גזבי דדיקלי מיקרו כדאמר לעיל בהגזל קמא (דף לו. וסס):

ולא

שלא ימשכנו ויצא יכול יגלום עליו[ד] ת"ל [א] וחשב עם קונהו • [א] ידקדק עם קונהו אמר רב יוסף לא קשיא הא בכנעני הא בגר תושב אמר ליה אביי והא תרוייהו גבי הדדי כתיבי [ב] לא לך אלא לגר שנאמר [ב] לגר ולא לגר צדק אלא לגר תושב שנאמר לגר תושב [ג] משפחת גר זה העובד כוכבים כשהוא אומר או לעקר זה הנמכר לעבודת כוכבים[ד] אלא אמר רבא לא קשיא כאן בגזילו וכאן [ג] בהפקעת הלוואתו א"ל אביי עבד עברי הפקעת הלוואתו הוא רבא לטעמיה [ד] דאמר רבא • [ג] עבד עברי גופו קנוי אמר רב ביבי בר גידל אמר ר"ש חסידא [ה] גזל כנעני אסור [ד] אבידתו מותרת גזילו אסור דאמר רב הונא מנין לגזל הכנעני שהוא אסור שנאמר [ה] ואכלת את כל העמים אשר ה' אלהיך נותן לך בזמן שהן מסורים בידך ולא בזמן שאינם מסורין בידך, אבידתו מותרת דאמר רב חמא בר גורי' אמר רב מנין לאבידת הכנעני שהיא מותרת שנאמר [ד] לכל אבדת אחיך לאחיך אתה מחזיר ואי אתה מחזיר לכנעני ואימא הני מילי היכא דלא אתי לידיה דלא מחייב לאהדורי בתרה אבל היכא דאתי לידיה אימא ליהדרה [ה] אמר רבינא [ד] ומצאתה דאתאי לידיה משמע: תניא ר' פנחס בן יאיר אומר [ה] במקום שיש חילול השם אפי' אבידתו אסור

אמר שמואל טעותו מותרת כי הא דשמואל זבן מכותי לקנא דדהבא במר דפרזלא בד' זוזי ואבלע ליה חד זוזא רב כהנא זבן מכותי מאה ועשרים חביתא במאה ואבלע ליה חד זוזא אמר ליה [ד] חזי דעלך קא סמיכנא רבינא זבן דיקלא הוא וכותי לצלחא א"ל לשמעיה קדם ואיתי מעיקרו דכותי מניינא ידע רב אשי הוה קאזיל באורחא חזא שיבשא דגופנא בפרדיסא[ד] ותלי בה קיטופי דעינבי אמר ליה לשמעיה • זיל חזי אי דכותי נינהו אייתי אי דישראל נינהו לא אייתי לי שמע ההוא כותי דהוה יתיב בפרדיסא אמר ליה דכותי שרי א"ל כותי שקיל דמי ישראל לא שקיל דמי גופא אמר שמואל [ה] דינא דמלכותא דינא אמר רבא תדע [ד] דקטלי דיקלי וגשרי גשרי ועברינן עליהן א"ל אביי ודלמא משום דאיאוש להו מינייהו מרייהו אמר ליה אי לא דינא דמלכותא דינא היכי מייאשי והא לא קא עבדי כדאמר מלכא מלכא אמר זילו וקטלו מכל באני ואינהו אזלו וקטלו מחד באגא 'שלוחא דמלכא כמלכא ולא טרח ואינהו אפסיד אנפשייהו דאיבעי להו דאינקוט מכוליה באני ומשקל דמי אמר רבא [ב] מאן דמשתכח בבי דדי פרע מנתא דמלכא והא"מ שותפא [ד] אבל אריסא אריסותיה הוא דקא מפיק ואמר רבא [ד] בר מתא אבר מתא מיעבט [ג] והא"מ דברלא [ד] ארעא וכרגא דהאי שתא אבל שתא דחליף הואיל ואפיים מלכא חליף ואמר רבא הני דדיירי דדי בתוך התחום אסור ליקח מהן מאי טעמא משום דמערבא חיותא דמתא בהדייהו חוץ לתחום מותר ליקח מהם אמר רבינא אם היו בעלים מרדפים אחריהם אפילו חוץ לתחום אסור מכריז רבא ואיתימא רב הונא דסלקין לעילא ודנחתין לתתא [ד] האי בר ישראל דידע סהדותא לכותי [ו] ולא תבעו מיניה ואזל ואסהיד ליה בדיני דכותי על ישראל חבריה משמתינן ליה מאי טעמא דאינהו מפקי ממונא אפומא

מס קרקע שמכל פירות: וכרגא. כסף גולגולת דשמא לא: אבל שתא דחליף חליף. (ג) והוא הגמלי כמר פרע למלך כל קנבה שקיבל עליו שנה שעברה ומעתה[ד] המס שלו ולו אין כח למשכן את זה על תמיהו: דדיירי דדי. עכו"ס שיש להם בהמות ומזונלין מהן שדות בשכר: אסור ליקח מהן. בהמה שמא נתחברה[ד] עם בהמותיהם של ישראל ושל בני ישראל הוא:

אפומא

מטלטלין כו' עד לא בשם לידו עד שמוכר עצמו ומתמר לך ולא לך אלא לגר. לגר תושב. שקיבל עליו שלא לעבוד עבודה כוכבים ומולל נמלות [ב"מ עא.]. זה הנמכר לעבודת כוכבים. שהיה נעשה משרת לעבודת כוכבים לתמוך עניים ולשאול מים [ערכין כ:]. לתמוך עניים ולא לשם אלהות [קידושין כ:]. עבד עברי גופו קנוי. עד שיגיעו ימי חיפושו [שם סז.]. ומצאתה. שהשה קרויה אבידה. דאתאי לידיה משמע. ופליגו הכי אחין ולא עובד כוכבים ולמדך שאבידת כנעני מותרת ולא מיתא מי אמטעו אבידת כנעני אמרינן אמטעו אמר לי נקטה מיכ לאהדורה [ב"מ כו.]. לשמעיה. שלומו [קידושין ע.]. דסלקין לעילא. מנהגו לאדם ישראל. ודנחתין לתתא. מאדם ישראל לנכרי. הוו מקיפין מדין זה [לעיל כג:].

עין משפט נר מצוה

מד א מיי' פ"ז מהל' גניבה הל' ח סמג לאוין קנב:
מה ב טוש"ע מ"מ פי' גזילה ואבידה הלכה ג סמג עשין עד טוש"ע מ"מ פי' לקו סעי' ה:
מו ד ה מיי' פי"ח מהל' גזלה ואבידה הלכה ג סמג עשין עד טוש"ע מ"מ פי' לקו סעי' ה:
מז ד ה מיי' פי"ח מהל' גזלה ואבידה הלכה ג סמג עשין עד טוש"ע מ"מ פי' לקו סעי' ה:
מח ז ז מיי' שם הלכה ד וה סמג שם טוש"מ סימן שמח וש"ע שם סעי' ג בהג"ה:
מט ח ט י מיי' פי"ה שם הלכה יב הלכה יד והל' עו והל' יז סמג עשין עב טוש"ע מ"מ פי' שפט סעי' ב:
נ ב מיי' שם הלכה יג טוש"ע שם סעי' ז:
נא ל טור מ"מ שם:
נב ם מיי' שם וס"ם מהל' מוכר ומקח הלכה ו סמג שם טוש"ע שם וסי' קכח סעי' ג וסימן שפה סעי' ו:
נג נ מיי' שם וע' בהגהות מיימוני שם סמג שם טוש"ע שם פי' קכח סעי' ב בהג"ה:
נד ס מיי' פי"ו מהל' מ"מ בהלכות קטנות הלכה ט סמג עשין קז טוש"ע מ"מ פי' כח סעי' ג וטוש"ע י"ל פי' שלד סעי' מג:

הגהות וציונים

[א] צ"ל לעבודה זרה (דפו"ר): [ב] ראשונים וכת"י שיבשא דגופנא דתלי לבר מפרדיסא ותלי בה קיטופי: [ג] [גי' הערוך ערך בלר ג' וה"מ בבוילרא פירוש יבול הארץ כלומר מס הארץ] (גליון) גירסת הרי"ף והרא"ש בבול ארעא, פירוש יבול הארץ (דבש תמר): [ד] בדפו"י נוסף כגון היכא דשמן ליה ליורש נתתיו לאביך ומת דלא ידע גוי בהדיא דמשקר: [ה] בדפו"י נוסף או שהבליעו וכן הוא ברש"י שעל הרי"ף: [ו] נדצ"ל לבתן (באורח המים) וכ"ה ברש"י שעל הרי"ף: [ז] בנימוק"י משמע שהיה לפניו הגי' ברש"י אכי"לה דארעא (רש"ש): [ח] נדצ"ל מעתה (באה"מ): [ט] נדצ"ל נתערבה (באה"מ): [י] צ"ל דטעות גוי פוטר (ותיבת "היה" נוסף מהגאנור): [כ] צ"ל ובכל (דפו"י): [ל] הוי נראה כמיותר (ב"ש, וכן ליתא בכת"י): [מ] וכן בר"ף ובגמ' ישנות ליתא (הגה' בן אריה, והם מהגאנור):

מסורת הש"ס עם הוספות

[ד] עיין תוס' קדושין סז. ד"ה בעובד כוכבים מה שהביאו מכאן, [ג] קדושין כ. ב"מ עא. [ערכין ל:], [ג] [ניומות מו.], [ד] קדושין עז. כח., [ה] [ב"מ סז: בכורות יג:], [ו] [ב"מ ב. מז.], [ז] ליתא שם בתוס' וצ"ל ושם פז: ד"ה אלא ובכורות יג: ד"ה כמ"ד.

הגהות הב"ח

(ה) רש"י ד"ה היכי מיאשי וכו' דאין כאן וכו' נמי גוב. נ"ב ע"ל דף לו ע"א: (ג) ד"ה והני מילי דבורלא ארעא כל"ל ומינא אבריל נמחק: (ג) ד"ה אגל וכו' מליף הואיל דהגבאי כגר וכו' משנה שעברה: (ד) תוס' ד"ה יכול וכו' יניח את הכנעני: (ה) ד"ה הכי וכו' דבגניבה איכא נמי חילול:

הגהות הגר"א

[א] גמרא (ולא תבטו פיניה) תפ"מ מ":

גליון הש"ס

גמ' ידקדק עם קונהו. עיין פי' המפרשים להרמב"ם פי"ב מ"ז דכלים: שם עבד עברי גופו קנוי. עיין יבמות דף מו ע"ב וכנ"ל שם: שם זיל חזי אי דכותי. עיין בב"מ דף מח ע"ב תוס' ד"ה נתנה לפיטון:

תורה אור השלם

א) וְחָשַׁב עִם קֹנֵהוּ מִשְּׁנַת הִמָּכְרוֹ לוֹ עַד שְׁנַת הַיֹּבֵל וְהָיָה כֶּסֶף מִמְכָּרוֹ בְּמִסְפַּר שָׁנִים כִּימֵי שָׂכִיר יִהְיֶה עִמּוֹ:
[ויקרא כה, נ]

ב) וְכִי תַשִּׂיג יַד גֵּר וְתוֹשָׁב עִמָּךְ וּמָךְ אָחִיךָ עִמּוֹ וְנִמְכַּר לְגֵר תּוֹשָׁב עִמָּךְ אוֹ לְעֵקֶר מִשְׁפַּחַת גֵּר:
[ויקרא כה, מז]

ג) וְאָכַלְתָּ אֶת כָּל הָעַמִּים אֲשֶׁר יְיָ אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לָךְ לֹא תָחוֹס עֵינְךָ עֲלֵיהֶם וְלֹא תַעֲבֹד אֶת אֱלֹהֵיהֶם כִּי מוֹקֵשׁ הוּא לָךְ:
[דברים ז, טז]

ד) וְכֵן תַּעֲשֶׂה לְחֲמֹרוֹ וְכֵן תַּעֲשֶׂה לְשַׂלְמָתוֹ וְכֵן תַּעֲשֶׂה לְכָל אֲבֵדַת אָחִיךָ אֲשֶׁר תֹּאבַד מִמֶּנּוּ וּמְצָאתָהּ לֹא תוּכַל לְהִתְעַלֵּם:
[דברים כב, ג]

ליקוטי רש"י

לא לך אלא לגר. פרשה אחרת היא הסמוכה לומר לך וכי תשיג יד גר ותושב עמך וגו' [קדושין כ.] ושם דמשמע מתחלת ערכין (דף ל:) גם ולמה כתה קשה אחרת של שבעים אלם נוטל ונותן פירות שבעים פוף מוכר

שלא ימשכנו ויצא. כלומר שלא יוציאהו בית דין מיד הכותי אלא בגזלה: יגלום. יכול יניח את הכנעני לכפול ולהוסיף ולתשע מה שלא נתן: גר תושב. אין עובד ע"ז ומוכל נמלות: ולא לך אלא לגר. בקדושין היא (ד' כ.) ובערכין (דף ל:) כתה קשה אחרת של שבעים אלם שבעים ונוטן בפירות שבעים פוף מוכר את עצמו שנאמר ונמכר לך לא לך אלא לגר כו' ולע"ז עצמה לתמוך עניים ולשאול מים ואכולהו קאי גאולה תהיה לו אלמא גזל כנעני אסור: בהפקעת הלוואתו. שאין גזל ממש שרי כי ליכא חילול השם[ד] ולהברית המכם הוי כהפקעת הלוואתו: הפקעת הלוואתו הוא. שהלוהו על עבדותו ואפי' הכי אמר ר' עקיבא לא יצא על כרחו: גופו קנוי. כל שש שנים ונמצא שגזל ממש: משעותו. היה חייב לו לישראל ונעה בחשבון[ד] דליכא חילול השם: לקנא דדהבא במר דפרזלא. מוזרק של זהב בחזקת של נחושת: ואיבלע ליה זוזא. ועוד טעות אחרת שעיכב זוז מדמיו והטעהו בחשבון שלקח ג' בחקוס ד': ואמר. רב כהנא לכותי חזי דעלך סמיכנא ואיני מונה אותם כדי להוציא עצמו מן החשד ל"א כותי א"ל לרב כהנא חזי דעלך סמיכנא זו שמעתי: לצלחא. לנקב: מעיקרו. פסקים של לד העיקר קח לגרכי שהן עשים: דכותי מניינא ידע. מנין הפסקים מנה אבל לא נתן עיניו כמה דקים יש וכמה גסים יש: שיבשא. זמורות: קטופי. אשכולות: היכי מיאשי. כלומר מי הוי יאוש הא יאוש כדי הוי (ה) ואין כאן שעור רשות שברה"ל הן ושיעור מעשה נמי ליכא דהשתא נמי גוזא דדיקלא מקרו: והא לא עבדי שליחותיה כדקאמר מלכא. ואשתמה דלאו דינא דמלכותא הוא ואמאי עברינן עליהן: ולא טרח. אין עליו לטרוח וליקח מזה אחד ומזה אחד: באגא. בקעה: דמשתכח בבי דדי. היו מרבעה שותפין בגורן והמילו שלשה חלקן בביתן[ד] והרביעי נמצא בגורן: פרע מנתא דמלכא. בשביל כולם ולכשיבאו תמריו אין יכולין לומר אלך היה ולא שלנו ואם גבאי זה ישראל הוא שקנה מן המלך את המס אין כאן משום גזל דדינא דמלכותא דינא ואם כותי הוא מותר לקנות ממנו: אריסותיה מפיק. אתן לו חלק בגופו של קרקע ואין עליו לפרוע חלק בעל הבית ועכשיו שהי לא מוזכרין מייה דגזל הוא מה שנטלו מן האריס: בר מתא אבר מתא מיעבט. רשות מיד ישראל גבאי המלך למשכן בן העיר על מס בן עיר תמירו דדינא דמלכותא דינא: והני מילי דבורלא. (ג) אבריל ארעא[ד] מס קרקע שמכל פירות: וכרגא. כסף גולגולת דשמא לא: אבל שתא דחליף חליף. (ג) והוא הגבאי כבר פרע למלך כל קנבה שקיבל עליו שנה שעברה ומעתה[ד] המס שלו ולו אין כח למשכן את זה על תמיהו: דדיירי דדי. עכו"ס שיש להם בהמות ומזונלין מהן שדות בשכר: אסור ליקח מהן. בהמה שמא נתחברה[ד] עם בהמותיהם של ישראל ושל בני ישראל הוא:

[קיב: - קיג.]

שליח. שהלך להזמין לב"ד וחזר לב"ד ואמר אינו רוצה: מהימנן כבי תרי. דלא הוה משקר בני דינא: ממונא הוא דקא מחסר ליה. כתב הרא"ש ז"ל (סימן ו) מכאן דקדק רבינו מאיר דאע"ג דמוכח בפרק זה בורר (סנהדרין לא:) שאין הנתבע חייב לשלם לתובע ההוצאה שמוציא לתובעו לדין מדקאמר התם הרי שנושה בחבירו מנה יוצא מנה על מנה[ד] ה"מ היכא שאינו מסרב מלגזול לב"ד אבל אם תבעוהו לדין ולא רצה לירד עמו לדין והוצרך התובע להוציא יציאות לכופו שירד עמו לדין חייב הנתבע לפרוע כל אותן היציאות מדמזינן הכא שחייב הנתבע לפרוע שכר הפתיחה שכתבו עליו על שלא רצה לבוא לדין עכ"ל: יהבינן זימנא. מזמנין בעל דין ביום פלוני לדין ע"פ האשה ההולכת אצלו: דשיבבא. ע"פ שביום ומקבלין עליהם דעבדי שליחותייהו ומי לא אמי מחזקינן ליה כאפקירותא ומשמתינן ליה: אלא דליתיה במתא. שאין אותו פלוני עכשיו בעיר שב"ד עומדין ואומרו לשכניו כשיבוא פלוני אמרו לו לבא: אבל איתיה[מ] לא. משמתינן. דהנהו אימתא ושיבביה לא עבדי שליחותיהו: דאמרי שליח דבי דינא אשכחיה ואמר ליה. הלכך משדרינן עוד שליחא אחריני בתריה: ולא אמרן וכו'. כי אתא ההוא פלוני שיבא בעיר אמרו לו: אבל איתיה בבתא לא. משמתינן ליה דהנהו אימתא ושיבבי לא עבדי שליחותייהו כי אמרי אשתא דבי דינא אשכחיה ומ"ל: אשתלו. שכתו שליחותם קודם שבא אותו פלוני לביתו: דליתיה אורחא. לאותו פלוני כשבא לביתו אבבא דבי דינא [(נ)אבל אית ליה אורחא אבבא דבי דינא] לא אמרינן אשבחיה ואמר ליה: כי אתא לבי דינא. קרעינן אבל אומר אחינא לא קרעינן עד שיבא לב"ד: קבעינן זמן. ליום שני בשבת לא בא מזמנין אותו ליום חמישי ואם לא יבא מזמנין אותו ליום שני: ועד למחר לא כתבינן פתיחא. כי כל היום ממתינים לו שמא יבא: לא ביומי ניסן. אין מזמנין אדם לבא בניסן או בחגי שהן זמן[ד] קניר וגליר: אבל מניסן לבתר ניסן. שולחים לו שיבא ביום פלוני בחייר: דינא דמלכותא דינא. וזה שקבל המכס מן המלך בדבר קנוב כך וכך לשנה אינו גזלן: שאין לו קצבה. אלא בטל כל תפקו: מאיליו. אלא מאת המלך ואפילו יש לו קצבה:

[קטו: - מ.]

אמר רבא[א] ◦ א שליחא דבי דינא מהימן כבי תרי והני מילי לשמתא ב אבל לפתיחא לא מאי טעמא ממונא הוא דקא מחסר ליה דבעי מיתב זוזא דפתיחא: ואמר רבא[א] ג קבעינן ויהבינן זימנא אפומי דאיתתא ואפומי דשיבבא ד ולא אמרן אלא דליתיה במתא [קיג.] אבל איתיה במתא לא מאי טעמא [ב] לא אמרי ליה סברי אשכחיה מ. שליחא ואמר ליה ◦ ואף על גב דליתיה במתא נמי לא אמרן ה אלא דאתי ביומיה אבל אי לא אתי ביומיה לא מאי טעמא [ג] אישתלו ולא אמרו ליה ואף על גב דאתי ביומיה נמי לא אמרן ו אלא דלית ליה אורחא אבבא דבי דינא אבל אי אית ליה אורחא אבבא דבי דינא לא מאי טעמא לא אמרו ליה סברי אשכחיה [ד] ואמר ליה: ואמר[ה] רבא ז האי מאן דכתבינן פתיחא עליה אדלא אתא לדינא כי אתא לדינא קרעינן ליה לפתיחה. אדלא צאית לדינא לא קרעינן ליה לפתיחה עד דצאית ולא היא ח כי אמר ציאתנא קרעינן ליה לפתיחה: אמר רב חסדא ט קבעינן א זמן דייתי לדינא שני וחמישי ושני זימנא וזימנא דבתר זימנא. ועד למחר לא כתבינן פתיחא: רב אשי איקלע לבי רב כהנא אפום נהרא חזייה לההיא איתתא דאקבעה זימנא בצפרא וקא כתבי עלה פתיחא לאורתא אמר ליה לא סבר לה מר להא דרב חסדא דאמר רבי חסדא קובעין זמן שני וחמישי ושני אמר ליה הני מילי גברא דלא שכיח במתא `אבל איתתא כיון דשכיחא במתא ויתבה ולא קא אתיא מעיקרא מורדת היא אמר רב (ו) ◦ כ לא מקבעינן זימנא לא ביומי ניסן ולא ביומי סיון(ז)* ולא ביומי תשרי ולא במעלי שבתא ולא במעלי יומא טבא: ל אבל מניסן לבתר ניסן ומתשרי לבתר תשרי מקבעינן: מ וממעלי שבתא לבתר שבתא לא מקבעינן משום דמיטרד בשבתא: פיסקא אין ב פורטין ◦ לא מתיבת המוכסין ולא מכים הגבאין מוכסין והא אמר שמואל נ דינא דמלכותא דינא אמר רב חיננא בר כהנא אמר שמואל ס במוכס שאין לו קצבה דבי רבי ינאי אמרי ע במוכס העומד מאליו:

לבימו לים ליה מורמא לבבא דבי דינא אבל חליף אבבא דבי דינא לא סמכינן אשיבבי דאמרי בי דינא אמרו ליה: ואשתלויי אישתלי. ישכחו שליחותן קודם שבא אותו פלוני לביתו: כי אתי לבי דינא. אבל עד דאמי לדינא לא מקרעינן ליה אע"ג דאמר אמינא לבי דינא: על דלא ציית. אי כתבו ליה על דלא ציית שלו לו ולא קיים: עד דציית. ויפרע לו: לא מקרעינן ליה. ואע"ג דאמר פרענא: ולא היא כיון וכו'. דדלמא לים ליה השתא זוזי וטרח אבל במימי לבי דינא כל כמה דלא אמי אפקירותא: קובעין זמן ליום שני. בשבת ואם לא בא מזמנין ליה ליום חמישי ואם לא בא מזמנין ליה ליום שני: ועד מחר לא כתבינן פתיחא. שכל היום ממתינין לו שמא יבוא: ביומי ניסן. אין מזמנין אדם לדין ביומי ניסן ומשרי שהם ימי קניר וגליר: לבתר ניסן. שולחין לו שיבוא בחייר ליום פלוני:

(גמ') (ט) נותן לו דינר של כסף ומקבל ממנו פרוטות בשוה מליו מפני שהוא כמליל מידם: דינא דמלכותא דינא. וזה שקבל את המכס מן המלך בדבר קנוב כך וכך לשנה אינו גזלן: שאין לו גזבה. אלא בטל כל תפקו: העומד מאליו. שלא מאת המלך אפילו יש קצבה הוי גזלן:

רבינו אפרים

ואמר רבא קבעינן זימנא אפומא דאיתתא ואפומא דשבבא. פי' הגאון ז"ל אדם שהוא רגיל לצאת מביתו לשדה או למקום אחר לשוב לערב או לאחר יום או יומים ואין שליח משיגו אומרים לשכניו ואפילו לאשה כשרה כשיבא לביתו אמור נתבקשת לב"ד לבא בפניהם וכשאמרו אמרנו לו כאילו פגע בו שליח ב"ד ואם לא יבא עושין לו דין. והני מילי דליתיה במתא אבל איתיה במתא שכנים שוגגין ואומרים שמא פגע בו שליח ב"ד ואין ראוי לסמוך עליהן:

הגהות וציונים

מהב"ח ושאר מפרשים

(א) בגמ' איתא רבינא (ב) נ"ב דאמרינן אימור (ב"ח): (ג) נ"ב אימור אישתלויי (ב"ח): (ד) נ"ב שליחא (ב"ח): (ה) בגמ' איתא אמר רבא, כי המערות הקודמות איתא בשם רבינא (ש"ג): (ו) בגמ' איתא אמר רב יהודה לא יהבינא זימנא לא כו' (ש"ג): (ז) בספרים שלנו גם בה"ג [עמוד תיח] אין כתוב ולא ביומי סיון [והב"ח כתב באלפס ישן ליתיה] (מהר"ם, א"ש): (ח) נ"ב שכופין את הלוה לדון בעיר שלא יצטרך המלוה להוציא מנה (א"ש): (ט) תנא אבל נותן לו דינר ומחזיר את השאר פירש"י [ד"ה אבל] היה חייב לו פרוטות למוכס בשוה חצי דינר ואין לו פרוטות נותן וכו' (מהר"ם, א"ש): (י) כ"ה בכת"י וכ"ה הב"ח: (יא) כ"ה בכת"י: (יב) כ"ה בכת"י וכ"ה הגי' הב"ח. ובדפו"א הגי' סומכין: (יג) כ"ה בכת"י וכ"ה הגי' מהר"ם: (יד) כ"ה בכת"י וכ"ה הב"ח. ובדפו"א הגי' זמני:

שלטי הגבורים

א ב מיי' פכ"ה מהלכות סנהדרין הלכה ה טוש"ע חו"מ סימן ה סעיף ה: ג ד ה ו מיי' פכ"ה מהלכות סנהדרין הלכה י סמג עשין מה טוש"ע חו"מ סימן יא סעיף ג: ז ח מיי' פכ"ה מהלכות סנהדרין הלכה ה טוש"ע חו"מ סימן יא סעיף ד: ט י מיי' פכ"ה מהלכות סנהדרין הלכה ה טוש"ע חו"מ סימן יא סעיף ה: כ ל מ מיי' פכ"ה מהלכות סנהדרין הלכה ט סמג לאוין רמ טוש"ע חו"מ סימן ה סעיף ב: נ ס ע מיי' פ"ה מהלכות גזילה ואבידה הלכה יא סמג עשין עא טוש"ע חו"מ סימן שסט סעיף ו:

[קיג. - קיג:]

נודרים. קונס כל פירות עלי אם אין מבואה זו מבית המלך ומתשב בלבו היום. ואע"ג דדברים שבלב אינם דברים משום אונסא שרו ליה רבנן (כ"ז שם בנדרים כז:). וכתב הרא"ש ז"ל (סימן י) דלא דמי הא לשבועה דמשביעין השרים ליהודי שלא יקל לו מארלו משום דהכא ליכא חילול השם אבל אם יעבור אדם על שבועתו בדבר שהשר שבור שהוא עובר על שבועתו איכא חלול השם: **הרגין. לתחנין: חרמים. בעלי תגר ומריבה וגחלי ממון: במוכס כנעני.** ואע"פ שקבל המכס מן המלך ואפילו הוא דבר קלוב **אין לחוש אם גחלו דגזל גוי מותר היכא דליכא חלול השם*** **שאין מבין שזה מכזב:** וכן תניא **לא ילבש אדם כלאים** (יב) **על גבי עשרה אפי' להבריח בו את המכס.** ר' שמעון בן יהודה אומר משום ר' עקיבא מותר להבריח בו **את המכס.** פרשינו נמי במוכס עובד כוכבים לפי שאין נותנין מכס מכל מה שהאדם לבוש. וכתב הרא"ש ז"ל (סימן יא) דאין לפרש להבריח בו את המכס משום שיהא נראה כעובד כוכבים ויפטרוהו מן המכס דבהא לא שרי רבי עקיבא דנראה ככופר שהוא יהודי כדי ליפטר מן המכס:

בעקיפין. בעלילות עד שפוטרין אם ישראל. ופסק הרי"ף ז"ל כרב אשי דבתרא הוא.

אמר המתבר ונראה לי דודאי אם גזרו שמד כדי להעביר על יהודי שלא יבשל לבושי עובדי כוכבים שיהרג אע"פ דלאו דשאר עבירות הוא* לא תלבו בחוקות העובדי כוכבים (יג) ובחוקותיהם לא תלכו (ויקרא יח, ג) אפ"ה יהרג ואל יעבור כדאמרינן (סנהדרין עד:) על ערקתא דמסאנא שיהרג ואל יעבור. אבל היכא שגזרו שיהרג כל הנקרא בשם יהודי על שאינו עובד כוכבים וזה כדי שלא יכירוהו מפני פקוח נפש משנה מלבושו כמלבושם ובורח מותר. דלא דמי לאין מתרפאים מעבי אשרה* (פסחים כה.) וכן להיא דגלוי עריות דאמרינן (סנהדרין עה.) יעמוד ואל תסגר עמו מאחרי הגדר להתם הוא [(יד)שבדעתו] ורצון בחירתו ליהנות מן האיסור וכדי שלא יבא להמשך ולהכשל בעבירה ההיא או שלא יהו בנות ישראל פרוצות בעריות התמירו בלאו דהכך העבירות בעבירות עצמן אבל זה אדרבה אינו מכוין אלא להטעותם ורצונו מלטערת בזה בשעת מעשה מותר מ: מדע דהא לא היו מתמירין* חכמים אם תבא אשתו לספר עמו אחורי הגדר להטעותו ולא אמרו בזה יעמוד ואל תסגר עמו אחורי הגדר עם שהוא מכוין וסבור ליהנות מן הערוה וכ"ש הכא שאין רצונו ליהנות מן האיסור כדי שנאנס ונגזור שמא ימשך אחריו וגם האיסור מצד עצמו מותר מפני

[מ. - מ:]

מצוה נר ג

נ

נא

נב

נג

נד

נה

נו

נז

נח

נט

ס

סא

סב

סג

סד

סה

סו

סז

סח

סט

ע

עא

עב

עג

עד

עה

עו

עז

עח

עט

פקוח נפש שאין רואי לאנוס כלל ומותר. ורבי לדוק ורב כהנא (קדושין מ.) אם היו יכולין להטעות* למטרוניתא שתבעתם להנגל מן העבירה שתסבור שדעתם למלאת רצונה לא הוו מסכני נפשייהו. ועוד שאין להתמיר בפקוח יותר ממה שפירשו לנו חז"ל כנ"ל. ועוד לי דאיה בזה מהא דאמרינן בנדרים פרק קונס יין שאני טועם וכו' (סב:) אמר רבא שרי ליה לצורבא מרבנן למימר עבדא דבורא אנא לא יהבינא כרגא מ"ט לאבורתי אריא מייני הוא דקאמר ופירשו המפרשים ז"ל (ריטב"א ע"ז יג. ד"ה מיתיבי) בשם התוס' [(טו)עבדא דבורא] שעובד האש שאותן שהיו עובדין האש היו פטורי' ממכס ומס והתירו לפי שהצורבא מרבנן יודע לבוין בלבו כנגד הקב"ה שהוא אש אוכלה (דברים ד, כד) ומעתה ק"ו הוא להא ואפילו לפירוש שאר המפרשים ז"ל (רשב"א ור"ן בנדרים שם) דלא פירשו הכי ופי' עבדא דבורא אנא עבד לכומר העובד עבודת כוכבים אש וה"ה לעבו"ס אחרת מכ"מ אין ספק שאין מחשבין אותו ביהודי אחר שעובד כומרי עבודת כוכבים וכל שכן הא דאיתו אומר כלום כנ"ל. אח"כ מצאתי במדרש רבה פרשת ויצא (פרשה פב אות ח) שני תלמידין של רבי יהושע שיצו עטיפתן בשעת השמד פגע בהם איסתרייטו"ס מומר אמר להם אם בניה של תורה אתם תנו נפשכם עליה למה שייתם עטיפתכם ואם אין בניה אתם וכו' אמרי ליה בניה אנו ועליה אנו נהרגין (עכ"ל המתבר) הרי מבואר שגם כי רצונם ליהרג בשביל התורה עכ"ז היו רשאין לשנות מלבושיהן למלבוש עכו"ס שמא לא יכירוה ולא יתמיטו עכ"ל המתבר(טז):

[קיג:] **טעותו. שטעה במשבון או שהבליעו דליכא חלול השם: לקנא. מזרק: דפליזא. בחזקת של גחושם: ואיבלע ליה זוזא.** פי' בערוך שנתן זוז לכותי יותר בעבור שישמח הכותי וילך מהרה: **חזי דעלך וכו'. רב כהנא אמר כן לכותי אינו מוחה אותם כדי להוציא עצמו מן המשד: שבשי. זמורות: שקיל דמי.** איפשר לומר שכן היה דעתו מתחלה שהרי גזלו וגנבתו אסורה או שמא לא חשיב גזל משום שאין מקפידין בכך ומה שהולך לומר כן משום דשמעיה דמשויה הפריסה בין עובד כוכבים לישראל:

דינא דמלכותא. כתב הרא"ש(יז) דמדקאמר דמלכותא ולא אמר דמלכא נראה שלא אמרו אלא בחקי המלכות הקבועים להם כגון מסים וטסקא אבל מנהג שדה בדרך חמס הרי הוא כשאר גזלנין ואין דינו דין וכדאמרינן בנבא בתרא (נה.) שערי דכלא לא משתעבדי לכרגא*:

נודרים.

[מ. - מ:]

(א) נדרים (נדרים כז:) לדתנן להרגים ולחרמים ולמוכסים במוכס העומד מאליו או מוכס שאין לו קצבה. תניא אסור להבריח בהם מן המכס רבי שמעון אומר משום רבי עקיבא מותר להבריח בהם מן המכס בשלמא לענין כלאים בהא קא מיפלגי מר סבר דבר שאין מתכוין אסור ומר סבר מותר אלא להבריח מן המכס מי שרי והא קאמר שמואל דינא דמלכותא דינא אמר רב חיננא בר כהנא במוכס שאין לו קצבה דבי רבי ינאי אמרי במוכס העומד מאליו רב אשי אמר הכא במוכס כנעני עסקינן וכדתניא ישראל וכנעני שבאו לפניך לדין אם אתה יכול לזכות בדין ישראל זכהו ואמור לו כך דיננו בדיני כנעניים זכהו ואמור לו כך דינכם ואם לאו באין עליו בעקיפין דברי רבי ישמעאל רבי עקיבא אומר אין באין עליו בעקיפין מפני קידוש השם וקיימא לן כרב אשי דבתרא הוא(א): [קיג:] אמר רב ביבי בר גוזלא(ב) אמר רבי שמעון חסידא גזילו של כנעני אסור* אבדתו מותרת(ג) גזלו אסור כדרב הונא אמר רב דאמר רב הונא אמר רב מנין לגזל כנעני שהוא אסור שנאמר (דברים ז, טז) ואכלת את כל העמים אשר ה' אלהיך נותן לך בזמן שמסורין בידך ולא בזמן שאינן מסורין בידך אבדתו מותרת כי הא דאמר רב חמא בר גוריא אמר רב מנין לאבדת כנעני שהיא מותרת שנאמר (שם כב, ג) וכן תעשה לחמורו וכן תעשה לשמלתו וכן תעשה לכל אבדת אחיך אבדת אחיך(ד) ולא אבדת כנעני(ה): תניא רבי פנחס בן יאיר אומר כל מקום שיש חילול השם אף אבידתו אסורה. אמר שמואל וטעותו מותרת(ו) כי הא דשמואל זבן לקנא דדהבא בכלל דפליזא(ז) מן ההוא כותי(ח) בארבע זוזי ואבלע ליה זוזי יתירא: רב כהנא זבן מאה ועשרין חביתא דחמרא בכלל מאה מההוא כותי אמר ליה חזי דעלך קא סמיכנא: רב אשי הוה שפיל ואזיל בארבא חזא הנהו שבשי דגופנא דתלו לבר מן פרדיסא ותלו בהו קיטופי אמר ליה לשמעיה פוק(ט) חזי אי דישראל הוא לא תייתי ואי דכותי הוא אייתי שמעיה ההוא כותי(י) אתא אמר ליה דכותי שרי אמר ליה הכי קאמינא ליה אי דכותי הוא אייתי דשקיל דמי ואי דישראל הוא לא תייתי דלא שקיל דמי: גופא אמר שמואל דינא דמלכותא דינא אמר רבא תדע דקטלי דיקלי ועבדי גישרי ועברינן עלייהו(יא):

נדרים.

(ב) נדרים (נדרים כז:) אמר רבי יוחנן אמר רבי יוסי בר חלפתא אמר רבי אלעזר בן עזריה אמר רבי אלעזר בן ערך

[דף קיג ע"א - קיג ע"ב]

אמר רבא הא מאן דכתבין פחיתא על דלא אחא לגיא עד דאתי לדינא לא קרעינן ליה ו). על דלא ליים דינא עד דליים דינא לא קרעינן ליה. ולא היא מכי אמר לייתנא לאלתר קרעינן ז) ליה לפחיתא ח):

ח אמר רב חסדא נותנין לו זמן שני וחמישי ושני זמנא וחמנא בתר זמנא ואכל פעם בזמנינן ליה. ואי לא אתא ביום שלישי ממתינן ליה כל היום ואם לא בא למחר משמתינן ליה. והני מילי גברא דעריך בעבידתיה אבל איתתא דיתבא בביתא ולא אתיא מעיקרא מודדת היא:

אמר רבא לא קבעינן זמנא לא ביומי ניסן ולא [ו] בשבתא ולא בבעלי יומא טבא. אבל מניסן לבתר ניסן ומתשרי לבתר תשרי קבעינן [ז] ממעלי שבתא לבתר שבתא לא חזמינן משום דעריך בשבתא ושכח שהזמינוהו ט):

ט מתני' אין פורטין לא מתיבת המוכסין ולא מכיס של גבאין. כתבו המוספות דאתי כרבנן דרבי שמעון [ח] דאמרי סתם גזילה לאו יאוש בעלים הוא. ולי נראה דכל מה שהמוכס והגבאי נוטל הוי יאוש בעלים ואפילו אין לו קצבה. ואפילו הכי דבר מגונה הוא שיקבל אדם ממון ממקום המיוחד לגזל. ואין נוטלין מהן לדקה אבל נוטל הוא מתוך ביתו או מן השוק:

גמ' תנא אבל נותן לו דינר [ט] ומחזיר לו את השאר: **מוכס** והאמר שמואל דינא דמלכותא דינא. אמר רב מינגא בר שמואל במוכס שאין לו קצבה. רבי יצחק אמר במוכס העומד מאליו:

י איבא דמתני לה אהא דנודרין להרגין ולחרמין ולמוכסין שהן של תרומה אע"פ [י] שאין של תרומה שהן של בית המלך אע"פ שאין של בית המלך ומפרש בנדרים שאומר בפיו יאסרו כל פירות שבעולם עלי אם אינם של תרומה ומתשב בלבו היום. דאע"ג דדברים שבלב אינם דברים משום אונסא קרו ליה רבנן. [ט] וכן [כ] כשהאנס מדיר יהודי שלא יצא מארצו יתשוב בלבו היום ואף אם יפרש לו לעולם יתשוב בלבו על תנאי דבר זה. [י] ומיהו אין נראה לדמותו כל כך להן. דהכא ליכא חילול השם אבל התם איכא חילול השם כי האנס יודע שעבר על נדרו]. והאמר שמואל דינא דמלכותא דינא וישראל שקנה המכס מן המלך אסור לגזלו וכל שכן שלא יזור ומשני במוכס שאין לו קצבה וכו':

יא ואיבא דמתני לה אהא לא יגבה אדם כלום אפילו על גבי עשרה לטשים להבריח בו את המכס. רבי עקיבא אומר מותר להעביר [כ] בו את המכס לפי שאין נותנין מכס מנגדים שלוכש [כא]. ואין לפרש שמתוך שהוא לבוש יהא נראה כנכרי ולא יטלו ממנו מכס. דבהא לא הוה שרי ר"ע דנראה ככופר שהוא יהודי כדי ליפטר מן המכס [והאמר שמואל וכו' ומשני במוכס וכו']:

יב רב אשי אמר הכא במוכס כגבאי אנס עסקינן [וכדתניא ישראל וכגבאי אנס שבאו לפניך לדין אם אתה יכול לזכותו בדין ישראל זכהו ואמור לו כך דינו ואם בדין כגבאים זכהו וא"ל כך דינכם ואם לאו נאמן עליו בעקיפים דברי רבי ישמעאל. ר"ע אומר אין נאמן על שום אדם בעקיפין מפני קידוש השם [כב] וקי"ל כרב אשי דבתראה הוא. ואע"ג דגזל כגבאי אסור כדתניא אמר רבי שמעון דבר זה דרש ר"ע כשבא מליפורי מנין לגזל כגבאי שהוא אסור שנאמר אחרי נמכר גאולה תהיה לו [דף קיג ע"ב] אלא ימשכנו וילא. יכול יגלוס עליו. א"ל ומשב עם קונהו ידקדק עם קונהו. ואמר רב ביבי בר אביי אר"ש חפידא גזל כגבאי אסור [כג] [אבידתו מותרת ד) גזלו אסור] כדרב הונא דאמר רב הונא מנין לגזלו של כגבאי שהוא אסור שנאמר ואכלת את כל העמים אשר ה' אלהיך נותן לך בזמן שעמודין בידך ו) ולא בזמן שאין עמודין בידך. היינו דוקא גזלו אבל הפקעת הלואתו היא ז) שרי ח). והברתא המכס כהפקעת הלואתו הוי. ט) [אבידתו היתה ט) מותרת] ט) כי הא דאמר רב אמא בר גוריא מנין לאבידת כגבאי שהיא מותרת שנא' וכן תעשה לכל אבדת אחיך י) ולא אבידת כגבאי יא) וכתיב ומצאתה לאחיך לידיה משמע ופא"ה אבידת כגבאי שריא יב). אמר אמר רבי פנחס בן יאיר כל מקום שיש מילול השם אפי' אבידתו אסורה. אמר שמואל טעותו היתה יג) מותרת ד) ז) כי הא דשמואל זבן לקנא דדהבא בתר דפרזלא בר' זוזי ואבלע ליה זוזא. רב כהנא זבן מאה ועשרים חביתא דחמרא בכלל מאה מההוא כותי יד) וא"ל חזי דעלך קא ממכינא. רב אשי הוה יתיב בארבא חזי הנהו שבשי דגופנא לבר מפרדיסא ואתו ביה קטפי דענבי וא"ל סק חזי דאי דישראל הוא לא תיתי ואי דכותי הוא אייתי. שמעיה ההוא כותי א"ל דכותי שרי א"ל הכי קאמינא ליה אי דכותי אייתי דשקל דמי ואי דישראל הוא לא אייתי דלא שקל דמי. נראה שכן היתה דעתו מתחלה [ל] דלא אייתי הכא שום תנא או אמורא דסבר גזל כגבאי או גזילתו מותרת]:

גופא אמר שמואל דינא דמלכותא דינא מ) אמר רבא מדע דקטלי דיקלי וגשרי גישרי ועברינן עליהו ואי לאו דינא הוא מי עברינן ואע"ג דלא קעבדי מאי דקאמר מלכא דמלכא אמר זילו וקטלו מכולהו בתגי ואיהו מייתי מחדא. אפילו הכי הוי דינא דמלכותא דעבדא דמלכא מלכא ולא מני טרח. ואיהו דאפסידו אנפשייהו דאיכבי להו לאשתלומי מכולהו בתגי:

יג אמר רבא הא מאן דאשתכח בבי דרי פרא מנתא דמלכא. לפי שאין עבדי המלך מחוייבין לחזר על כל אחד ואחד ונוטלין הכל מן הנמלא והוא יגבה מכל אחד חלקו. והני מילי בשותפא אבל באריסא לא. ואמר רבא בר מתא אבר מתא מיעבט. והני מילי בגזל ארעא פי' בולי ארעא כמו יבול מנת המלך מחטטות השדה. ובכרגא בכסף גולגולת דשתא דא. [מ] אבל חליף שתא כיון דאפיים מלכא לא.

דמפיים מלכא לא:

יד מבריז רבא ואיתימא רב יוסף דסלקין לעילא ודנתמין לתתא הא בר ישראל דידע סהדותא לכותי אבר ישראל חבריה יד) ולא חבעו מיניה ואזיל ומסהיד ליה בנגיסתא משמתינן ליה. מאי טעמא משום דמפקי ממונא

[הגה"ה מכת"י]

ד) פי' ופפילו אמר אחיא דכל כמה דלא אמי אפקרוהא הוא. פרש"י. מהרי"ם:

[הגה"ה מכת"י]

ז) דלמא ליים ליה השתא זוזי וטרח. מהרי"ם:

[הגה"ה מכת"י]

ח) וה"מ דלא שכיח בתתא אבל אי שכיח בתתא ולא אתא לאלתר הרי מורגל ומתקיע פחיתא עליה לאלתר. מא"ז:

[הגה"ה מכת"י]

ט) כתב רבינו אפי' העומדי שבו נשבו הקדמונים שאין קונלין על שום אדם בביתו הכנסת ניסן וימים הטובים ואם בלו מן הכסאים למנין קבעיתא לנס זמן אחר הרגל לידע לדין ואם יש משם דמייה ומשאה יוכלין לאלתר לדין. מא"ז:

[הגה"ה מכת"י]

י) ואם יעבול בשפחתי בלשון כ"ש דעדיף טפי. פרי"ש. מהרי"ם:

[הגה"ה מכת"י]

כ) ומותר להעביר לו המכס ויטול לעשר אדם כלום כדי להעביר את המכס ובלבד שלא יתכוון בשביל המכס ובלבד מפני המלכה ובלבד מפני הלבה כגון דלא הוי פסיק רישא. פרי"ש. מהרי"ם:

[הגה"ה מכת"י]

ל) והי"מ שמעה מעצמו ולא שיראל מעצמו. ואם הקיר לו הלוה הגוי לישראל ומת אם יהוא ליורשין לו לאחרים מייב לאחיו ואם אינו אחיו מייב ואם בעל נפש הוא יחזיר. מא"ז:

[הגה"ה מכת"י]

מ) דוקא כשמשה מדומיא על כל מי מלכותו אבל אם מעשה למדינה אחת לא הוי דינא דינא וכיבו אליעזר ממין אומר דדוקא ממקרקעי דינא דמלכותא דינא וכבר שבאי בקרקע כגון מכס שלא יעבור אדם בארצו אם לא יתן כך וכך לו עבקא וכרגא שלא יהוי אדם בארצו אם לא יתן כך וכך אם קולנא על מלכתא שלוש שכבשו גבולה לו על אדם שלוש אפן בארצו לאו כל כמייה למיגזליה ומלכי ישראל אין דייסיס דין שאלכ ישראל נמלה לכל אחד ואחד מישראל וה"ה כל הדיוטות שאם קנטו שלא יהנה אדם מאדנים אלא בקנאתם שדייסיס דין. מא"ז:

[הגה"ה מכת"י]

ד) מוכס שאין לו קצבה וכו'. כפיים סי' לקמן: [ה] אע"פ שנודרין כו'. גם כן כפיים בסי' לקמן: [ו] בר מתא אבר מתא מיעבט. וה"מ בגזל ארעא ולא חליף שתא כמ"ש בפיים בתוי סי' שס"ט: [ז] בבדי דמיה. ולא כן בפ' המקבל סי' כ"ח וכפ' לא יחפור סי' י"ח וכבר כתבתי בזה בפיים:

[ח] נותנין זמן שני וחמישי ושני ובכל פעם מזמינין אותו ומתמינין לו יום [שלישי] כל היום ואם לא בא למחר משמתינין ליה [ואתתא משמתינן לה] לאלתר. ולא קבעינן זמנא לא ביומי ניסן ולא ביומי תשרי ולא בערבי שבתות וימים טובים אבל מניסן לבתר ניסן [ומתשרי לבתר תשרי] קבעינן. וממעלי שבתא לבתר (מעלי) שבתא לא קבעינן: ט אין פורטין מתיבת המכס ולא מתיבת המוכס כגון [ד] מוכס שאין לו קצבה או שעמד מאליו ואין נוטלין ממנו לדקה אבל נוטל הוא מתוך ביתו או מן השוק ונותן לו דינר ומחזיר לו דינר [ו] ובר מתא אבר מתא מעבט: יד בזמן הזה ישראל שיודע עדות לנכרי על ישראל צריך להעיד לו לפני שופטים נכרים אם יתבענו הנכרי. ישראל דמזבן ארעא לעכו"ם אמצרא דישראל דבריה משמתינן ליה עד דמקבל עליה כל אונסא דמתילד מתמתיה והוא שיכול למוכרה לישראל [ז] בכדי דמיה:

שדה צופים

דף קיג ע"ב ואמר רבא בר מתא אבר מתא מיעבט. הרא"ש בתוספות פי"ג סי' מ':

קובץ מפרשים

ה) מעדני מלך [גליון] ו) בדפו"י ובכת"י: וכן כשהשר משביע. וכן בסמוך: כי השר יודע וכו': ז) צ"ל "להבריח" [דפו"י]: ד) מעדני מלך [גליון] ט) לפי שנהגו הכנענים מנהג הפקר בקניני אחרים לכן מדרו להם במדתם ודנום כדיניהם הוספה מהצענזור ו) ר"ל בשעת מלחמה הוספה מהצענזור. ז) "היה" נוסף מהצענזור: ח) מעדני מלך [גליון] ט) "היתה" נוסף מהצענזור: י) שיש גם לו כמוך נמוסים ומשפטים צדיקים בדברים שבין אדם לחבירו הוספה מהצענזור יא) שנהגים הפקר בקניני אחרים הוספה מהצענזור יב) לפי שנצמדו הכותים לאלילי ד' אומות ולמנהגיהם לכן דנום בדיני ממונות כדיני ד' אומות הוספה מהצענזור יג) ר"ל בשעת מלחמה הוספה מהצענזור יד) "אנס" נוסף מהצענזור:

[קיג ע"א] אמר רב נחמן לא יהבינן זימנא לא לבני כלה בכלה ולא לבני ריגלא בריגלא. ש"מ מהכא דיהודים הדרין בכפרים ובאין לעיר לימים טובים לתפילה, דאין מזמנין אותם אז לדין בעל כורחם. ואם קבל עליו בעל דינו לפני כן ולא בא לדין, מזמנין אותו בעל כורחו עכשיו, דאמרינן והאידנא דאיכא רמאי דמשמטי נפשיהו מן הדין חיישינן ומזמנין להו אפילו בריגלא[שמ].

[קיד ע"א] בר ישראל דזבין ארעא לגוי אמצרא דישראל חבירו, אע"ג דלית בה משום דינא דבר מצרא, דקיימא לן ללוקח אזהריה רחמנא ולא למוכר, אבל משמתינן ליה עד דמקבל עליה כל אונס' דאתי ליה מחמתיה דגוי.

מכאן יצא נחיל זה. ובפורח[שמא] ובלבד על אתר, אבל אם יצא וחזר הקטן אינו נאמן אני אומר מפני יראה או מפני פיתוי אמרו. פר"ח.

[קיג ע"א] תנן לא ילבש אדם כלאים אפילו על גבי עשרה מלבושין להבריח בו את המכס, במקום שישראל נותנין מכס וגוים אין נותנין[שמב], ר' שמעון אומר משום ר' עקיבא מותר להבריח בו את המכס בשלמא לענין כלאים בהא פליגי דתנא קמא סבר דבר שאין מתכוין אסור ור' שמעון סבר דבר שאין מתכוין מותר. מהכא שמעינן דכל דבר שאין מתכוין מותר דקאמר ר' שמעון בכל מקום, משום ר' עקיבא קאמר[שמג].

להבריח בו את המכס פי' כדי שיראה כי מבגדי מלבושו הוא ולא מבגדי סחורה. פר"ח.

ישראל וגוי שבאו לפניך לדין אם אתה יכול לזכות את ישראל בדיני ישראל זכהו בדין ואמור לו כך דינינו בדיני אומות העולם זכהו ואמור לו כך דינכם ואם לאו באין עליו בעקיפין דברי ר' ישמעאל ר' עקיבא אומר אין באין עליו בעקיפין מפני קידוש השם. שמא ישאל את הדין לישראל אחר ויאמר לו הדין ויאמר הגוי ישראל מטי משפט הם ואיכא חילול השם. או יאמר דיני ישראל מקולקלים הם ואיכא חילול.

[קיג ע"ב] וגזל הגוי אסור מדרב דאמר רב[שמד] מניין לגזל הגוי שהוא אסור שנאמר ואכלת את כל העמים אשר יי אלקיך נותן לך בזמן שמסורין בידך ולא בזמן שאין מסורין בידך. אבידתו מותר דאמר רב מניין לאבידת גוי שהיא מותרת שנאמר כן תעשה לכל אבידת אחיך אבידת אחיך אתה מחזיר ואי אתה מחזיר אבידת גוי. ובמקום שיש חילול השם, שידוע ודאי שבא ליד ישראלים, חייב להחזיר שלא יאמרו ישראלים אין להם דת. ובמקום שאין ידוע ומחזיר עליו הכתוב אומר למען ספות הרוה את הצמאה[שמה].

וטעותו מותרת. כי הא דשמואל[שמו] זבן לקנא דדהבא במיר דפליזא[שמז], שאמר לו הגוי נחושת הוא וקיבל ממנו בחזקת[שמח] נחושת שהגוי הטעה את עצמו. אבל שמואל לא

בשלחו ליה לבד מקבלין, שהרי או או קתני, וכמש"כ בתוס' לגירסא זו. [וקשה שהרי רבינו הביא להלן דברי מר עוקבא דדוקא בשלחו ליה אחר שפתחו בדינו או אחר ששלחו לו פתיחא מקבלין. ואולי מפרש רבינו שמר עוקבא שאמר לדידי מפרשא כגון דפתחו, מפרש מה שאמר ריב"ח או ששלחו אחריו, דהיינו דוקא אחר שפתחו). וכל זה שאמרנו שיכול לומר לבי"ד הגדול קאזילנא, היינו בתביעת קרקע, אבל בהלואה אין הנתבע, הלוה, יכול לומר כן ודן בבי"ד שבעירו. שם. וכ"כ ראבי"ה הו"ד באו"ז סי' תמד ובמרדכי רמז קמט ומשם ברמ"א סי' ה ס"ב. והראיה שהביא רבינו מהגמרא כיון אליה מהר"ם מטיקטין בהגהתו למרדכי הנ"ל (נדפסה בפנים בסוגריים). שמא. ירושלמי פ"י ה"ב. (בד"פ נשתבש: ובפרק החובל בדעל אתר). שמב. וע"י שלבוש כלאים יחזיקוהו כגוי. וכ"פ המאירי.

אבל הרא"ש סי' יא מאן בפירוש זה דהא לא הוה שרי ר"ע דנראה ככופר שהוא יהודי. ופירש הרא"ש כפירוש ר"ח שהביא רבינו להלן. ועי' במה שצויין בס' המפתח הוצ' הרש"ף. שמג. ובזבחים צא ע"ב מפורש דר' עקיבא דס"ל יין לספלים ס"ל דבר שאין מתכוין אסור. ותוס' שם תירצו דתרי תנאי נינהו אליבא דר"ע. והרי"ד בתשובותיו סי' ו כתב דכאן לא גרסינן משום ר' עקיבא אלא ר' שמעון בן יהודה משם ר' שמעון. שמד. כך בכתה"י של הגמ' ובראשונים. בקצתם אמר רב הונא אמר רב ובקצתם אמר רב יהודה אמר רב. שמה. כדאמרינן בסנהדרין עו ע"ב. שמו. עד 'וכל שכן' שבסוף הדיבור נמצא במרדכי השלם עמ' קצד בשם ר"ח. שמז. כ"ה ברי"ף ובכתה"י של רש"י ועו"ר. לפנינו דפרזלא. שמח. בכת"י בכלל. [יש ראשונים דגרסי בגמ' דדהבא בכלל דפליזא].

הטעה את הגוי לאמר לו בזהב נחושת הוא, דהאמר שמואל בחולין (צד ע"א) אסור לגנוב דעת הבריות ואפילו דעתו של גוי, והא דשמואל[שמט] עבר במברא ואמר ליה שמואל לשמעיה פייסיה למיבורייה ויהיב ליה תרנגולת נבילה במיר דשחוטה ואיקפד שמואל דאסור לגנוב דעת הגוי, וכל שכן שאסור לגנוב לגוי דלא תגנוב דומיא דלא תרצח ולא תנאף דהוי בין לישראל בין לגוי[שג].

אמר שמואל דינא דמלכותא דינא. כל דין שיש למלכי גוים על בני מלכותם, בין במוכסין בין במה שהמוכסין כורתין עצים מיער של אדם אחד ומתקנין בו את הגשרים שמקבלין בהן את המכס, דין גמור הוא ואינו גזל. וגם במה ששליח המלך נוטל ממי שהוא מוצא בגורן מאחד מן השותפין שנשארו בגורן פירותיו והאחרים הוליכו פירות לביתם ושליח המלך נוטל מזה הנשאר כל מנתם של האחרים שבבית, אינו גזל אלא דין גמור הוא. דשליחא דמלכא כמלכא ואין לו לטרוח אלא מן הנמצא יקח והוא יטרח ויקח מחבירו. והאריס אינו מן החברים, כי מן האריס אין דין המלך ליקח כלום. וכן דין גמור הוא שיעבוט[שנא] שליח המלך שלא לטרוח אחריו למקום אחר אלא יעבוט שכינו עליו והוא יטרח וילך אחריו ויקח את שלו. ואמר שמואל שאם מינה המלך ישראל אחד מוכס או גבאי מותר לו לעשות כל אילו ואינו גזל אלא דין. והני מילי דמצי למיעבט בכולרא[שנב] וכרגא דהא שתא שהוא שליח של מלך, אבל אם לא עבט בזו השנה, ופרע למלך בשביל אותו שלא נתן משלו, ולשנה אחרת בא לעבוט את שכינו על של שנה שעברה, לא מצי עביט דכיון דנפרע המלך כבר אינו על זה שליח המלך. אם הוא ישראל אסור לו לעבוט דגזל הוא, אלא יטרח אחר החייב ויוציא ממנו בדין.

מכריז רבא דסלקין לעילא ודנחתין לתחתא האי בר ישראל דידע ליה מהדותא לגוי ואזל ואסהיד בבי דינא דגוים אישראל חבריה משמתינן ליה מאי טעמא דאינהו מפקא ממונא אפומא דחד מהדא, נמצא שמפסידו שלא כדין.

נראה[שנג] לי במקום שמנהג הוא שכשיש דבר בין ישראל וגוי ממנין עד ישראל וגוי ביניהם להעיד ביניהם[שנד], מותר לישראל להעיד, שמתחילה להכי קיבלום. דהא אמרינן הכא ולא אמרן אלא חד אבל בי תרי לא משמתינן ליה כיון דבעדות גמורה מפקי מיניה, הכא נמי כיון דבדין מפקי מיניה לא משמתינן. ועוד דחילול השם היה אם לא היה מעיד, דכיון דעליו סמך הגוי היה אומר אין אמונה בהם. ותו דדינא דמלכותא הוא ודינא דמלכותא דינא.

ובמקום שאין דנין אלא על פי שנים עדים[שנה], (ד)איבעיא להו אדם חשוב מהו כיון דסמכי עליה כבי תרי לא לסהיד או דילמא כיון דלית ליה לאשתמוטי מפני חילול השם

שמט. צ"ל שמואל. שנ. מש"כ רבינו דאיכא לא תרצח בגוי, ל"מ לו חבר בזה. ועי' יראים סי' קעה שכתב דהוי תולדת רציחה. ועמש"כ דאיכא לא תנאף, תמה באב"ש הא אין ניאוף אלא בא"א ואין אישות לגוי. שנא. כך בכתה"י [וחסר שם להלן 'שלא']. בד"פ 'עבוטות'. שנב. כך גירסת כמה כת"י של הגמרא. עי' שנו"ס הוצאת הרש"ף. [ובערוך ע' בלר גריס 'בבולרא']. לפנינו 'דברלא'. שנג. וכ"כ בסתם באביאסף שהועתק בתשו' מהר"ם ד"ל סי' נח. שנד. ר"ל הישראל והגוי ממנין אותן בשעת ההלואה. כמש"כ להלן 'דעליו סמך הגוי'. וכעי"ז כתב הרא"ש בסי' יד: וכל זה כשלא העמיד אותו הגוי לעד אבל אם מתחלה יחד הגוי לישראל להיות איכא חילול ה'. שנה. מפרש רבינו דבעיית הגמרא היא רק בבי דוואר שאינם מחייבים עפ"י אחד אבל במגיסתא שמחייבים עפ"י ע"א אין ספק שאסור לו. וכ"כ הרשב"א: ואדם חשוב בבי דואר בעיא דלא איפשיטא, וביאר דבריו החת"ס (חו"מ סי' כג): היכי דודאי מוציאין ממון עפ"י חד אפשר אין להקל אך בבי דואר דאין מוציאין רק אפשר שיהיה זה חשוב בעיניהם כבי תרי על זה הספק אמרינן אין ספק מוציא מידי ודאי [חלול ה']. וכן מפורש בחידושי הראב"ד למכילתין אלא שביאר באופן אחר, שבדינא דמגיסתא אין חלול ה' שיכול לומר להם בדיננו מחייבים שבועה ובדיניכם מוציאין ממון ואם אעיד אעבור על דאורייתא, אבל בבי דואר אינו יכול לומר להם חוששני שתוציאו ממון על פי כי ישיבו לו מנא לך. [ולכאו' כך פשטות

היה שם זוכה לעניים ואמר בכאן שהדיין זוכה לעניים אע"פ שלא
ו זכה בו מדין מעמד שלשתן ומ"מ ראינו מי שכתב שאין מעמד
תן קונה בדרך זה ר"ל שאלו אמר ראובן ללוי תן ממון זה שבידך
מעון זה שיזכה בו ליהודה אין זה כלום שכל עצמו של דין מעמד
תן חדוש הוא ואין לך בו אלא חדושו ואין הדברים נראין.

היתומים אין צריכים פרוסבל דיינים הקבועים והחשובים שבכל
ודור הם הם אביהם של יתומים והרי הם כאלו נמסרו שטרותיהם
ם ומכאן למדו הגאונים במי שחייב מעות לכיס של צדקה אינו
מט.

המשנה השניה והכונה לבאר בה ענין החלק השני ואמר על זה
שהוא מועד למינו ואינו מועד לשאינו מינו מועד לאדם ואינו
ד לבהמה מועד לקטנים ואינו מועד לגדולים למין שהוא מועד
לם נזק שלם לשאינו מועד משלם חצי נזק אמרו לפני ר' יהודה הרי
מועד לשבתות ואינו מועד בחול אמר להם בשבתות משלם נזק
ם ובימות החול משלם חצי נזק מאימתי הוא תם משיחזור בו ימי
תות שלשה **אמר הר"ם** אמנם מה שהיה מועד למין אחר אינו מועד
אר המינין אלא הרי הוא בחזקת תם עד שיועד וכאלו אמר שור
א מועד למינו אינו מועד לשאינו מינו וכן ענין שאר ההלכה על
נם הזה ודברי ר' יהודה נכוחים.

אמר המאירי שור שהוא מועד למינו ר"ל לשוורים ואינו
ד לשאינו מינו כגון שראינוהו עומד עם סוסים וגמלים ואינו נוגחם
שהוא מועד לאדם ואינו מועד לבהמה וכל שכן לבהמה ולא לאדם
שמועד לקטנים שבמינו ולא לגדולים בכל אלו למין שמועד לו
ד ולמין שאינו מועד לו אינו אלא תם ואינו משלם אלא חצי נזק
ו לו לר' יהודה אם הוא מועד לשבתות ואינו מועד לחול כגון
אינוהו שעמד בימות החול עם בהמות ולא נגח מה דינו ואמר להם
א נעשה מועד לשבתות ולא לימות החול ופירשו גדולי הרבנים
פני שהוא נח ממלאכתו הוא נוגח ובתלמוד המערב אמרו מכיון
חמי לון לבישין מנין נקיין הוא משני דעתיה למדנו שמועד לחול
א מועד לשבתות ואיני יודע מועד לשבתות מה דינו ליום טוב
א שנראה מלשון תלמוד המערב הואיל ועסוקין במלאכת אוכל נפש
ינו לענין זה כחול ולטעם גדולי הרבנים נראה שדינם שוה ושור
שהוא מועד לשבתות ולא לימות החול חזרתו משיחזור בו שלשה
תות.

ולענין פסק יראה ממה שכתבנו שסתמו מועד ר"ל שמועד למינו
ם לא ידענו טיבו בשאינו מינו היאך הוא מסתמו מועד הוא וכן
דם לבהמה ומקטנים לגדולים וכן פסקו רבים וכן יראה מלשון
שנה כמו שהתבאר בגמרא ומ"מ גדולי הפוסקים פסקו שסתמו אינו
ד ודבזה לפסוק כמו שפירש בגמ' בלשון המשנה שור שהוא
ד למינו אינו מועד לשאינו מינו כלומר אף מן הסתם ומה שאמרו
אש המשנה מועד לאדם מועד לבהמה אין הלכה כמו שכתבנו שם.

זהו ביאור המשנה ופסק שלה ודברים שנכנסו תחתיה בגמרא
ו הן.

מועד לאדם ולבהמה וחזר בו מבהמה כגון שראינוהו עומד סמוך
המות כשיעור הידוע ולא נגח הרי זו חזרה לענין בהמה מ"מ ואע"פ
ינה חזרה באדם.

לדעת זה שפסקנו שמועד למינו אינו מועד לשאינו מינו נגח
שה מינין כגון שור וחמור וגמל נעשה מועד לכל.

ראה שור ונגחו שור ולא נגח שור נגח שור לא נגח שור ונגח
ר לא נגח נעשה מועד לסירוגין ולשוורים ראה שור ונגח חמור ולא
ה סוס ונגח גמל ולא נגח פרד ונגח ערוד ולא נגח נעשה מועד
ירוגין לכל וסרוגין אלו כלם בימים שאין דין העדה אלא בימים
ו שהתבאר.

נגח שלשה שוורים בשלשה ימים וברביעי נגח חמור ובחמישי
ח גמל הרי זה ספק אם שור שלישי אנו דנין אחר חמור וגמל ויהא
עד לכל או אם דנין אותו אחר השוורים ולא יהא עדין מועד לכל
ן בנגח תחלה בשני ימים חמור וגמל ואחרי כן בשלשה ימים שור
ר ושור וכן שלשה שבתות זו אחר זו ואחריהן יום ראשון ויום שני
שנגח יום חמישי ויום ששי ויום שבת ואחריהם שתי שבתות הרי
זו ספק אם מועד לכל אם לשבתות וכל שהוא ספק דנין בחצי נזק ואם
תפש נזק שלם אין מוציאין מידו.

שמע קול שופר ונגח קול שופר ונגח קול שופר ונגח נעשה מועד
לשופרות.

נגח יום חמשה עשר בחדש זה ויום ששה עשר בחדש זה ויום
שבעה עשר בחדש זה אינו מועד לדלוג עדיין עד שישלש בדלוג ר"ל
שיעשה נגיחה רביעית בדלוג והוא שיגח בשמנה עשר לחדש רביעי
שהראשון אינו בכלל דלוג.

לענין נדה אינו כן אלא כל שקבעה לה וסת שלשה פעמים בדלוג
כגון שראתה יום חמשה עשר בחדש ויום ששה עשר בחדש ויום שבעה
עשר בחדש זה קבעה לה וסת בדלוג ודיה שעתה לשמנה עשר שבחדש
רביעי ויש חולקין בזו כמו שיתבאר במקומו ויש מפרשים בדלוג זה
שראתה שלשה פעמים בשלשה חדשים חמשה עשר וששה עשר ושבעה
עשר ר"ל חמשה עשר וששה עשר ושבעה עשר של תשרי ומרחשון
וכסלו וחמשה עשר וששה עשר ושבעה עשר של חדש טבת ושבט ואדר
וחמשה עשר וששה עשר ושבעה עשר של ניסן אייר סיון שבדרך זה
קבעה וסתה לדלוג זה כמו שיתבאר במקומו.

המשנה השלישית והכונה בה לבאר ענין החלק השלישי ואמר
על זה שור של הדיוט שנגח לשור של הקדש ושל הקדש שנגח לשור
של הקדש ושל הקדש שנגח לשור של הדיוט פטור שנאמר שור רעהו
ולא שור של הקדש שור של ישראל שנגח שור של נכרי פטור ושל
נכרי שנגח שור של ישראל בין תם בין מועד משלם נזק שלם **אמר**
הר"ם כשאירע דין לישראל עם עכו"ם ענין הדין ביניהם כך הוא אם
יש לנו בדיניהם זכות נדין להם כדיניהם ונאמר להם כך דינכם ואם
טוב לנו בדיננו נדין להם כפי דיננו ונאמר להם כך דיננו ואל תתמה
על דבר זה אל יקשה בעיניך כמו שלא יקשה בעיניך שחיטת הבהמות
ואע"פ שלא חטאו לפי שמי שלא בו המדות האנושיות אינו בכלל
האדם על האמת אבל תכלית מציאותו לצורך האדם והמאמר בזה הענין
היה צריך חבור בפני עצמו.

אמר המאירי שור של ישראל שנגח שור של הקדש או של
הקדש שנגח של ישראל פטור רעהו נאמר ולא של הקדש ושמא תאמר
ומה הוצרך לרעהו והרי הנהנה מעל כתבו גדולי פרובינצא בחבוריהם
שלא נאמר כן אלא בנהנה שלא לצורך אבל כל חובות שההקדשות
חייבים לפרוע אף מתרומת הלשכה וכל שכן מבדק הבית המקבלו ונהנה
ממנו אינו מועל והרי שוכרים היו מכאן אומני בית אבטינס ודברים
הרבה והוא הדין לפרוע נזקין ודבר זה בין למיתה בין לנזקין בין
קדשי מזבח בין קדשי בדק הבית הא אם נפדו אע"פ שאין המתה שלו
שהרי לקבורה אזלא כמו שהתבאר חייב שהרי הוא בכלל רעהו ואע"פ
שבשור פסולי המוקדשין שנפל לבור אנו פוטרין ממה שדרשו והמת
יהיה לו מי שהמתה שלו וכו' מפני שפסוק והמת יהיה לו האמור בבור
מיותר הוא ואינו צריך לבעלים מיטפלין בנבלה שכבר למדנוה מאותו
האמור בשור ואין למדין שור מבור לפסולי המוקדשין שנפדו שהרי
מצינו קולא אחרת בבור והוא פטור אדם וכלים.

שור של ישראל שנגח שור של נכרי פטור מדין רעהו ושל נכרי
שנגח של ישראל בין תם בין מועד משלם נזק שלם מתוך שאין חסים
על ממון זולתם קונסין אותם שלא ירגילו עצמם להזיק ולפי מה שנאמר
בגמרא דוקא בעממים שאינם גדורים בדרכי דתות ונימוסים כמו שאמר
עליהם בגמרא ראה שבע מצות שקבלו עליהם בני נח שלא קיימום
עמד והתיר ממונם כל שעה שהדין מחייבם בכך הא כל ששבע מצות
בידם דינם אצלנו כדיננו אצלם ואין נושאין פנים בדין לעצמנו ומעתה
אין צריך לומר שכן באומות הגדורות בדרכי דתות ונימוסים.

זהו ביאור המשנה ועל הצד שבארנוה הלכה היא ודברים שנכנסו
תחתיה בגמרא אלו הן.

מי שהפקיע עצמו ופירק מעליו עול תורה ומצות אף על פי
שמקיים מקצתם מצד ודבה אינו מקבל שכר עוד כמצוה ועושה
אלא כמי שאין מצווה ועושה ולעולם כל שעוסק בתורה לשמה
אין הקב"ה מקפח את שכרו בפירוש אמרו אפילו גוי ועוסק בתורה אף
בשבע מצות שלהם לבד ואף לאחר שכלל אומתו עוברין עליהם הואיל
ומ"מ מקיימן לשם מצות הבורא הרי הוא ככהן גדול ומ"מ אף לדבר
מצוה אחרת אין הקב"ה מקפח שכר עושיהן אפילו שכר שיחה נאה
אפילו זריזות להקדים לדבר מצוה אע"פ שאין לה שעה עוברת כלל
גדול במצותיו ית' כפועל אדם ישלם לו.

ל"ו
ר"ל

רוב מחברים ודברים אלו ונסח שטרותיהם ותכונת עניניהם יתבארו במקומם בע"ה.

המשנה השניה והכונה לבאר בה ענין החלק השני על איזה צד אסור ליהנות בנכסי אותם המוחזקים בגזלתם מחשש שמא אותם הנכסים שיהנה בהם הם מן הגזל ועל איזה צד מותר ליהנות מצד שאין לומר שהוא מן הגזל ועל איזה צד מותר אף במה שנודע שהוא מן הגזל ואמר על זה אין פורטין לא מתיבת המוכסין ולא מכיס של גבאין ואין נוטלין מהם לצדקה אבל נוטל הוא מתוך ביתו או מן השוק נטלו מוכסין חמורו ונתנו חמור אחר נטלו ליסטים את כסותו ונתנו לו כסות אחר הרי היא שלו מפני שהבעלים מתיאשין מהם אמר הר"ם ואם היה המוכס גוי או מוכס ישראל אלא שאין לו קצבה אלא שלקח רשות מן המלך שיוכל להוסיף על המכס אי זה שיעור שירצה על הקצבה שקצב לו המלך אותו שהוא גזלן בכל זה אין ראוי לפרוט דינר ממה שיש לפניו מן המעות לפי שהוא בחזקת גזלן ואותן המעות כלן גזלה וכמו כן לא יקחו צדקה מאותו המוכס מן המעות שלפניו אבל אם פרט מהמעות שיש לו בביתו או נטלו ממנו צדקה כשהוא בשוק ואין תיבה לפניו זהו מותר וזהו טעם מה שאמר מתוך ביתו או מן השוק וכמו כן אין פורטין ממה שלפני גבאי צדקה משום חשד שלא יחשדו אותו שהוא פורע מנכסי צדקה למי שיש עליו חוב כשיראה אותו שיתן מעות מי שלא ראה שלקח הדינר ועוד נתבאר לך מדבריו כי כשיהיה מוכס ישראל ואינו מוסיף על מה שחקק לו המלך ולא יג[illegible]ינו גזלן כי מן העקרים שלנו דינא דמלכותא דינא.

אמר המאירי אין פורטין לא מתיבת המוכסין ולא מכיס הגבאין פי[illegible] בגמרא מוכס העומד מאליו שלא מחמת המלך או שהוא מחמת המלך אלא שאין למכס שלו קצבה אלא ברצונו של מוכס ואי אפשר שלא להכביד על רצון המלך ומפני זה נקרא גזלן והגבאין הוא גבאי של כסף גולגלתא וארנונא ולפעמים בכבידין ביתר על הראוי ואמר שמי שיש בידו סלע והוא צריך להוציא הוצאות דקות ומחזר לפרטו בפרוטות אינו פורט מתיבת המוכסים והיא תיבה מיוחדת להם להצניע בתוכה מעות המכס וכן כיס מיוחד לגבאים להצניע שם מה שגבו מן המסים והארנוניות מפני שאין לו להשתמש לכתחלה במעות של איסור ואע"פ שנתיאשו הבעלים מ"מ מה לו לפרוט עמהם באיסור ילך ויפרוט עם אחרים בהתר וכן אין נוטלין מהם צדקה שזהו כחזוק ידי עוברי עברה וכמעט שהם סבורים שתהא צדקתם תיבת גזלתם ואין מזקיקין עצמן להשבון אבל נוטל הוא מתוך ביתו או מן השוק שלא הוציאם מתיבת המיוחדת למעות המכס ואין לחוש בהם שהם מן הגזל שאין דרכם ליתנם אלא בתיבה המיוחדת לכך.

נטלו מוכסין את חמורו ומצד חמלתם החזירו לו חמור אחר פחות הימנו וכן נטלו לסטים את כסותו ונתנו לו כסות אחר אע"פ שהוא מכיר שחמור גזול וכסות גזולה נתנו לו הרי אלו שלו שחזקת הבעלים ש[illegible]טו ונשתנה רשות הגזלה בידם והרי אין לומר שלכתחלה מה לו [illegible]ות כן שהרי מוכרחים הם בכך ומ"מ בגמרא יתחדשו בענין זה ד[illegible] כמו שיתבאר.

זהו ביאור המשנה וכלה הלכה פסוקה היא אלא שלא נשלם פסק שלה מכל וכל ודברים שנכנסו תחתיה בגמרא אלו הם.

אע"פ שאין פורטין מתיבת המוכס או הגבאי אם היה הוא חייב במכס שיעור מכסו מגיע לחצי סלע או כמו שהוא ויש בידו סלע שלם אינו צריך לפרטו במקום אחר אלא נותן לו סלע והוא מחזיר לו השאר מפרוטות שבתיבתו מפני שאין זה אלא כמציל מידם.

כבר בארנו במשנה שלא נאמר שלא לפרוט עם המוכס אלא במוכס העומד מאליו או שהעמידו המלך אלא שאין לו קצבה הא אם העמידו המלך ונתן לו קצבה כך וכך למשאוי של חטים כך וכך משוי של שעורים וכן בכל דבר כל שהמוכס אדם נאמן ומוחזק שלא לשנות מותר ואין אומרים שהמכס מעיקרו גזל הוא אלא דינא דמלכותא דינא ר"ל שכל חוק שחקקו המלך לכל ולא חדשו לאדם אחד בפרט על אי זה מעשה דין גמור הוא ואסור לגזלו ולא סוף דבר במלכי ישראל אלא אף במלכי האמות הא אם היה המוכס מוחזק להוסיף כגון ישראל חשוד או שהוא משאר עממין הקדומים שבעובדי האלילים שאינן נזהרים מן הגזל אסור.

הולכי דרכים שמביאין בידם ממון או תבואה ופגעו בהרגין ר"ל רוצחין או בחרמין ר"ל בעלי תגר ומריבה וגוזלי ממון והם רוצים לגזול מידם מאותה תבואה או מאותו ממון הרי הם נודרים שאותה תבואה של תרומה אם אותם הרגים וחרמים ישראלים או נודרים להם שהיא של בית המלך כדי להבריחם מהם אע"פ שאין הדבר כן ונדר זה פרשוהו במקומו בשיאמר יאסרו כל פירות שבעולם עלי אם אינו כן ואומר בלבו היום ומקיים את נדרו היום או שמכוין בלבו על פירות של טבל וכיוצא בזה ומקיים נדרו כמה שכיון בלבו בדעת הלב ואע"פ שדברים שבלב אינם דברים מפני האונס הקלו בזו וכן נודרין למוכס העומד מאליו או שאין לו קצבה שהרי הוא כאחד מהם על הדרך שבארנו וכן הדין בשבועה כמו שיתבאר במקומו.

לא ילבש אדם כלאים אפילו דרך עראי ואפילו על עשרה בגדים שאין הנאת חמום מגעת לו הואיל ומ"מ דרך חמום בכך ואפילו לא כיון אלא להבריח בו את המכס שיחזיקהו בגוי אסור ולוקה עליהם ומ"מ הברחת המכס שמצד עצמה מותרת דוקא במוכס העומד מאליו ושאין לו קצבה על הדרך שבארנו.

היה המוכס מעובדי האלילים הקדומים שאינם גדורים בדרכי הדתות והבריח ממנו את המכס הואיל ואין כאן גזל גמור ולא חלול השם אין מקפידין על כך וכן אחד מאלו שבא עם ישראל לדין בערכאות של דייני ישראל אם הדיין יכול לזכותו בדיני ישראל מוטב ואם לאו יחזור לזכותו מצד נימוסיהם ומנהגותיהם והרי רשאי לומר אף אתם כך דינכם ואם לאו הואיל ואינו מוצא לפטרו בצד טענה יחייבהו ויכריחהו לשלם שלא יאמרו נושאים הם פנים לעצמם ומ"מ באותם הגדורים בדרכי הדתות לא נאמר כן אלא אם באו לפנינו לדין אין מעבירין להם את הדרך כמלא מחט אלא יקוב הדין את ההר אם לו אם לשכנגדו.

נמצא שאף עובדי האלילים ושאינם גדורים בדרכי הדתות אסור לגזלם ואם נמכר לו ישראל אסור לצאת מידו בלא פדיון וכן אסור להפקיע את הלואתו ומ"מ אין אדם חייב לחזר אחר אבדתו כדי להחזירה לו ולא עוד אלא אף מי שמצא אבדתו אינו חייב להחזירה שמציאה מקצת קנין הוא וחזרתו דרך חסידות ואין אנו כפופים לחסידות למי שאין לו דת וכן טעותו אם טעה מאליו שלא מתהבולתו ולא מהשתדלותו אין הכרח בהשבתו ומ"מ אם נודע לו על כל פנים חייב להחזירו וכן אף באבדה כל צד שיהא חלול השם בעכובה מחזירה הא כל שהוא מעממין הגדורים בדרכי הדת ועובדי האלהות על איזה צד אע"פ שאמונתם רחוקה מאמונתנו אינם בכלל זה אלא הרי הם כישראל גמור לדברים אלו אף באבדה ואף בטעות ולכל שאר הדברים בלא שום חלוק.

טעות זו שפטרנו המקבלו מעובדי האלילים כמו שהזכרנו דוקא שלא בא בהשתדלותו כלל כמו שביארנו ולא עוד אלא שלכתחלה צריך שיאמר התבונן בדבר זה שעליך אני סומך ואם יבין ושב אבל אם אמר לו הגוי לישראל עליך אני סומך אין לו דרך עוד לעכבו בשום פנים.

היו דברים התלויים במנין משתפין בין ישראל ואחד מאלו שהזכרנו ובא ישראל וברר לחלקו מן היפות הואיל והדברים תלויים במנין לבד מסתמא אין מדקדקין בברירה ומוחלין זה לזה ואין קפידא בכך.

ראה פירות של אחד מאלו ולא היו בעליה לשם והוא בדרך וצמא להם אם סומך עליו שיקבל דמים אוכל ואינו נמנע ובלבד לרוות צמאו לא דרך השחתה אף אלו לא ברשות הגמור אלא כגון שראה זמורות תלויות חוץ לכרם ובהם עוללות דקים שאין לבם של בעלים סמוך עליהם ובמציעא יתבאר שהפועל שנשכר לגוי בכרמו או בקמתו אינו אוכל אלא אם כן היה מנהגם בכך ואע"פ שבדיני ישראל אוכל שמא לא ידע בדין תורה שלנו ויחשדנו כגזלן הא למדת שאף במקום המותר בשלנו אסור בשלהם.

מאחר שבארנו שדין המלך דין גמור הוא מלך שחקק חק שכל שנשברו הגשרים יהיו בני העיר רשאים לקוץ דקלים או שאר אילנות לעשות מהם גשרים ועשו כן מותרין אנו ליהנות באותם הגשרים ואלו לא היה דינם אצלנו דין גמור היה גזל ואע"פ שנתיאשו הבעלים אין כאן שנוי רשות שהרי ברשות הרבים הם ולא שנוי מעשה שהרי עדין לא עשו מהם כלים ולא שנוי השם שהרי עדין קורא להם גובי דדקלא הא מ"מ כל שצוה ליטול מאדם אחד שלא בחק חקוק ממנו

ע"ו רנ"ג

תוספות הרא"ש תוספות רבינו פרץ ותוספות רי"ד על מסכת בבא קמא

[קיב ע"ב - קיד ע"א]

דף קיב ע"ב

תוספות הרא"ש

מקיימין את השטר. פירש רש"י ז"ל אם היו עדים רוצים לילך למדינת הים. ולא נהירא דאם כן מאי שנא דנקט קיום השטר [הא קבלת עדים אמר נמי לעיל דבכה"ג מקבלין שלא בפני בעל דין]. ועוד אמאי קאמר רבי יוחנן אין מקיימין הא אמרינן לעיל קבלה מיניה רבי יוסי בר חנינא כגון שהיה הוא חולה משמע דלרבי יוחנן אם בקשו עדים לילך למדינת הים ואפילו בעדות דעלמא שאינו בקיום השטר מקבלין העדות שלא כפני בעל דין. לכן נראה לפרש דבכל ענין קאמר [דמקיימין דקיום שטר מדרבנן ועדים החתומין על השטר נעשה כמי שנחקרה עדותן בב"ד דמי ואין צריך קיום ומדרבנן הוא דצריך הלכך מקיימין שלא בפני בעל דין].

ואי לא אתא כתבינן פתיחא וכו'. אף על גב דלא כתבינן אדרכתא עילויה מחזר אחר מעות לפרוע מכל מקום כתבינן פתיחא משום שהחציף פניו שלא בא לפני בית דין. והני מילי דאמר אתינא הילכך לא כתבינן אדרכתא עילויה ומכל מקום משמתינן ליה על שלא בא אבל אמר לא אתינא שהכסיף פניו כל כך ואמר שאינו רוצה לבוא קנסינן ליה טפי וכתבינן אדרכתא עילויה.

חיישינן שמא תכסיף. וחוששין להפסד הלוה כי די למלוה במאי דמשמתינן ליה.

תוספות רי"ד

ולא והתניא בין גדולים בין קטנים חייבין. פירוש הגיע ר' ירמי' לר' אבין הרי מיכן מוכיח שמקבלין שטרי היתומים הן מוחזקין מדבר חזקה מעלעלין הוא חזקה שהרי אם מחייאם (ומכח) [ומכרן] מכור ואם לא נחייאם עמי אין הכנעים יכולין לבקרים כדכי יחסן אלמא הני מעלעלים לאו מחזקה כנגיס כעלים קיימי ולא דמי לקרקע דאיתה נגזלת וכל היכא דקיימי בדשותא קיימא ועל ידי המעידים כי אביהם גלם אבו מוליאים המעלעלין מידם ומחזיר לבעלים. ואי אין מקבלין עדות שלא בפני בע"ד. נמתין להם עד שיגדלו. אלא ודאי מקבלין. פ"ל הרי מסתק' נגדן משום דמומכס אמרו גדולים מיינן קטנים פטורין. פירוש הוה ר' אבין לר' ירמי' דלרבנן מוכח דמקבלין ואמי סוכר כמומכס דאמר קטנים פטורין עד שיגדלו דאלמא אין מקבלין אינגבל מילתא ומעיה לקמי דר' אמיהו אמר לא שמיע ליה כי פירוש רבי אבהו הרי מוכיח אם ר' אבין לאמה הנים הימוס שיסגר בהלה בפני ר' ירמי' שהר' דר מה מדאמר ר' אשמעיה מיהו אמקב כו' דאלמא אף על גב דהוא קנין מוליאין מידו. (ומכו) ר"ל בהכיא יהוס טעיה מידו. ור' אבין ענה מי דמי הכם הים דלא קיימא בחזקה דאמה אבל הכא דקיימא בחזקה דאמה לא מפקינן מיניה פירוש כשהמוכר בעדה מכירו אין מיכן מוכיח אמר שהכר יהוס כי הוא של מכירו. אבל הכא זה שהוא סוגר הכים הי' של אביו ואף על פי שר' ירמי' דר בי עכשיו אין הכים יוצא ממחזקתו ומחזקה יהוס קיימא ולא מלי לאפוקי מיני' כ"ל בפרי חזקה הילכך לא מפקינן מיניה עד שיגדיל אבל המעלעלין מוציא בהם חזקה כדפריש הילכך אליבא דר' אמין אינו דין שנקבל עדים שגזל אביהן ומוציא מידם עד שיגדילו כקומכות:

או שהיו עדים מבקשין לילך למ"ה ושלחו לו ולא בא. פירוש הודיעו לו שיבוא ויקבל עדים בפניו ולא רצה לבא פירוש אף על פי שזה המוצא הוא אינו נריכים ר"ל להודיע לנתבע אם רוצה לבא אם לא אינו רוצה לבא ר"ל מקבלין עדותן אלא בפניו ואם אינו מצוי שיוכלו להודיעו ודאי אינו יכולין להודיעו הה אינו אבל אם לא הי' אינו מקבלין עדותם אלא בפני הנתבע ואף על פי שמורד ואינו רוצ' לבא ר"ל אלא משמתינן ליה עד דאמר ואי לא אמי קאי בשמתא והעדות לא נקבל אלא בפניו כדי שנכתוב אדרכתא מנכסיו. מה דאמרינן לקמן דלמחר מעבין יומין כתבי אדרכתא אנכסי דוקא בנים אבר מיד המלוה שהועדה העדות משנה שמתמו בשבר כדאמרינן הכתובים המתומין בשבר נבע' כמי שנחקרה עדותן בב"ד אבל לעולם במלוה ע"פ עדים מקבלין העדים אלא הנתבע אף על פי שמורד לבא נגיע דין לך אם הי' המוצא אינו מ"ע יש לפרש ושלחו לו ולא בא אם הנתבע מורד ואינו רוצה לבא ר"ל מקבלין עדותן אלא בפניו ואף על פי שאין המוצא מקבלין אם לא בפני הנתבע מורד ואינו רוצה לבא ר"ל מקבלין עדותם אלא בפניו:

אמר רבינא כגון דנקיט דיסקא בר. הכי גרסינן ולא גרסינן אלא דוקא היכא דאפתו מרינו אבל מי לא אפתו מרינו אף על גב דנקיט דיסקא ושלחו לו ולא בא אין מקבלין אלא משמתין אותו אך אם הי' המוצי אינו מרינו אף על גב אין מקבלין אם שלחו לו לבא ולא בא אם הנתבע אינו מרינו דיסקא ואינו רוצה לבא אם לא אינו רוצה לבא ר"ל אם הנתבע מורד ואינו רוצה לבא ר"ל מקבלין עדותן אלא בפני הנתבע אף על פי שמורד לבא נגיע דין לך אם הי' המוצא אינו מ"ע יש לפרש ושלחו לו ולא בא אם הנתבע מורד ואינו רוצה לבא ר"ל מקבלין עדותן אלא בפניו ואף על פי שאין המוצא מקבלין אם לא בפני הנתבע:

מורד הוי ומקבלין העדים אלא בפניו:

ואי לא אתי כתבי' פתיחא עליו. פירוש מקיימין אם השטר וכתבי' אדרכתא אם בעל דבר מוכי:

וכי כתבי' אדרכתא מודעינן ליה והני מילי דמקרב אבל מרחק לא. פירוש הני דאמרינן דכי כתבי' אדרכתא מודעינן ליה דוקא לי מקרב אבל מרחק כגון שהלך לו לארץ רחוקה אחר שהמתינו לו מעטים ימים לא מודעי' ליה אלא מיד כותבין אדרכתא ואי אינה קרובין לו שייבא עד דאזלו שיירתא ואתיין דדמי' אין שולחין לו אבל כיון שאלה הולכין מאליהם אם משהינין ליה אלא אלמא מודעי' ליה אם הוא קרוב כ"כ דאזל אלים אתלתא בשבא ואתי בתרבנא וקאי בחזמתא כי דינא אבל יותר אין משהין אותו אלא היה לו לבא אלא כותבין לו אדרכתא:

דף קיג ע"א

תוספות רי"ד

פיסקא. אם היה דבר בו' בעי מני' רב כהנא מרב שולחן ואוכל עליו ממה ומסיב עליו מחו אמר ליה תן לחכם ויחכם עוד. פירוש רב כהנא וכ"ב כרמי בר ממא סבירא לה דאמר רשות יורש כרשות לוקח דמי כי דוקא ממה ושלחן אבל אם נכרים ומפני כבוד אביו הא מידי אמרינא לא:

ומ"ם דבר שאינו מתברין מותר. פרק ואין זה פסיק רישיא ולא יצות דהאי דאמר מותר בכי האי גוונא קאמר כגון על עצרה בגדים שאינו מתקמטים בו כלל וגם אינו נריכים לפרש אלא היה מתכבד בבגדים כגון שהתמהון היה מכובד מן הרשאון ואינו מתכבד בבגדים אבל אם היה דבר המתכבד בו אף על פי שאינו נהנה בחיותו אסור בהנאה עצים לו לחמם לו לבבר הילכך יש לפרש אלא היה אם לא הנאת חיותו ולא הנאת כבוד אין אסור [מ"ג]:

דף קיג ע"ב

תוספות הרא"ש

וגזל הגוי מי שרי והתניא אמר רבי שמעון וכו'. הקשה רבי מאיר אמאי לא משני רבי שמעון לטעמיה דדריש טעמיה דקרא ולעולם משום קדוש השם ומהאי קרא הוא דיליף. אף על גב דמשום רבי עקיבא קאמר לה נימא דרבי שמעון דריש טעמא דקראי אליבא דרבי שמעון ולא מייתי לה משמיה דרבי עקיבא. ותירץ דעל כרחיה לאו משום קדוש השם הוא דבסיפא קתני יכול יגלום דמפרש ר"י יכול יטבח הגוי ויעשה אותו כגולם. ואף על פי דטעות בעלמא מותר הכא אסור

תוספות רי"ד

תדע דקבלי דיקלי ונשרי נשור ועברי' עליהון. פירוש אלי שוס שיעור שאם יש שם שיעור מעשה קונה ואין נרך ליאוס כדאומרים בפרק מרובה:

אבל חוץ לתחום מותר ליקח מהן. פירוש דמסתמא מיאוס מהרוויהו ולא קניין והא מגן אין פורעין מחיב' המוכסין ואף על פי דבפסח מוכס מייאסי מני' כדאמרן גבי ממור שהבעלים ממיאסין מהן והכא נמי יהא אסור דייאוס כדי לא קני. מעוהה דודאי מידי דאסר לידי' בשיקורא אף על גב דלאסר מיקן נמיאסו הבעלים ייאוס כדי לא קני והכא אסור אם גלגלים מון לאסוס אפקורי מפקר להו וכי אמי לידי' בהיתירא אמי לידי' הילכך

כי הגוי יודע שמטעין אותו אלא שאינו רשאי למחות והשתא ליכא למימר טעמא משום קדוש השם כיון שהגוי אינו מחמה בטעות וגם הוא סובר שהישראל בעצמו הוא שוגג ואינו יודע בטעות ליכא משום קדוש השם.

יכול יגלום עליו. כתוב בתוספות תוראה לר"י דהכי פירושו יכול יגלום עליו שיטעה את הגוי ויעשנו כגולם.

עבד עברי גופו קנוי. הקשה רבי מאיר והא אמרינן בהשולח דגוי לא קני לישראל לגופו אלא למעשה ידיו. ותירץ דהני מילי לענין דלא בעי מיניה גט שחרור דאפילו עבד עברי הנמכר לישראל אין גופו קנוי לו ממש למצאיותיו ולולדותיו שילדה לו אשתו הישראלית ולא בעי גט שחרור. והא דאמר גופו קנוי לענין דלא חשיב כאלו הוא משכון בידו בשביל מעותיו דלא נבעי שטרא מיניה קודם שש ויובל אלא נימא ליה באפי תרי זיל מיהו לעולם לא קני ליה אלא למעשה ידיו.

שנאמר ואכלת את כל העמים. הקשה רבינו מאיר והיכי פליג על רבי עקיבא דנפקא ליה לעיל מקרא אחרינא. ותירץ דתרוייהו צריכי דאי לא כתיב אלא קרא דלעיל הוה אמינא כיון שהגוי קנה העבד מדעתו והאמין לו שיעבוד עמו עד שנת היובל ולא יברח ולא ישמט ממנו קודם זמנו אם היה נשמט ממנו היה חילול השם גדול בדבר אבל גבי גזל דעלמא אם בא ישראל וחטף מיד הגוי שלא האמינו מעולם שרי קמשמע לן. ואי לא כתיב אלא האי קרא הוה אמינא הני מילי שחטף בהדיא מידו אבל עבד עברי לא מחזי כולי האי גזל אלא בהפקעת מלוה בעלמא קמשמע לן.

ואבלע ליה זוזא. נראה לפרש שנתן לגוי אחר יותר, וכן משמע לשון הבלעה בחשבון כדתניא בסוף מכלתין ובאיהו נשך הנהול את חבירו והבליע לו בחשבון יצא. תראה לי דמשום דאבלע ליה ותיכר שטעה ישראל מותר שאם יודע הגוי שהיא של זהב יחשוב כמו שטעה ישראל בזה טעה בזה ומיהו טעותו מותר משמע בכל ענין. ור"ל לרבותא נקט ואבלע ליה זוזא שאף על פי שיחשוב הגוי שלהטעהו עשה כן מותר. ובערוך פירש ואבלע ליה שנתן לו זוזא יותר כדי שימהר הגוי וילך לו.

אבל שתא דחליף חליף. פירש רש"י חה הגבאי כבר פרע למלך כל קצבה שקבל עליו אותה שנה ומעתה המס שלו ואין לו כח למשכן על חברו. ולא נראה לי שאם היה דינא דמלכותא שיגבה המלך בשנה זו מס של שנה שעברה אף שקתה ממנו קנה כל זכותא שהיה למלך בו. תראה לפרש דרבא אתא לאשמועינן דדינא דמלכותא הוא אם עברה השנה ולא הספיקו עבדי המלך לגבות את המס שפטורין כל אותן שלא פרעו באותה שנה.

דף קיד ע"א

תוספות הרא"ש

הכי נמי בידוע ודברי הכל. וא"ת אם כן כיון דבידוע מיירי מאי שנא דבהא בבא קתני מפני שהבעלים מתייאשים ובמציל מן הגייס קתני אם נתייאשו הבעלים בתרוייהו הוה ליה למיתני אם נתייאשו הבעלים כיון דבסתמא ליכא יאוש אפילו בהך דהכא אלא היכא דשמעיניה דאייאש. וי"ל בההיא בבא דמציל מן הגייס לא שייך למיתני מפני שהבעלים מתייאשים דבכולהו מילי דמתני התם הוו סתמי בלא יאוש. אבל בבא דהכא דקתני בה ליסטים ומוכסין דהיינו גנב וגזלן דחד מיניהו הוי סתמא בלא יאוש וחד מיניהו סתמיה מייאש בין לרבנן בין לרבי שמעון שייך למיתני מפני שהבעלים מתייאשים משום ההוא דסתמיה הוי יאוש וכח דהיתרא עדיף ליה למיתני.

הגנב והגזלן והאנס הקדשן הקודש. הקשה ר"מ כיון שאפילו גנב וגזלן לא יהבי דמי הקדשן הקודש כל שכן אנס דיהיב דמי דקיימא לן דחלוהו חבין זביניה זביני. ותירץ משום רבותא דסיפא נקט אנס דקתני סיפא ואם היו הבעלים מרדפין אחריהם אין הקדשן הקודש וכו' ואשמועינן דכהאי גוונא אפילו אנס אין הקדשן הקודש.

תוספות רי"ד

פיסקא. נפלו המוכסין חמורו ונתנו לו חמור אחר חליפין בפותו ונתנו לו בפות אחרת חרי אלו שלו **פפני שהבעלים מתייאשין מחן.** פירוש מהכא שמעינן דייאוס ושיעור רשות קונה דאמרי' לא מגיע לייאוס ושיעור רשות קונה דאמרי' מגיע לייאוס ושיעור רשות קונה:

תנא ומחזיר לבעלים הראשונים מאי טעמא כדי לא קנה ומחזיר אתא לידי' באיסורא אתי לידי'. איבא דאמרי אם בא להחזיר יחזור בעלים הראשונים מאי טעמא יאוש כדי קנה מיהו אי אמר הלא אי אפשי בממון שאינו שלי מחזיר לבעלים הראשונים. עלה דעתי לפרש דלמאי דאמרינן ייאוס ושיעור רשות קונה כגי מילי כי אמרינן ייאוס כדי קנה ומהני מילי דלא אמרינן ייאוס כדי קנה דמילו קמא קנה כבי הלי גוונא דלא יהיב גוף הגזלה אלא יהיב דמי ומני אפילו דמי לא יהיב אבל אי אמרינן ייאוס כדי לא קנה שיעור רשות לא מהני מידי דכל היכא דקאי ברשותא דמריה קאי והוה ליה כאלו לא נמייאסו הבעלים דאמרינן דלה מה גוזה ומתני' ופרייתא פליגו דמתני' אבר ייאוס כדי קני ומשום הכי אני הכי אלו שלו ופרייתא אבר ייאוס כדי לא קנה ומשום הכי אני מחזיר לבעלים הראשונים הילכך אבל לא יתכן לו' כן דלעיל אפרק מרובה בהל' אין הגונב אחר הגנב כל דאתה הגנב כל דאתה הגלב' מוכח' דרב אשי דאמר ייאוס כדי לא קני לה ר' אמר ייאוס ושיעור רשות קונה שמע מינה זהו טעמו של דבר ייאוס כי גזלן לא קני אבל נוקח מגזלן קני הייאוס ולא שיעור רשות גורם שהרי אלא ייאוס מיהו מועיל כלום דאמרינן דלה מה גוזה דלה מה גוזה והיכא דאני מחזיר לבעלים בבא לאמה ידי שמים ולא אני מידי דאמה אמיתורא לידי' ולאו משום דינא דפרים המורה אליבא בתרא והוא הטיקר. והכתן מניני לפרש דהאי קנה ולא קנה לאו אגזלן קאי אלא אנוקח והכי קאמר בלישנא קמא קסבר האי תנא דברייתא ייאוס כדי לא קני לוקח דמכי אמי לידי' בשיקורא אתי לידי' ואלא הוא גזלו מבעל הבית ופליגי ברייתא אמתני' דסבר ייאוס ושיעור רשות קני דתנא דברייתא סבר ייאוס ושיעור רשות לא קני וכל מאי דאמרינן ייאוס ושיעור רשות קונה בכולא ליה כמתני' ולא כברייתא ואיכא דאמרי דבאמרי דבאמרי ליכא דייאוס' ושיעור רשות קונה ובאמני דין לוקח מדין גזלן דגזלן גופא לא קני ביאוס כדי אבל לוקח קני ביאוס ושיעור רשות והאי דאמי מחזיר לבעלים הראשונים מדת חסידות קא אמי:

אלא אי איתבר אפיקא איתבר. פירוש אלו היה רוצה הי' אומר אלא אי איתבר הכי איתבר לא שני אלא ליקטים שבאל אבל ליקטים אבל בידוע דברי הכל יאוש קני. קשיא לי עוכא הכי אמר עולא הכא דייאוס קוי' אלינ' דדברי הכל והא בהלכה קמייתא דמרובה דאמרינן אמר עולא מגין לייאוס אלאו קונה שנאמר והבאתם גזל את הפסח ואם הסולה גזל דומי' דפסח שהיא מכפרת אלא דלים ליה מקנה אף גזל ליה מקנה כלל ופסרק המקנין נמי מגן ופל מעמה הגזולה אלא עדיב לרבים שהיא מכפרת מפני מיקון המוצא ואמר עולא עלה דמי פורה בין נודעה בין לא נודעה אינ' מכפרת מאי מעמא ייאוס כדי לא קנה ומפני מה אמרו לא עדיב מכפרת כדי אלא יה' כהנים עניים. ונראה לי לתרץ דעולא ודאי הכי קסבר דייאוס כדי לא קני והכי אית לן למימר כדאמרינן הכא ממרובה הפי מילתא קשיא דין רבה לרב יוסף עשרין ומרמין שנין ולא פיפרק עד דאמי ר"י בריאה ומיקרא שיעור הפס נמי בשיעור מעשה דמי הכם מסיקרא עניים הכמא כליס ר"ש מעיקרא קני ליה מעשה הכמא קני מגרון. והמורה נרים אבל מידוע דשמעינן דמייאוס דמרי הכל ייאוס כדי קני. וזה מיהו נראה לי דהכל שמעינן ליה לעולא דקסבר דייאוס כדי לא קנה אלא ודאי הכא דקני עם שיעור הפס כדאמר רב יוסף הכא ומהא פליגי עולא ורבא דשלא קבר מידוע מועיל הייאוס בין בגנב בין בגזלן בין לרבי שמעון דהיכא דאיכא בהדי' שיעור הפס כי הכא לו שיעור רשות כי מתני' קני אבל ודאי ייאוס לבורר לא קני אלא קבר מידוע נמי פליגי ואין ייאוס מועיל לרבי שמעון בגנב ולא רבנן בגזלן שכך דומה הייאוס של גנב לרבי שמעון ושל גזלן לרבנן כאלו לא נחייאסו כלל ומשום דלא אפילוגי עולא ורבא ביאוס כדי כדהוה ס"ד וכדפרש המורה משום הכי מקמי' לרבה ממתני' ואמרינן הכ מני לא רבנן ולא רבי שמעון דלא ביאוס כדי פליגי ואמר רבה אלא אמרינ' ייאוס כדי לא קני ואם מקנים לי מייאוס ושיעור רשות דאפילו מגן

ילקוט מפרשים החדש על מסכת בבא קמא

[דף קיב ע"ב - קסז ע"א]

שם מהימנינן ליה כבי תרי. נ"ב ע' פרש"י וע' ימוקי מהרמ"מ שבסוף המהרי"ל דס"ל ע"ב דפוס קסטנטו ד"ה דין אשה יחיד' כ' ומיהו שהאמינו לבעלת דב"ד כבי תרי לשמתא כיון שא"ל בעניין אחר וכ' שם משום זה להאמין לע"א וכן לקרובים כו' בעלי דקנסות וירושים על המכה את מכירו שאין פנאי להזמין עדים כשרים פחות לזה כו' עכ"ה כל הדיבור וע' שו"ת תשב"ץ ס"ב סי' נ"ה דכ' ומשמע דמש"ה מהימנו משום דמירתת מבי דינא כו' ומיהו אינו אלא הזכיר שזה פרש"י כאן:

[גליתי השי"ס]

שם אפומא דאיתתא. נ"ב אע"ג דאשה פסולה לעדות אין הטעם כאן משום נאמנות רק דמשום יפוי כח ד"ל שמכי אמוקת אינם עושה אליאותו דאפי' בכל שאר מילי אינה נאמנת ל"ד דשמכי אהכ חזקה ואפי' בחיקורא דאוריתא וכן משמע מפרש"י דכאן. מהרי"ק שורש נ"ג: [גליתי השי"ס]

תוס' ד"ה אבל מוחזק בבית. עי' בש"ז סי' ק"מ ס"ק י"ל ובקונטרס שם: [גליון מהרש"א]

תוס' ד"ה ושלחו כו' נמצא כתוב ושלחו לו. נ"ב ומשומה הגאונים סי' קפ"ד הבמ"ק לו שבלבו ע"ש: [כן א"ה]

דף קיג ע"א

גמ' דתניא אסור להבריח את המכס. נ"ל בל"ל לבמים בהם את המכס כו':

[הגה"מ יצחק אייזיק חבר]

שם דמים דשאים מותר. נ"ב ע' שו"ת מות יאיר סי' קפ"מ מ"ש בבאור זה ומאי דפשיטא לי דבבלאים בהגלה הוא הפיטור נ"ע דהמורה אמרה רק לא תלבש והוי הלבשה הפיטור אלא לבשה לאין כה הגלה לא מיקרי לבשה ואפ"מ ומש"ש עוד דלא מיקרי פ"ל דמי יימר שמעלה לו ערמתו להבריח המכס כו' אינו מוכן לאפי' מעלה לו הגלה זו וודאי אינה אסורה והגלת הגנה בתמה מפני הסמה כו' הוא דמשיגה הגלת לבשה ואסורה ח"פ: [גליתי השי"ס]

שם ישראל [וכנענים]. יעויין גיטין ד' י"ג ע"ב תד"ה בתמש"ס: [רב"פ תאומים]

רש"י ד"ה לא יהבינן שהן זמן קציר ובציר. עי' ברכות לה ע"ב ג"ל רבא לרבנן בתמוחא מיניכו: [גליון מהרש"א]

תוס' ד"ה ומר בר' אף לברש. ומיירי בענין לילכא משום פ"ר כגון שלוכא בגדים אחרים וכ"כ התוס' שם להלן: [מלא הרדעים]

דף קיג ע"ב

גמ' יכול יגלום עליו ת"ל וחשב עם קונהו. נ"ב עי' פי' המשניות להרמב"ם פי"ב דמסכת כלים משנה ז'. ועי' שו"ת שער אפרים סי' כ'. ובמו"ת מכס לבי סימן כו: [מהר"ר חיות]

שם ת"ל וחשב עם קונהו. עי' בכורות יג ע"ב תד"ה כמאן דאמר: [גליון מהרש"א]

שם וכאן בהשקעת הלואתו. נ"ב ע' שלילת יעב"ץ ח"ב סי' נ"ח: [גליתי השי"ס]

שם דאמר רבא עבד עברי גופו קנוי ע"כ. פי' אפילו לגוי והיינו אפילו אינו נתן כסף כ"א המוזק בהם כמ"ש בגיטין דף ל"ח. ועפ"ז הקשו המפ' עבדים נתנו נפקא קנין הגוף שהיה בתלבים בתרגול ומילתו שהם בעצמם אמרו קומו לאו וגו' ואע"ג שהיה ע"י כפי' ק"ל כופין אומו עד שיאמר רוצה אני ה"ל רצון. עוד מילתו דמצרים נעשו חמלה עבדים ליוסף כשאמרו בקנה אומו ואת אדמתינו גו' ואע"ג לאמרו אח"כ עבדים לפרעה היינו משום כשהו לפרעה אבל בתחת נעשו עבדים ליוסף. וא"כ עבד שקנה נכסים עבד אמי כו' ובזה ביארתי הטעם הספוקים סוף פ' בא והיה כי ישאלך גו' בחזק ד' הוילאנו ה' גו' מבת עבדים ויהי כי הקשה פרעה לשלחנו והחזק ה' גו'. ויהי בשלח פרעה גו' דק' דבתר דמיירי בהוצאה התחיל

שם מהימנינן ליה כבי תרי. נ"ב ע' פרש"י וע' ימוקי מהרמ"מ שבסוף המהרי"ל דס"ל ע"ב דפוס קסטנטו ד"ה דין אשה יחיד' כ' ומיהו שהאמינו לבעלת דב"ד כבי תרי לשמתא כיון שא"ל בעניין אחר וכ' שם משום זה להאמין לע"א וכן לקרובים כו' בעלי דקנסות וירושים על המכה את מכירו שאין פנאי להזמין עדים כשרים פחות לזה כו' עכ"ה כל הדיבור וע' שו"ת תשב"ץ ס"ב סי' נ"ה דכ' ומשמע דמש"ה מהימנו משום דמירתת מבי דינא כו' ומיהו אינו אלא הזכיר שזה פרש"י כאן:

[גליתי השי"ס]

שם אפומא דאיתתא. נ"ב אע"ג דאשה פסולה לעדות אין הטעם כאן משום נאמנות רק דמשום יפוי כח ד"ל שמכי אמוקת אינם עושה אליאותו דאפי' בכל שאר מילי אינה נאמנת ל"ד דשמכי אהכ חזקה ואפי' בחיקורא דאוריתא וכן משמע מפרש"י דכאן. מהרי"ק שורש נ"ג: [גליתי השי"ס]

תוס' ד"ה אבל מוחזק בבית. עי' בש"ז סי' ק"מ ס"ק י"ל ובקונטרס שם: [גליון מהרש"א]

תוס' ד"ה ושלחו כו' נמצא כתוב ושלחו לו. נ"ב ומשומה הגאונים סי' קפ"ד הבמ"ק לו שבלבו ע"ש: [כן א"ה]

דף קיג ע"א

גמ' דתניא אסור להבריח את המכס. נ"ל בל"ל לבמים בהם את המכס כו':

[הגה"מ יצחק אייזיק חבר]

שם דמים דשאים מותר. נ"ב ע' שו"ת מות יאיר סי' קפ"מ מ"ש בבאור זה ומאי דפשיטא לי דבבלאים בהגלה הוא הפיטור נ"ע דהמורה אמרה רק לא תלבש והוי הלבשה הפיטור אלא לבשה לאין כה הגלה לא מיקרי לבשה ואפ"מ ומש"ש עוד דלא מיקרי פ"ל דמי יימר שמעלה לו ערמתו להבריח המכס כו' אינו מוכן לאפי' מעלה לו הגלה זו וודאי אינה אסורה והגלת הגנה בתמה מפני הסמה כו' הוא דמשיגה הגלת לבשה ואסורה ח"פ: [גליתי השי"ס]

שם ישראל [וכנענים]. יעויין גיטין ד' י"ג ע"ב תד"ה בתמש"ס: [רב"פ תאומים]

רש"י ד"ה לא יהבינן שהן זמן קציר ובציר. עי' ברכות לה ע"ב ג"ל רבא לרבנן בתמוחא מיניכו: [גליון מהרש"א]

תוס' ד"ה ומר בר' אף לברש. ומיירי בענין לילכא משום פ"ר כגון שלוכא בגדים אחרים וכ"כ התוס' שם להלן: [מלא הרדעים]

דף קיג ע"ב

גמ' יכול יגלום עליו ת"ל וחשב עם קונהו. נ"ב עי' פי' המשניות להרמב"ם פי"ב דמסכת כלים משנה ז'. ועי' שו"ת שער אפרים סי' כ'. ובמו"ת מכס לבי סימן כו: [מהר"ר חיות]

שם ת"ל וחשב עם קונהו. עי' בכורות יג ע"ב תד"ה כמאן דאמר: [גליון מהרש"א]

שם וכאן בהשקעת הלואתו. נ"ב ע' שלילת יעב"ץ ח"ב סי' נ"ח: [גליתי השי"ס]

שם דאמר רבא עבד עברי גופו קנוי ע"כ. פי' אפילו לגוי והיינו אפילו אינו נתן כסף כ"א המוזק בהם כמ"ש בגיטין דף ל"ח. ועפ"ז הקשו המפ' עבדים נתנו נפקא קנין הגוף שהיה בתלבים בתרגול ומילתו שהם בעצמם אמרו קומו לאו וגו' ואע"ג שהיה ע"י כפי' ק"ל כופין אומו עד שיאמר רוצה אני ה"ל רצון. עוד מילתו דמצרים נעשו חמלה עבדים ליוסף כשאמרו בקנה אומו ואת אדמתינו גו' ואע"ג לאמרו אח"כ עבדים לפרעה היינו משום כשהו לפרעה אבל בתחת נעשו עבדים ליוסף. וא"כ עבד שקנה נכסים עבד אמי כו' ובזה ביארתי הטעם הספוקים סוף פ' בא והיה כי ישאלך גו' בחזק ד' הוילאנו ה' גו' מבת עבדים ויהי כי הקשה פרעה לשלחנו והחזק ה' גו'. ויהי בשלח פרעה גו' דק' דבתר דמיירי בהוצאה התחיל

שם הבר מתא אבר מתא מיעבם. נ"ב ע' שו"ת הרש"ש בלל ע' אות ב': [גליתי השי"ס]

שם מהדותא כו' ולא תבשו מיניה. נ"ב בר"ש ליתא ולא תבשו ממיה. ועי' ב"ם סי' כ"ם [ס"ה וכן בגמרות יעתות ליתא עי' קסטנט הש"ן]: [כן א"ה]

שם ולא תבשו מיניה. נ"ב ע' שלילת יעב"ץ שם [ס"ב סי' נ"ח]: [גליתי השי"ס]

תוס' ד"ה שלא כו'. עי' תוס' קידושין ע"ז א' תד"ה מנכרי ומש"ש בגיטין: [מלא הרדעים]

תוס' ד"ה הכי כו' נראה לריי שכן הי' דשתו מתחלה כו'. נ"ב ע' שו"ת רד"ך סי' כ"ו מדר ד' דדן דגם משל ישראל מותר ליקח בכ"ג כשדות שלוקח מעות ומה דהשיב ישראל לא שקיל דמי אחמת השיב דהיכא דשקיל שרי בחמת. ע"ש: [גליתי השי"ס]

שם בא"ד דא"כ היה פבור דגזל כותי מותר דאין חילוק בין גניבה לגזלה. נ"ב קלא טעות יש כאן עיין הטפח מש"ש כאן (פי' דב"ק סי' י"ח): [חלקת יואב]

שם בא"ד. עי' בתוס' ב"מ ס"מ ב' בתוס' המתחיל בע"ל ד"ה נתנו לסיטון שהוסיפו מהן דהכא דרב אמי ס"ל גזל כותי מותר: [מלא הרדעים]

דף קיד ע"א

גמ' בדיני דמגיסתא. נ"ב ל"ל מיי"ן ע' ב"מ (ל' ע"ב) וכ"ל שהם הישבים על מעברות הנהר שבן מרגוס מעברות: [ר' יעקב עמרן]

שם יאוש כדי. יעויין לעיל ד' ס"ו ע"ב תד"ה אמר עולא: [רב"פ תאומים]

שם קסבר יאוש כדי לא קני. כתב בגה"ה תמיהא לי וכו'. הגה מ"ש דס"ו ע"ש הוא וא"ל דס"ו: ולעד"ג ליתא לפ"מ שמטלר בר"ש לעיל דס"ו. (בד"ה מולא וד"ה ליט קונה) דעיקר פלוג' רבה ור"י אמר אי יאוש קני אי לא לא הייט רק אם הגזלן נותן דמים ולא רצה לחזיר גוף הגזילה לרבה בכה"ג קני ולר"י אף בכה"ג ל"ק ומטלר שם דמרוויהו מודו דבלא נתינת דמים בדאי ל"ק ע"ש. וא"כ מהן דהכא ליכא שום ראיה לר"י דהא הכא מיירי דאין הגזלן נותן דמים לגזלן לכן שפיר אמר הכא דיאוש כדי ל"ק ומעיקרא באיסורא אתא לידיה ובכה"ג גם רבה מודה בזה דל"ק ביאוש כדי בלא מתן דמים ואפמי לו מוכח מהכא דגם בנתן דמים דל"ק ביאוש כדי. ועי' הגנו בפ"ש כאן על רש"י (ד"ה הרי אלו) ועפ"ש בתמוך ע"ד רש"י אלו: [חזות קשות]

כמה שהיה קודם לכן וקאמר ויהי כי הקשה פרעה גומר מו דמעיקרא כתיב הוילאנו ה' וגו' ואח"כ כתיב ויהי בשלח וגו' והל"ל ומי ויהי שהוילא ה' אם הטם ומ"ש יוכן דקאמר בתחיל יד הוילאנו גו' ולא ברוגום וק' כמה נפקא קנין הגוף ומתרץ מבית עבדים פי' שהמצרים היו עבדים לנו ע"י יוסף כמ"ש ולכן לא היה להם בנו קנין וקאמר ויהי כי הקשה פרעה וגו' דהוא לא היה נמכר לעבד ליוסף ולא היה מן הדין להפקיע ממנו קנין הגוף שהיה לו בנו אז והחזק ה' גו' שהוא היה הכפי' שאמר ע"פ זה שהוא מרגוגו משלחם כמ"ש לעיל והיינו ויהי בשלח פרעה פי' שכפה הקב"ה אותו עד שאמר רוצה אני ושלחם בעצמו כמ"ש לעיל וק"ל: [בכתב שדי]

שם רבא למעמי דאמר [רבא] ע"ע גופו קנוי. דברי רבא הם נקדושין דף י"ו לגבי ישראל. ועיין יבמות מ"ו שם מבאר דהם לא מקנו מכם אפילו ע"ע גופו כ"א למעמי ידיו. וא"כ ל"ע גדול ליתב דרבא לטעמי דמה ענין ישראל לגבי שהרי מעבדי התורה אפילו מקנו נכרי מברי גופו ומכ"ש ליתב ישראל. ועיין בר"ש יבמות מתורץ היטב: [בית מא"ר]

שם גזל כותי אסור. עי' מ' יד אלי' סי' ל': [גליון מהרש"א]

שם בר מתא אבר מתא מיעבם. נ"ב ע' שו"ת הרש"ש בלל ע' אות ב': [גליתי השי"ס]

שם מהדותא כו' ולא תבשו מיניה. נ"ב בר"ש ליתא ולא מבשו ממיה. ועי' ב"ם סי' כ"ם [ס"ה וכן בגמרות יעתות ליתא עי' קסטנט הש"ן]: [כן א"ה]

שם ולא תבשו מיניה. נ"ב ע' שלילת יעב"ץ שם [ס"ב סי' נ"ח]: [גליתי השי"ס]

תוס' ד"ה שלא כו'. עי' תוס' קידושין ע"ז א' תד"ה מנכרי ומש"ש בגיטין: [מלא הרדעים]

תוס' ד"ה הכי כו' נראה לריי שכן הי' דשתו מתחלה כו'. נ"ב ע' שו"ת רד"ך סי' כ"ו מדר ד' דדן דגם משל ישראל מותר ליקח בכ"ג כשדות שלוקח מעות ומה דהשיב ישראל לא שקיל דמי אחמת השיב דהיכא דשקיל שרי בחמת. ע"ש: [גליתי השי"ס]

שם בא"ד דא"כ היה פבור דגזל כותי מותר דאין חילוק בין גניבה לגזלה. נ"ב קלא טעות יש כאן עיין הטפח מש"ש כאן (פי' דב"ק סי' י"ח): [חלקת יואב]

שם בא"ד. עי' בתוס' ב"מ ס"מ ב' בתוס' המתחיל בע"ל ד"ה נתנו לסיטון שהוסיפו מהן דהכא דרב אמי ס"ל גזל כותי מותר: [מלא הרדעים]

דף קיד ע"א

גמ' בדיני דמגיסתא. נ"ב ל"ל מיי"ן ע' ב"מ (ל' ע"ב) וכ"ל שהם הישבים על מעברות הנהר שבן מרגוס מעברות: [ר' יעקב עמרן]

שם יאוש כדי. יעויין לעיל ד' ס"ו ע"ב תד"ה אמר עולא: [רב"פ תאומים]

שם קסבר יאוש כדי לא קני. כתב בגה"ה תמיהא לי וכו'. הגה מ"ש דס"ו ע"ש הוא וא"ל דס"ו: ולעד"ג ליתא לפ"מ שמטלר בר"ש לעיל דס"ו. (בד"ה מולא וד"ה ליט קונה) דעיקר פלוג' רבה ור"י אמר אי יאוש קני אי לא לא הייט רק אם הגזלן נותן דמים ולא רצה לחזיר גוף הגזילה לרבה בכה"ג קני ולר"י אף בכה"ג ל"ק ומטלר שם דמרוויהו מודו דבלא נתינת דמים בדאי ל"ק ע"ש. וא"כ מהן דהכא ליכא שום ראיה לר"י דהא הכא מיירי דאין הגזלן נותן דמים לגזלן לכן שפיר אמר הכא דיאוש כדי ל"ק ומעיקרא באיסורא אתא לידיה ובכה"ג גם רבה מודה בזה דל"ק ביאוש כדי בלא מתן דמים ואפמי לו מוכח מהכא דגם בנתן דמים דל"ק ביאוש כדי. ועי' הגנו בפ"ש כאן על רש"י (ד"ה הרי אלו) ועפ"ש בתמוך ע"ד רש"י אלו: [חזות קשות]

הגהות וחדושי הרש"ש

דף קיג ע"א גמרא רב אפי איקלע בי ר"ב כו'. בגליון הש"ס המדפיס ל"ל רב אמי אבל עי' מהרש"ל (בבתוסות כג) שבתב דמגינו רב אמי בתרלה בתר אמי וכבא וכן מגינו (שם מ) רב אמי איקלע לבי רב אמי: שם דתניא אסור להבריח בו אה"מ. כל"ל וכן בדברי ר"ש משום ר"ע ל"ל בו וכ"ה ברא"ש ובר"ף הגי' בהם:

דף קיג ע"ב רש"י ד"ה היכי מיאשי דהשתא נמי גוביא דדיקלא מיקרו. לעיל בו ס: רש"י ד"ה והנ"מ דבורלא אברול ארעא. בר"ש משמע שהיה לפניו הגי' ברש"י אמלה דמרעא וע"ש:

דף קיד ע"א [רש"י] במתני' ד"ה הרי אלו שלו וקנגהו האיך ביאוש ושינוי רשות. וכ"כ אמרינ' הרע"ב ובמור"ע הקשה דבמוגיין משמע דזה לא מיקרי ע"ר וה"ר מהתוס' (לעיל מז) שבתבו טעם מדוע לא הוה כאן ע"ר ומוגיין ישנו שם א"כ אם הרע"ב אין התוס' והעלים עין ממילוגם דמסקי דזה הוה שפיר ע"ר ומוגיין ישנו שם א"כ אם הרע"ב אין

לדברי הקצון אפש"כ קנה אותו האחר ומכ"ש דאין נאמנות לקנון מדאוריתא ול"כ אין קאמר דקנין מדרבנן הוא מדרבה כ"ש דלא ליהמר' דזה אחיתי בהן בקנין דאוריתא וכ"ל כגי' הספרים הוגא הגי' בשיטה מקובצת דתקנתא דרבנן ר"ל דרבנן מקנו כן דהפקר כ"ד הפקר ופפרע דמיירי בשהבעלים מרדפין אחריהם: [מלא הרדעים]

שם והאמר רב יהודה א"ש מעשה כו' בתרומה דרבנן. רש"י פי' דבעלה קדושת אחרת וקשה הא רב יהודה ס"ש מעמע בנ"ב (דף ט) דס"ל דאיכא חיוב תרומות ומעשרות מה"ז מה"מ דקדושה דאשה לא בעלה כמ"ש תוס' שם. ע"כ נראה דבתרומה פירות דהוי דרבנן קאמר וכן פי' תוס' בבתוסות (דף כו ע"ב): [מצפה איתן]

שם בתרומה דרבנן. יעויין בתוסות ד' כ"ד ע"ב תד"ה וכן ובד' כ"ה ע"ב ד"ה נאמן: [רב"פ תאומים]

רש"י ד"ה מרדפין אחריהם. עי' מ' בן לב ס"ש בלל ב' פי' ג': [גליון מהרש"א]

רש"י ד"ה והפנין צעק. נ"ב עי' רש"י מעגית (יח ע"ב) ד"ה הפגיט: [מהר"ר חיות]

תוס' ד"ה המכיר כו' ונראה דבספרים הוי לעולם לפני יאוש כו'. נ"ב ע' שו"ת תוס' המעולם טור ג' סי' כ"ד: [גליתי השי"ס]

שם בא"ד אין רגילות להתייאש מספרים. עי' מו"מ סי' רל"ו סעי' ח' בהג"ה: [טל תורה]

שם בא"ד מפורש בסוף המקבל. יעויין תוס' ב"ב ד' נ"ב ע"ב ד"ה דבריס: [רב"פ תאומים]

דף קטו ע"א

גמ' נרשאה נגב ספרא כו'. פי' אחד מערי נרש ומוחזקין גנבי הם כלאמרי' מחולין נרשאה נשקרן מני כלין כו' ע"ש: [מקום שמואל]

דף קטו ע"ב

גמ' וראה שהן משתברות כו'. נ"ב מוכח לעולי דהוו הפקר מפאת שעומדין לאיבד ולאו דידי' מינהו היו אתרומה ומעשר אלין ולא הימי אומר דכיון דעומד לאיבד כאבד דמי וכתוסי מיקמת שיעורי' ומעשר הרי נרוך שיעור ואולם י"ל דהתיום מתרומה דמנה אחת פטורת אח הכרי וא"ל שיעור ואולם מפיר"ש' מעמע קצת דכל הטעם רק מפאת דהוא הפקר ואין שלו ומקבלת נמי ר' דלא דמי להא דאמרי' בעלמא בליה"ג הנרך שריפה דעומד ליברך כברוך וכתוסי מיקמת שיעורי' דבר שדינו לשריפה מיגרע גרע מהן דכאן דבא לו איבד מגרי וכל כמה שלא נאבד שפיר בהויתו עומד ומי' תוספתא שבת פרק י"ד ספר שנפל לתוך מטמא את התרומה ע"כ' התוספתא וז' לאיבד בהיו פת של תרומה בתוך ונפל ספר לשם ועומד הספר לשריפה וקאמר דמטמא שם את התרומה בגיעתו וז' דהרמתא לאפ"ג דלשריפה קאי לא פקעה קדושתי' בהכי (מו) [מו] הרמתא דלא אמרי' כתוסי' מפאת עמדו לשריפה וספר דמטמא תרומה הא נרך שיעור שיהי' בו כדי לנקבו פ"ה אותיות כמובאר בדיש פ"ג מ"ה לענין מומאת ידים ופשוט דה"ה לטמא תרומה נרך שיעור זה וע' שבת קט"ו ב' וא"ע מה עוד בטול יום פ"ד מ"ז ובגדרים כ"מ ב': [גליתי השי"ס]

שם והתניא תורמין מן הטמא על הטמא. נ"ב תוספתא דתרומות פ"ג הלכה י"ט: [מראה כהן]

דף קטז ע"א

גמ' תשפך "הכל". נ"ב בפ"ק דפסחים גרס "מכל": [ר' יעקב עמרן]

שם של גזלן אין מחשבה. מימוני פכ"ד מהל' כלים: [גליון מהרש"א]

שם ושל גנב מחשבה מבמאתן. משמע מיטוש לאחר. ועי' בתו"ס בשבועה זו פכ"ו דכלים מ"ת. ובמרי"מ שם ובמ' הרא"ש בכל ראשון סי' ל' ובגליון ש"מ שלי בתמ"מ סי' שם ס"ל ס"ל. ועי' לחמ"מ הל' גזילה פ"ו: [גליון מהרש"א]

שם בלפמים מזוזין ור"ש הוא. וק' מיפא דמני אם נמיאמנו אבל בתמא לא מי מיירי בגנב לפפים מזוזין לפפי' בתמא נמי ולא מיירי בגנב לפפי' יהוא נמי לא וא"ל דאם נמיאמנו לאו דוקא הא"ה בתמא אך דנקטו מילתא דפסיקא דבדעינן דאיאמנ הוה אלו ולאי ולפי' תפסו הבעלים מידו מפקינן מיניה אבל בתמא אם תפסו הבעלים ואמרי אין ידעינן בעבדנו דלא יאמנו תפיקנן תפיקה ואם תפסו אלא בעדים פטינא דתפיקנן תפיקה דיש להו מנו אך אם תפסו בעדים אלא לאו מנו נ"ש ונראה לאפי' בעדים תפיקנן תפיקה דהא דאמרינן בתם גזלה יאוש בעלים היינו שבל הדוב מיאמנין ואל"ל דאין הולכין בממון אחר הדוב ז"ל דזה רק לאפקועי מיד המוחזק אבל הכא אדרבה המגיל הוא המוחזק אבל בתפסו הבעלים ואומרים דקיים לן בנפשא שאני מן המיטנו ולא נמיאמני אין מוליאין מידם וכעין זה בכ' התוס' לעיל דכ"ז ג' לענין אמתא וכלא עי"ש: [מלא הרדעים]

רש"י ד"ה דמגיסתא בני כפר כו'. נ"ב ובעיטון אות ב' מיהוסן פי' ב"ד של קנבה אלוקפין קנבות מלאות מאכל לשוחד תרגום קנרותיו מגיהוסי: [כן א"ה]

רש"י ד"ה הרי אלו וכו' ושינוי רשות. כתב בגה"ש ל"ל דא"כ וכו' עכ"ד. טותתו לע"ש התוס' לעיל (בדס"ז תד"ה אמר עולא) דמש"ה לא מטיב הכא ש"ר מאוס דבע"ב נתמין ל ע"ש ובגוף קוטיית הגאון הכ"ל כבר עמד ע"ז בפפ"י כאן וע"ש שמיאב על נכון: [חזות קשות]

תוס' ד"ה ולא וא"ל דס"ש לא היו משמתינן ליה. מעמע המכל מקום דמשום הכי אמור לו להניד מיהו בתמר"י כתב כיון דאין מפקיעין לו משלו יכול להעיד. ועי' ש"ך ס"מ סי' כ"ס ס"ק ו': [גליון מהרש"א]

תוס' ד"ה עד דמקבל עליה. עי' נ"ב ל"ל ע"ל ד"ה ולא לגופר וכו': [ר' משה סופר]

דף קיד ע"ב

גמ' א"ל רב אשי לרבה. נ"ב שמא רבה בריה דר"ה הוא לו אחר היותר מאוחר כי כמה רבה הוו אבל אחת רבה ודאי לא אפשר. לו דלמא לאו היינו אחת רב אמי: [ר' יעקב עמרן]

שם הא לאו כבוד אביהם לא. וק' לוקי בלאחר יאוש דמשמע דאיאמנ דאם ר"מ ס"ל גזל ולא נמיאמנו הבעלים ובא אחר ואכלו רבה מזה נוהה מוקי לעיל ריש פרקין מתניתין בלאחר יאוש אך ס"ל דבר אמי אחר כן לבנה לשיטתי' דס"ל דאף בידוע מאלוקח ולבבן גולן אף בשמעינ' דאיאמנ לא הוה יאוש וא"כ ע"כ ל"ל בגולן דר"ש אבל רב אמי דמשמע בשוטה דס"ל בידוע לכ"ע הוה יאוש כמ"ש הרא"ש בשמעתין ס"ב אין ראיה מבאן דיל"ל בידוע שנתיאמנ מיירי: [מלא הרדעים]

שם אלא לעבדות אשה בלבד. עי' ש"ך יו"ד סי' נ"ש ס"ק ב'. ועי' בנו"ב יו"ד סי' ס"ע ס"ק כ"ד ובש"ך ס"ש ק"ו: [גליון מהרש"א]

שם שאני נחיל של דבורים דקנין דרבנן הוא. לא הבנתי דאם אמנם דקנין דרבנן אמה וקנון לומר מבלן יגא נמיל זה מעמע אפי' הוחזק בהן אחר ולקנן לבעלמו מוליאין מידו וא"כ אדרבה הלא אף לדברי הקנון שבבלן יגא נמיל זה אבה בהן אותו האחר בתה שהגמיבן לו מבלן דמי לא עבקינן דמיירי אף בכה"ג דבתמא קמי דנמנים מעמע לבל דבר אף בשקנה בהן אחר מדאוריתא וא"כ מדאוריתא אף לי מהימנינן

כאן תלונה בלל ויבטר בשיטמיהו ורש"י שפי' לקנן בגמרא בד"ה יאוש כדי שנתיאמנו הבעלים ביד המוכח (וזה דלא בדמבקי התוס' שם) הרי פי' דבריתא פלינא אמתני' והבריתא בבבה דאפי' יאוש וא"כ לא קנה והא דקאמרה הגמ' בבבר יאוש כדי לא קני הוא להבמר הטעם דהוא"ל דיאוש כדי ל"ק ה"ל בקודם יאוש דאר"ש בל"ל בגה"ה מזה נוהה כו' ופרש"י דהשמי נעשה כגזלו מבעלו וחזו ג"כ כוונת פיוס הגמרא ומעיקרא באיסורא אתא לידיה כנ"ל נכון ליישב שיטת רש"י בעז"ה: רש"י ד"ה מחשבתו חשב עליהם לדבר כו'. בל"ל: תד"ה ת"ש הגנב והגזלן כו' ומשום כו'. בל"ל וכוונתם על הא דמשמי בלמים מזוזין:

דף קיד ע"ב גמרא והיו קורין אותי יוחנן כו'. בל"ל וכ"ה בבתוסות:

דף קטו ע"א רש"י ד"ה שרי עבימך שבידי. ומלמען הגמרא נראה דאיתא אמר זבן רק דאתמא דינא קמיה דר"ה ואולי ט"ס בכש"י ול"ל שבידו:

שמח (ס) א אסור לגנוב אפילו כל שהוא. כ"כ הרמב"ם ז"ל בריש הלכות גניבה (פ"ו ה"ב) וכתב הרב המגיד מפורש פרק ארבע מיתות (סנהדרין מ.). ודין פסוק משה פרוטה ממון כדין מלי שיעור במיקורין א): ומה שאמר ואפילו על מנת להחזיר או על מנת לשלם הכל אסור. בריש פרק איזהו נשך (ב"מ סא:) בגרייתא ילף מקרא (ויקרא יט יא) לא תגנובו ב) על מנת לשלם משלומי כפל ופירש רש"י על מנת לשלם כפל שרוצה להשלומו ויודע ט שלא יקבל: וקאמר תו בברייתא לא תגנוב ב*) על מנת למיקט ופירש רש"י למיקט לגער ומפסר שמ"ש רציו על מנת להחזיר הייו על מנת למיקט: ומ"ש על מנת לשלם. הייו על מנת לשלם משלומי כפל ג*): ומ"ש הכל אסור כדי שלא ירגיל עצמו בכך. כ"כ הרמב"ם שם:

ב ומ"ש וכל הגונב אפילו שוה פרוטה עובר על לאו דלא תגנובו וחייב לשלם. כ"כ הרמב"ם בהלכות גניבה (פ"ו ה"ו) וכתב הרב המגיד דין שוה פרוטה נתבאר בהרבה מקומות מהם פרק ארבע מיתות (סנהדרין מ.):

שמח (ס) אסור לגנוב אפילו כל שהוא. הכי משמע בפרק ארבע מיתות (דף נ"ז) דקאמר רב פפא לא נגרסה אלא לפסוק משוה פרוטה דגזי בישראל אסור דאף על גב דישראל ממיל ליה נמר הכי מכל מקום לערב בשעמיה אית ליה הילכך גזל הוא ופירש רש"י דישראל בישראל גמי אסור אלא דמיעבר לא עבר דכתיב (ויקרא יט יג) לא תגזול (שם ה כג) והשיב את הגזלה אמידי דהשתא קרי גזל ומידך לא אכל בגוי דלאו בר השתא הוא שכל דינו למיתה לא נפיק פחות משוה פרוטה מכלל פרוטה ואפילו בישראל דממיל ליה נמר הכי: ותו אמרינן התם (שם.) אלא דקאמר ליכא מידעם דלישראל שרי ולגוי אסור והכי פחות משוה פרוטה ומשמי התם משום דלאו בני ממילה מיהו ופירש רש"י שאף ישראל נטוו על הגזל אלא דפחות משוה פרוטה אינו נתשב גזל בעיניהם שעוברין על מדתם שרמאים הן ומוחלין על דבר קל אבל בני נח אמריים הם עכ"ל אלמא דאסור דין תורה לגזול ולגנוב אפילו כל שהוא וכן פסק הרמב"ם פרק ו' מהלכות גנבה והסמ"ג לאוין סימן קנ"ה: ומ"ש וכל הגונב וכו' עובר על לא תגנובו. פירוש דהתוא קרא בגנבת ממון כתיב אבל לא תגנוב אפילו כל שוה פרוטה דהתם בגנב נפשות הכתוב מדבר דבר הלמד מעניינו כדאיתא במכילתא (יתרו (בחדש) פרשה ה אות יג) ובתורת כהנים פרשת בהר ז):

הלכות גניבה

סימן שמח

פרטי רמזי דינים המבוארים בזה הסימן

[א] אסור לגנוב אפילו כל שהו אפילו דרך שחוק ואפילו על מנת להחזיר או על מנת לשלם. ועיין בסימן שכ"ט: [ב] אחד הגונב מישראל גדול או קטן או מגרי: [ג] טעות הגרי והפקעת הלואתו מותר אי ליכא חילול השם: [ד] אי זהו גנב ואי זהו גזלן: [ה] מאימתי נעשה גנב על הגניבה: [ו] אימתי משלם הגנב תשלומי כפל או ארבעה וחמשה: [ז] מרחה בקנס ואחר כך באו עדים אימתי פטור: [ח] האידנא אין שום הוראה להפטר מקנס: [ט] קרן וכפל אם אין לו מטלטלים גובה מעידית שבקרקעותיו ואם אין לו נמכר אבל בזמן הזה אינו נמכר: [י] מי שיש עליו עדים בגניבה ויש עליו עדים על גניבה אחרת מה דין יש עליו: [יא] ראובן שתבע משמעון שסייע לאשתו להוליך חפציה שגנבה ממנו: [יב] אם ראה ראובן ששמעון נכנס לבית לוי וגנב חפץ אחד ובא אותו החפץ ליד ראובן והחזירו לשמעון או ללוי: [יג] ראובן תבע לשמעון שנכנס לחדרו וגנב ספריו ושמעון השיב כי כלתו הגביהתם ונתנם לו להוליכם לאביה ולא ידע של מי היו:

(ס) א אסור לגנוב אפילו כל שהוא אפילו דרך שחוק ואפילו על מנת להחזיר או על מנת לשלם [ג] הכל אסור שלא ירגיל עצמו בכך [ו]: ב וכל הגונב אפילו שוה פרוטה עובר על לאו דלא תגנובו [ח] וחייב לשלם [ט]:

פרישה

שמח (ס) אסור לגנוב אפילו כל שהוא. כ"כ הרמב"ם בריש הלכות גניבה וכתב שם המגיד משנה דין פסוק משוה פרוטה ממון כדין מלי שיעור במיקורין: ואפילו על מנת להחזיר. ולא נגעו אלא על מנת למיקט ולגערו: ומ"ש על מנת לשלם. ר"ל על מנת לשלם לו גם הכפל וכן איתא בגמרא פרק איזהו נשך ז"ל לא תגנוב דכתב רחמנא למה לי (פירש רש"י מלא מרימה ומתלה שהם מסברי ממון) לכתביה לא תגנוב על מנת למיקט על מנת לשלם משלומי כפל כו' וכ"כ בית יוסף וז"ל דרבינו רחמו דאם לא כן קשה דהוה ז ומין גרין לומר זו ד) דאם על מנת להחזיר בגין אסור על מנת לשלם דאין מחזיר בגין מיבעיא לאסור ה) אלא תלי מ"ש על מנת לשלם כוונתו לשלם לו כפל דאסור לומר דכוונתו למוהה אפילו הכי אסור ועיין דריסה נקמן סימן שנ"ט (פ"ג) בדין גזילה: עובר על לאו דלא תגנובו. כ"כ הרמב"ם שם וטעמו דבשרשם קדושים כתוב לא תגנובו ולא תכחשו ופירש רש"י דבר אלמד מעניינו דבגניבת ממון מיירי ולאו דלא תגנוב הכתוב בעשרת הדברות בגוב נפשות מדבר והוא גם כן למוד מעניינו דכתיב גניבה לא תגלה לא תגלף דמייב עליהם מיתה:

אתיה 3234567

הגהות והערות

שמח א) עיין מחנה אפרים הלכות גזילה סימן א ומנחת חינוך מצוה קל אות ד, רנח אות ו-ז. וע"ע צפנת פענח הלכות מתנות עניים פ"ז ה"א (סד ע"ג-ד) ושו"ת מהרש"ם ח"ה סימן יז (במפתחות): ב) כ"ה בנדפס. ובב"י דפו"ר "תגנובו", וכן בגמרא לפנינו (והוא מקרא דעשרת הדברות), ועי"ש מסורת הש"ס והגהות הגר"א ס"ק א-ב דצ"ל "תגנובו", וכן מוכח מרש"י שם, ועיין פרישה וב"ח. וע"ע ריטב"א שם תו"כ פרשת קדשים פרשה ב פ"ג ירושלמי סנהדרין פ"א ה"ג ילקוט שמעוני פרשת קדשים ושאילת שלום (להגר"י פיק זצ"ל) על השאילתות שאילתא ד: ב*) כ"ה בדפו"ר ונדפס, וצ"ל "תגנובו", כנ"ל בהערה הקודמת: ג) יל"ע אי דוקא מטלטלין דיש להם גניבה בכלל איסור זה או אף קרקעות, ועיין יד רמ"ה ב"ב טז ע"א סימן קצט, שם מבואר דהאיסור בכל דבר, וכן נקט בפתחי חושן פ"א אות כד, להאומרים דאיכא איסור תורה בגנבת קרקע, ועי"ש. (ומה דנראה מדברי הרמ"ה דגם בגזילה אסור בעל מנת למיקט, עיין קתורס מה בין גנב לגזלן (וראשי שערים סי' לה) קיג ע"א - קטו ע"א והגהות והערות לקמן סימן שנט אות ח): ג*) וכ"ה להרא"ש בדפוס ואדי אל חגארה: ד) בוודאתו נראה דדרך שחוק (שלא על מנת להחזיר) כלפי על מנת להחזיר ודאי דהוה לא זו אף זו (וכדנקט רבינו בלשונו "ואפילו" על מנת כו'), ולא מסתבר אם כן שישנה סגנונו מרשא לסיפא, להתחיל בלא זו אף זו ולסיים בזו ואין צריך לומר זו. גם אפשר דהפרישה הבין ד"ואפילו" הקודם ל"על מנת להחזיר" קאי על שני האוקימתות, "להחזיר" וגם "לשלם", נמצא דגם "על מנת לשלם" בדרך לא זו אף זו קאמר: ה) ועל זה הדרך פירש באמת בלחם משנה פ"א ה"ב, אולם בשינוי מעט דגנוב על מנת לשלם אם יאבד אותו, (ולא כפרישה דכוונתו מלכתחילה לשלם ולא להחזירו בעין). ולדידיה שפיר הוה לא זו אף זו, דלא מבעיא זו דגנוב על מנת להחזירו בעין ואם יאבד לא אסיק אדעתיה מה יעשה, אלא אף זו דדעתו מעיקרא גם לשלם אם יאבד. ועיין הגהות והערות לקמן סימן שנט אות כג: ו) יל"ע ל"ל זה הטעם כיון דאסור מגזה"כ, ועיין לבוש ס"א וש"ע הרב הלכות גזילה וגניבה ק"א אות ב. וצ"ע ב"י לקמן סימן שנט ס"ג: ז) בפרשת כהר לא מצאנו, ואפשר דס"ס וצ"ל פרשת "קדשים", והכוונה לדרשתם על מקרא דלא תגנובו, מה תלמוד לומר לפי שנאמר גניבה שנים ישלם למדנו עונש אזהרה מנין תלמוד לומר לא תגנובו, וצ"ע: ח) עיין בבא מציעא סא ע"ב דבעי תלמודא לא תגנובו דכתב רחמנא למה לי ופירש רש"י דגילף מרבית ואונאה שהרי מחסרו ממון ומוקי לה לעל מנת למיקט כו'. ומכל מקום שפיר כתב רבינו דעיקר גניבה נלמד מלא תגנובו, עיין לחם משנה והלכה למשה פ"א ה"א מ"ש בזה. וע"ע פרישה לקמן סימן שנט ס"ט וביאור הגר"א שם ס"ק י: ט) מפתיפות הדברים נראה דדוקא לאיסורא הוא דנתרבה פחות משוה פרוטה ולא להשבה, וכ"ג לקמן סימן שס ס"א. ועיין מנחת חינוך מצוה קל אות ה ופתחי חושן פ"ד אות פ. (ובמאירי קה ע"א ד"ה גזל שתי נקט דגזל פחות משוה פרוטה מצוה להשיב אף דאין עברת גזלה גמורה בידו, וכ"ג בדרישה לקמן סימן שסז ס"ג):

(ג) אחד הגונב מישראל וכו'. הכי מימא בפרק הגחל ומאכיל (דף קי"ג) דגזל הגוי לו גנבתו אסור אבל טעותו והפקעת הלואתו ומכרתו שרי יא) ובלבד שלא יודע לו מפני מילל השם: כתבו התוספות (קיג: ד"ה יכול) בשם ר"י וכן פירש בערוך (ערך גלס) אף על גב דטעות גוי מותר אסור להטעותו במקום שהגוי יודע שגזל ועושה עצמו כלא יודע:

(ד) ואיזהו גנב וכו'. פירוש איזה גנב דמיי כפל ואיזה גזלן דאינו מיי כפל: בגון הלוקח בסתר וכו'. בפרק מרובה: שמשך הגניבה נעשה עליה גנב במה דברים אמורים שמשכה חוץ מרשות הבעלים אבל כל זמן שהיא ברשות הבעלים אינו חייב עד שיגביהנה יט):

(ג) אחד הגונב מישראל בין קטן בין גדול. כ"כ הרמב"ם ז"ל שם יב): ומה שאמר ואחד הגונב משובד עבודה זרה שגניבתו אסור. כ"כ הרמב"ם ז"ל (שם) וכתב הרב המגיד בפרק הגחל ומאכיל (קיג:) דגזל הגוי אסור והוא הדין לגניבה ואיבא בשאר דוכתי עכ"ל:

(ג) ומה שאמר אבל טעותו בגון להטעותו בחשבון או להפקיע הלואתו מותר ובלבד שלא יודע לו דליכא חילול השם. בפרק הגחל ומאכיל (שם.): (ד) ג ואיזהו גנב בגון הלוקח בסתר ואפילו רואין אותו כיון שמטמין עצמו להסתיר דבריו נקרא גנב וגזלן זה הלוקח בגלוי ובחזקה. (ה) ד ומשעה שמשך הגניבה נעשה עליה גנב במה דברים אמורים שמשכה חוץ מרשות הבעלים אבל כל זמן שהיא ברשות הבעלים אינו חייב עד שיגביהנה יט):

(ג) אחד הגונב מעובד עבודה זרה יב) שגניבתו אסור (ג) אבל טעותו בגון להטעותו בחשבון (א) או להפקיע הלואתו מותר יד) ובלבד שלא יודע לו דליכא חילול השם: (ד) ג ואיזהו גנב בגון הלוקח בסתר ואפילו רואין אותו כיון שמטמין עצמו להסתיר דבריו נקרא גנב. וגזלן זה הלוקח בגלוי ובחזקה: (ה) ד ומשעה

בפרק מרובה (עט:) אמר רבי אלעזר ראמרו שהטמין בחורשין וטמנם ומכר משלם תשלומי ארבעה וממשה וכיון דראמרו גזלן הוא כיון דקא מטמר מיניהו גנב הוא ואלא גזלן היכי דמי אמר רבי אמרו כגון בביתו ב יהודע שנאמר (שמואל ב כג כא) ויגזול את המצרי מיד המצרי ויהרגהו בחניתו ורבי יוסף אמר כגון בעלי שכם: וז"ל הרמב"ם בהלכות גניבה (ה"ג) איזהו גנב זה הלוקח ממון אדם בסתר ואין הבעלים יודעים כגון הפושט ידו לתוך כיס חבירו ולקח מעותיו ואין הבעלים רואין וכן כל כיוצא בזה אבל אם לקח בגלוי ובפרהסיא בחזק יד אין זה גנב אלא גזלן לפיכך לבעלים מזויין שגנב אינו גזלן אלא גנב אף על פי שהבעלים יודעים בשעה שגנב והרמב"ם השיגו והרב המגיד הלין בעדו טז):

(ה) ד ומשעה שמשך הגניבה נעשה עליה גנב במה דברים אמורים שמשכה חוץ מרשות הבעלים אבל כל זמן שהיא ברשות הבעלים אינו חייב עד שיגביהנה. משנה בפרק מרובה (שם.) היה מושכו ויוצא ומת ברשות הבעלים פטור הגביהו או שהוציאו חוץ מרשות הבעלים ומת חייב ופירש רש"י הגביהו אפילו ברשות בעלים שהרי הגבהה קונה בכל מקום (קידושין כה:):

דרכי משה

שמח (א) מיהו במרדכי פרק הגחל בתרא (דף כ"ג ע"ב ודף כ"ד ע"ב) (סי' קנח) דאסור להטעותן דהא אפילו גניבת דעת אסור (חולין צד.) כל שכן להטעותן טז) מיהו אם טעה מעצמו שרי. דין הבא במחתרת לגנוב עיין לקמן סימן תכ"ה (ס"ו-ח):

פרישה

(ג) אבל טעותו מותר כו' עד ובלבד שלא יודע לו. כ"ל והוא מפרק גחל ומאכיל (דף קי"ג ע"ב) ועיין מרדכי (ד) ואיזהו גנב. פירוש להחמיר בכפל ואלעזר ומכר בשבת ומכר לגוי וכן כל כיוצא בזה אבל אם לקח בגלוי ובפרהסיא בחזק יד אין זה גנב אלא גזלן לפיכך לבעלים מזויין שגנב אינו גזלן אלא גנב אף על פי שהבעלים יודעים בשעה שגנב והרמב"ם השיגו והרב המגיד הלין בעדו טז):

(ה) ד ומשעה שמשך הגניבה כו'. משנה שם וגרסה דהייט דוקא כשמשכה לרשותו או לחצרו אבל אם הוא שלו אם מקומות דוקא מהני משיכה לענין קנין וכמ"ש רביט בסימן קנ"ז (פ"ח) יח): עד שיגביהנה. שהשגבה מועלת אפילו ברשות בעלים כדלעיל סימן קנ"ז (שם) וקנ"ח (כ"י פ"ח-ט-י):

דרישה

שמח (ג) הגונב מעובד עבודה זרה כו' עד אבל טעותו בגון להטעותו בחשבון כו'. והא דאמרינן בבבא קמא דף ל"ח (ע"א) מאי דכתיב (חבקוק ג ו) ראה ויתר גרים ראה שבע מצות בני נח שנתן להם ולא קיימו עמד והתיר ממונם לישראל כתב הר"ן יג) שם דהיינו דוקא לענין נוקין כשהזיק לישראל דחייב לשלם אף על גב שישראל שהזיק כיוצא בו לגוי פטור כגון שור של ישראל שנגח שור של גוי דיליף לה מדכתיב (שמות כא לא) רעהו אבל לענין שאר גניבה או גזל אסור עכ"ל וכבר כתבתי לעיל סימן רכ"ז סעיף ל"ו ע"ש והמרדכי פרק הגחל בתרא סימן קנ"ח כתב דאסור אפילו להטעות הגוי דהא אפילו גניבת דעתו אסור אם לא שהגוי טועה מעצמו ואפילו זה אסור במקום חילול השם:

הגהות והערות

ין אבל שינה רבינו מסדר דברי הרמב"ם, ועיין שו"ת שער אפרים סימן ב (ג ע"ד ד"ה ואפשר) מ"ש בזה. (וע"ע שו"ת חכם צבי סימן כו, נודע ביהודה יו"ד סימן פא, חוט המשולש סימן יד-יז, הלכה למשה פ"א ה"א, וקונטרסי שעורים ב"ק שעור יז אות יג: יא) כ"ה בדפו"ר. ובנדפס טעות "של כותי היה" שו"ר, וראה טור והגהות והערות אות יד: יב) כ"ה בטור הנדפס עם ב"י דפו"ר, ובדפוס פ"ביבי די שאקו "מהגוי", ובדפוס ואדי אל חגארה "מן הגוי". וברמב"ם (מהד' ר"ש פרנקל) "גוי" עובד עבודה זרה, ועי"ש ילקוט שנוי נוסחאות: יג) הוא במרוקי יוסף, עי"ש יט ע"א ד"ה גמ' עמד והתיר וכו'. וראה גם קצות החשן סימן עב ס"ק מג ומשובב נחיבות שם ס"ק נג: יד) כ"ה בדפוסים קדמתים, ובנדפס טעותו של "כותי היה" מותר כו', כנראה מאימת הצנזור. וראה כנסת הגדולה הגה"ט אות ג דבטור שלפניו היתה הנוסח "אבל טעותו בגון להטעותו בחשבון או להפקיע הלואתו שאם יודע לו איכא חילול ה'", וכתב דצריך להגיה הלואתו "מותר ובלבד שלא יודע לו" שאם כו', א"נ טעותו "מותר ודוקא שטעה מעצמו אבל" להטעותו כו' הלואתו "אסור", ולפ"ז יסבור כהרמב"ם (הל' גזילה ואבידה פי"א ה"ד-ה) דטעות מותר ולהטעותו אסור, ועי"ש: טז) משמע דמדין גניבת דעת הוא דאסור, כן נקט בשער משפט ס"ק ב, ונפקא מינה אם עבר והטעה דלאו בר חזרה הוא (פירוש, ואפילו לדעת הרמב"ם פ"א ה"ב שגזל גוי צריך להחזירו), והביא שם דברי הים של שלמה פרק הגחל בתרא סימן כ המדי"ק מלשון הרמב"ם פ"ז ה"ח דאסור מדין גניבה ממש. ועיין יראים סימן קכד ח"ל ותניא בסנהדרין באלו הן הנחנקין (פו ע"א) לא תגזבו בגנב ממון הכתוב מדבר כו' נ"ל לפרש בממון למעוטי נפשות אבל גנוב דעת הבריות במידי דממון הוי בכלל ממון ועובר על לא תגזבו כו' וחמור גנב דעת מגנב ממון ונפשות שהרי התירה תורה בגרים גנב נפשות כו' ממון כו' וגנוב דעת אפילו של גרים אסור שלא מצינו שהתירה תורה בגרים כו' ואמר שמואל בפרק גיד הנשה כו' ואפילו דעתו של גוי ושמואל (אמר) במידי דממון מיידי כו', ע"כ. ולדבריו יל"ד דאפילו לטעם דגניבת דעת אם עבר והטעה בר חזרה הוא, וצ"ע: טז) עי"ש לחם משנה והלכה למשה: יז) ע"ע שם סט"ו בדרישה, ומכל מקום נראה כוונת הפרישה כאן להא דסי"א כדמצוין בפנים, דהא דסט"ו אינו ברש פרק מרובה אלא בסופו (עט ע"ב): יח) עיין דברות משה בבא מציעא סימן י ענף ב דהיינו דוקא אליבא דטור, אבל המחבר ודאי סבר דאף משיכה לרשות הרבים קנה בגניבה. וע"ע הלכה למשה פ"ג ה"ב (כד ע"ג): יט) עיין הלכה למשה פ"ב הט"ז (כג ע"ב ד"ה אבל):

סימן שמח סעיף א' א) אסור לגנוב כו'. בש"ס רש כ"ק [ה' ע"א] משמע דגנב מיב לשלם מעידים כמזיק, וכן פסקו הרי"ף [א' ע"ב מדפי הרי"ף] והרמ"ם [סי' א'] והגמוקי יוסף שם וכן מהרש"ל שם [ביש"ש סי' ו', וע"ש, וכן הוא הדין לקמן סימן שפ"ה [סעיף א'] ושפ"ם סעיף ב', ועיין מה שכתבתי לקמן סימן מ"ך

אוצר המחבר

סעיף ג' [סק"ב]:

בסתם בין תם בין מועד פטור ד[2]דאי אזיק לתורא דעלמא שואל בעי לשלומי שעליו מוטל לשומרו שלא יזיק ה[2]ואם קבל עליו לשומרו שלא יוזק ו[2]אבל לא שלא יזיק ז[2]והזיק לשורו של שואל משלם לו המשאיל תם חצי נזק ומועד נזק שלם.

הלכות גניבה

סימן שמח

איסור גניבה ומי נקרא גנב ומאיזה שעה מתחייב

וכו' ח' סעיפים

א [1][2]אסור לגנוב אפילו כל שהוא דין תורה ב[2]ואסור לגנוב אפילו דרך שחוק ג[2]ואפילו על מנת להחזיר או ד*כדי [3]לשלם תשלומי כפל או כדי לצערו הכל אסור כדי שלא ירגיל עצמו בכך.

ד) ואי אזיק לתורא דעלמא שואל בעי לשלומי. נראה דמשלם כפי הדין שהיה המשאיל נריך לשלם, דהיינו מס מלי מק ומועד מק שלם, דהא לא קיבל עליו אלא להיות במקום המשאיל ולהיות מיזבו עליו: ה) אבל לא שלא יזיק כו'. הכא נמי פירושו כמו שכתבתי לעיל [סק"ב], דכל שפרט ואמר שלא יזיק לאוד ה"ל כאילו פירש ואמר אבל לא שלא יזיק, ועיין פרישה [סעיף ב']:

סימן שמח סעיף א' א) אסור לגנוב אפילו כל שהוא. לכאורה שעורין לענין איסור מלב ודם אסור מן התורה אע"ג דאין לוקין עליו, כמבואר במקומו ביו"ד* ובאו"מ בהלכות יום כפור [סימן תרי"ב סעיף ה'], כן מלי שיעור לענין ממון ג"כ אסור מן התורה אע"ג דאין לוקין עליו: ב) ואפילו על מנת להחזיר. פירוש, ולא גנבו שלא לחיקה ולצערו, כן פירש ב"י דברי הטור [סעיף א'], אבל המחבר דכתב אחר זה כדי לצערו, נ"ל דמה שכתב על מנת להחזיר, ר"ל שנקחו לצורכו ולהחזירו בעינו אחר כך:

עיין סימן צ"ח סעיף

ג) לשלם תשלומי כפל. פירש רש"י [ב"מ ס"א ע"ב ד"ה על מנת לשלם] שרוצה להטותו ויודע בו שלא יקבלנו ממנו:

ביאור הגר"א

סימן שמח סעיף א' א. אסור כו'. עיין רש"י בסנהדרין נ"ז ע' ד"ה לצערא כו', ומע"ג שם נ"ע ע' אחרינו והרי פסוק משוה פרוטה כו', היינו להשבון, וכמנס דסק עצמו בלחם משנה [רס פ"ל מהלכות גזילה]: ב. (ליקוט) ואפילו על מנת להחזיר. נ"ק ס' נ' ולמטה אחר מו כדי לשלם כו'* (ע"כ): ג. או כדי לשלם כו'. נ"מ ס"ל נ', ומזה למד הרמב"ם [פ"א מגניבה ה"ב] ושו"ע אפילו דרך כו': ד. כדי שלא כו'. רמב"ם שם:

עיין הגהות הרמ"ל

פתחי תשובה

סימן שמח סעיף א' א. אפילו דרך שחוק. כתב בספר שער משפט [סק"א] חו"ל, ובסמ"ק סי' (רס"א) [רס"ב] כתב בשם רבינו יונה [שערי תשובה שער ג' סי' פ"ה], וכן אסור לגנוב את שלו מאחרי הגנב שלא יראה כגנב, והוא ש"ס ערוך בריש פרק המניח [כ"ז ע"ב] בן בג בג אומר אל תכנס לחצר חבירך ליטול את שלך שלא ברשות כו', אך במקום דאיכא פסידא מותר אף ליכנס לחצר חבירו כמ"ש התוספות [ד"ה אלא] והגהות אשר"י שם [סי' ג']. ותמיהני מה שהשמיטו הרמב"ם והטור והמחבר דין זה, עכ"ל: ב. או כדי לצערו. עיין בשיטה מקובצת ריש פרק איזהו נשך [ס"א ע"ב ד"ה ע"מ למיקם] שכתב הו"ל, על מנת למיקט, יש מפרשים דאיירי שהוא אינו רוצה לעכב הגניבה בידו אלא גונב כדי לצערו, ולא נראה דהא מעשים בכל יום שעושים כך. לכך יש מפרשים דודאי בדעתו לעכב הגניבה בידו, אבל אינו גונב בשביל שום הנאה אלא כדי לצערו,

באר הגולה

ה. מוקימתא דברייתא שם. ו. ומל"ל מי מחיק לתורא דעלמא דמשלם המשאיל מס מלי מק וכו'.

סימן שמח סעיף א' ג. לשון הרמב"ם בפ"ל מהלכות גניבה דין ב'. וכתב הרב המגיד, מפורש בפרק אחרבע מיתות [סנהדרין] דף נ"ז ע"ב], ודין שוה פסוק מפרוטה כדין מלי שיעור באמצעין. *ב. ברייתא פרק ה' דב"מ דף ס"ל ע"ב ילף לה מקרא. ד*. פירוש, שרוצה להטותו ויודע בו שלא יקבלנו.

כ"ה בדפו ממהדורת תנ"ש ואי' נשתבש והושמטה אות ב' לעיל לפני תיבות "דין שור וכו'" ונוספה אחר"ה תיבת "שור

באר היטב

המנה ואמר שלא קיבל עליו שלא יוחק, וכן הוא משמעות לשון רש"י בפ"ק דב"ק. ומיהו לדינא נראה, דאף אם המנה בפירוש שלא ישמרנו שלא יוחק, אפ"ה צריך לשלם מלי מק בלא הזיקו שורו אם, דה"ל להשאיל לשמור שורו שלא יוחק, דלא גרע שורו דמשאיל משור דעלמא. ממ"ע [סק"ב]. ב. לשלומי. נראה דמשלם כפי הדין שהיה המשאיל צריך לשלם, דהיינו אם מלי מק ומועד מק שלם, דהא לא קיבל עליו אלא להיות במקום המשאיל ויהא עליו מיזבו. שם [סמ"ע סק"ד]: ב. קבל עליו לשומרו. הכא נמי פירושו כמ"ש לעיל, דכל שפרט ואמר שלא יוחק לאוד ה"ל כאילו פירש ואמר אבל לא שלא יוחק. שם [סמ"ע סק"ה]:

סימן שמח סעיף א' א. לגנוב. בש"ס רש כ"ק משמע דגנב מיב לשלם מעידים כמזיק, וכן פסקו הרי"ף והרמ"ם והגמוקי יוסף שם ומהרש"ל שם סי' ו', וע"ש. [מ"ה, לקמן סעיף ה' מבואר דין זה בפירוש], וכן הוי הדין בסימן שפ"ה ושפ"ם סעיף ב', ועיין מ"ש בסימן מ"ך סעיף ג'. ע"ין [סק"א]: ב. להחזיר. פירוש,

גליון מהרש"א

לדיוקא מלעפרי. אך יש לעיין לעיל שם בשע"ע יופס ל"ל מון מהבור לא הדום", משמע בהיה בו בור ודום והוא ל"ל מון מהבור לאחר, נמי הבאיר לו דרך, ולא אמרינן לדיוקא אמי לומר שהדום לא הבאיר לעצמו.

סימן שמח. סעיף א'. אסור לגנוב אפילו כל שהוא. עיין סימן רכ"ז סעיף ו' משמע דלהטעם בפסוק משוה פרוטה ולא מוטר. שם. כל שהוא. ועכ"פ ל"ל דקפדי אינשי אף על פסוק משוה פרוטה. ועיין בחלקת מחוקק [אה"ע] סימן כ"ם סעיף ו' בקיצור בפקדון וסלכה ומגלה שנגנב ממנו שוה פרוטה, אינם מקודשים משום דלאפה דוקא בסלאה. ריטב"א [קדושין מ"ז ע"א ד"ה מיתיבי]. משמע דאם בפסוק משוה פרוטה נגנב, מקודשים. ועיין בתוס' שבועות רש דף (מ"ע) [מ"ז] דאם שמי כסף מפרים פסוק משוה פרוטה דמי הטביעה, לא אפר ליה מענה. ועיין על זה בספר קנאת סופרים רש סימן פ"ם, ועיין לקמן סימן ש"ם סעיף ב' (בהגה"ה) ומה שכתבתי בגליון שם. וביו"ד סימן רל"ם סעיף י' בנשבע שלא אוכלנה, אם שייר פסוק מכוים מייב. הן בתוס' פ"ג דשבועות אוף דף כ"ו כתב משום דבלא זה מי אפשר שלא ישאר פירורין, אך בס"ל [בחידושי רשב"א] שם [ד"ה מאי איריא] הוכיח דלא מעטם זה, דהא לר' עקיבא [שם ר"ם ע"ב] דכל שהוא מציב אכילה גבי שבועה, פטור בהשאיר כל שהוא, ועל כרחך נ"ל דפירורין שאני דלא מציבי ולא הימה דעתו עליהן, והשאיר בכוונה שאני. ומ"מ מוכן לדבריו גם בהשאיר פטור. ועיין בתוס' שבועות רש דף מ' דבעוונו שמי כסף אבר פסוק משוה פרוטה, מיקרי מעטם שמי כסף לחייבו שבועה. וריבים פסוק משוה פרוטה משמע בהרי"ן פרק נערה [בחידושי ס"ז ע"ב מדפי הרי"ף] דאיתי אמור מן הבורה משוה ...[חצי שיעור. וי"ל] דמעמיה משוה דאם פרע קרן ומן ריבים פסוק משוה פרוטה לא שייך אבדת מדע לאמרופי [יומא ע"ד ע"א], ולא דילוה שוב בריבים פסוק משוה פרוטה, שמי הלוואה לא מעמדפו אהדדי. שם. על מנת להחזיר. עיין בפסחים דף כ"ט [ע"א] דרש"י [בד"ה ויליף] פירש ילף שמור דאכילה משמור דרמיה לעניין אם אכל ממון שאינו שלו דאמור לר' אליעזר ר"ר יעקב. ובתוס' [שם בד"ה בדרון] הקשו ממה נפשך, אם נתן לו מבירו בתמנה, הרי הוא שלו, ואם גזל, נתחייב בחמרות

סעיף ב' ה) על לאו דלא תגנובו. פירוש, לא תגנובו הכתוב בפרשת קדושים [ויקרא י"ט י"א] דמיירי בגניבת ממון דנלמד מעמיו דכתב בגידו לא תכחשו ולא תשקרו, אבל לא בגנוב הכתוב בעשרת הדברות [שמות כ' י"ג] מיירי בגנוב נפשות דסיים עליה מיתה נלמד ג"כ מעמיו דכתב בגידו לא תרצח לא תנאף: ה) או הגונב ממון של גוים. דומיא דגזל הגוי לאסור: ו) ויש אומרים דאסור להטעותו. ולמדו זה מדאסרו אפילו גניבת דעת גוי:

ב ג)כל הגונב אפילו שוה פרוטה עובר ד)על לאו דלא תגנובו וחייב לשלם אחד הגונב ממון ישראל ה)ב)או הגונב ממון [1]של גוים ואחד הגונב מגדול או מקטן. הגה ג)טעות גוי *כגון להטעותו בחשבון או ג*)להפקיע הלואתו מותר ובלבד שלא יודע לו דליכא חילול השם. ז)[2]ויש אומרים ז)לאסור להטעותו ח)אלא אם טעה מעצמו שרי.

ציונים ומקורות ב) סם ברמב"ם פ"א מגניבה דין מ'. ג) טור סעיף ג'. ד) מרדכי פרק הגנזל בב"ק סי' קנ"ח. ד"מ ג'. ה) נוסף ממהדורת הרמ"א ואילך.
[1] סימן שמח [2] נוסף ממהדורת הרמ"א ואילך.

ש"ך כתב: עיין בס"ס פ"ל דכ"ק מ' כ' [קש"כ]

משה"א סק"א

אומרים], וכתב שם דמ"מ יאמר לו ישראל רמה שעל משכונך אני סומך, וגם הפקעת הלואה אינו מותר אלא כשמייב לשלם לו דרך מכס או דרך מוב, אבל מה שהוא דרך מקח אסור, עכ"ל, וע"ש [קש"כ]:

ערך לחם

סימן שמח סעיף ב' בסופו. להטעות הגוי בחשבון או להפקיע הלואתו מותר ובלבד שלא יוודע לו דליכא חילול השם. [שור סעיף ג'. ויש אומרים

טורי זהב

סימן שמח סעיף ב'. על לא תגנובו. דאילו לא תגנוב [שמות כ' י"ג] קאי על גונב נפשות כדפירש רש"י ביתרו [שם]. ובמשפטים [שם כ"א ו']

באר הגולה

סעיף ב' ג. שם [ברמב"ם פ"א מגניבה] דין מ'. וכתב הרב המגיד, דין שוה פרוטה נתבאר בהרבה מקומות ומהם שם בסנהדרין דף נ"ז ע"מ, ודין הגוי בפ"י דב"ק דף קי"ג ע"ב דגזל הגוי הוא אסור והוא הדין לגונבו. ג*. שם בגמרא [בב"ק] פירש רש"י [ד"ה בהפקעת הלואתו] *כגון דטען ליה ליורש נמי לאביך ומת, אלא ידע הגוי מי משקר, ועיין בסימן שנ"ט [שעיף א'] ולא"מ [שעיף א'] וכמ"ש שם [אות ב'].

דברי רש"י אלו הושמטו בדפוסים שלפנינו מחסת הצנזור, וראה חסרונות הש"ס והמהדורת ונציה

ד. וכן כתב הרמב"ם בפ"ז מהלכות גניבה דין ה' ו"ל, וכן אסור להטעות את הגוי בחשבון אלא ידקדק עמו שנאמר [ויקרא כ"ה נ'] ומשב עם קונהו, אע"פ שהוא בכוס אחת ידיך, ק"ו לגוי שאינו בכוס אחת ידיך, והרי הוא בכלל כי תועבת ה' אלהיך [כל עושה אלה] כל עושה עול [דברים כ"ה ט"ז] אבל מקוס. וכתב הרב המגיד, מפורש בברייתא פ"י (דב"ב) [דב"ק] בשם ר"ע שם [קי"ג ע"א-ע"ב]. ה. וכן כתב הרמב"ם בפי"א מהלכות גזילה דין ד' שהיא כאבידתו ומוסרת, ובאבר שם [דין ה'] כיצד, כגון שעשה הגוי חשבון וטעה, ולריך שיאמר לו ישראל רמה שעל חשבונך אני סומך וכו', ע"כ. וכתב הרב המגיד, פסק הרב כהגה שם [ב"ק ק"ג ע"ב] דעביד הכין. ועיין לעיל ריש סימן רפ"ו שאם החזיר האבידה לגוי לקדש את השם כדי שיפארו את ישראל וידעו שהם בעלי אמונה ה"ז משובח וכו', ע"כ. וכן הדין בהחזרת הטעות שטעה הגוי מעצמו. ואלו כותב זאת לדורות שראיתי רבים גדלו והעשירו מן טעות שהטעו הגוי, ולא הגליתו וידעו ובכהיהם לטמיון ולא הביאו אחריהם ברכה וכמ"ש בספר חסידים סימן תתרע"ד, ורבים אשר קידשו ה' והחזירו טעויות הגוים בדבר חשוב, גדלו והעשירו והגליתו ובניהם יחרב לעולליהם.

ביאור הגר"א

סעיף ב' ה. כל הגונב כו'. ב"ק ק"ס מ' וש"מ, ועיין בגר הגולה [אות ג']: ו. דלא תגנובו. סנהדרין פ"ו מ': ז. וחייב לשלם. לשון הרמב"ם [ריש הלכות גזילה] שנאמר [ויקרא ה' כ"ג] והשיב כו', ועיין בגמ' דב"ק הנ"ל:

ח. אחד כו'. שם קי"ג ב', ומ' מדברי הרמב"ם [פ"א מגניבה ה"א] וטור [סעיף ב'] ושו"ע דגזל גוי מדאורייתא אסור, אלא כמ"ש בהה"ע ריש סימן כ"ס בהג"ה בשם מהר"י ווייל [בתשובה סי' קל"ח], וכבר השיגו ש"ך [סק"ב] ותלקה ממוקק [שם סק"ג] דלימא כדברי מהר"י ווייל כן. ולפ שרש"י בסנהדרין נ"ז מ' ד"ה ישראל בגוי כתב ומדברנן אינא למ"ד כו', פשטא דגמ' שם [ב"ק קי"ג] מ' דמדאורייתא אסור דהא יליף מקרא ומשב עם קונהו [ויקרא כ"ה נ'] ומומאכלת כו' [דברים ד' ט"ז], וכן הוא להדיא בב"מ פ"ז ב' המתא, ועיין תוס' שם ד"ה (אמר) [אלא] וש"מ כו', אלמא אף למ"ד גזל הגוי מותר, בנמקוס מיהו אסור מדאורייתא אסור, ופליגי תרש"י בתרתי, ועיין בפ"ק דקדושין י"ז ב' דבר מוכיח כו': (ליקוט) וחייב לשלם אחד כו'. תוספתא [ב"ק] פ"י [ה"ח] הגנזל את הגוי חייב להחזיר לגוי, תמוה גזל הגוי מגזל ישראל כו' (ע"כ): ט. ואחד כו'. דלא אמרו [גיטין נ"ט ע"ב] אלא מגיאת מרש שוטה וקטן כו': (ליקוט) או מקטן. ממ"ש בב"ק ק"ט ב' מה תלמוד לומר לא תגזל אתה כו' (ע"כ): י. טעות כו'. ב"ק שם [קי"ג ע"ב]: יא. או להפקיע כו'. שם: יב. ובלבד כו'. שם בהגה, והוא הדין בטעות, וכ"ש הוא: יג. ויש אומרים. מרדכי [ב"ק סי' קנ"ח] והגהות מיימוני [פי"א מגזילה אות ב'] דהא אפילו אסרו דעתו אסרו בסולין נ"ד מ', וכן פסק הרמב"ם [שם ה"ד-ה'], אלא שכתב דאף בכה"ג דוקא שאמר מה דעתך קממינא אמ"ש שם [ב"ק קי"ג ע"ב]

פתחי תשובה

סעיף ב' ב) או הגונב ממון של גוי. משמע מכאן דאסור מדאורייתא, וכן כתב מהרש"ל [בישו"ש] פרק הגזל [סי' כ'] דס"ל להרמב"ם [המובא בציונים אות ב'] וטור [סעיף ב'] וסמ"ג [לאוין קנ"ה] שכתבו בלשון הזה, דאסור מדאורייתא, ע"ש. וקשה מכאן על מה שכתב הרב בהג"ה בשה"ע ריש סימן כ"ס, קידשה בגזל או בגנבת גוי הוי מקודשת דהא אינה גרוע מגזל הגוי אינו אסור אלא מדרבנן, ועכ"ל. ומה שהוליא הרב שם כן ממשובת מהר"י ווייל סי' קל"ח, כשמעיין במשובת מהר"י ווייל שם מרגיש שאינו כן, ול"ע, ועיין מה שכתבתי לקמן ריש סימן שנ"ט [סק"ב]*: ג) ויש אומרים דאסור להטעותו כו'. עיין בש"ס פ"י דב"ק סימן ד' [הג"ה. שפסק שם (סי"ל) [כיש אומרים]. עיין בסוף הלכות גזילה [ד"ה בהפקעת הלואתו] דאם אינו מוחר אלא כשמייב לשלם לו דרך מכס או דרך מוב, אבל מה שהוא דרך מקח אסור, עכ"ל, וע"ש [קש"כ]:

באר היטב

שלקחו לגוים ולהחזירו נעשו אמ"כ. אמ"ע [סק"ב]: סעיף ב' ג. גוים. משמע מכאן דאסור מדאורייתא, וכן כתב מהרש"ל פרק הגזל דס"ל להרמב"ם וטור ומס"ג שכתבו בלשון הזה, דאסור מדאורייתא, ע"ש. וקשה מכאן על מ"ש הרמ"א בהה"ע סימן כ"ס קידשה בגזל או בגנבת גוי הוי מקודשת דהא אינה גרוע רק משום קידוש השם, עכ"ל. ומה שהוליא שם כן ממשובת מהר"י ווייל סי' קל"ח, המעיין במשובה שם יראה שאינו כן, ול"ע, ועיין מה שכתבתי לקמן ריש סימן שנ"ט. ש"ך [סק"ב]: ד. דאסור להטעותו. כתב הסמ"ע [סק"ד] דלמדו זה מדאסרו אפילו גנבת דעת הגוי. ועיין במהרש"ל פ"י דב"ק סי' כ' שכתב שם דגם הפקעת הלואה אינו מותר אלא כשמייב לשלם לו דרך מכס או דרך מוב, אבל מה שהוא דרך מקח אסור, עכ"ל, וע"ש. [ש"ך סק"ג].

עיין בתשובת רש"ך סלק מ' סי' ק"ל:

חידושי רעק"א

סימן שמח סעיף ב'. כל הגונב. נ"ב, נגב דבר מסכירו שאינו דבר היה שאול ביד הנגנב, ונתפסר הנגנב עם המשאל בדבר מושגו, אין הנגנב חייב לשלם לו רק כפי מה שנתפסר עם המשאל. שלמי גזורים פ"ל דב"ב [ד' ע"א מדפי הר"ף אות ב'], ועיין תשובת בני יעקב סי' י"ג:

גליון מהרש"א

אם יש באותאה שוה פרוטה]. סעיף ב'. או הגונב ממון של גוי. וגזל דרבנן של גוי, עיין סמ"ע סימן ש"ע סק"ד. ולהעיר עוד ישראל, עיין סימן כ"ס סעיף ד'. שם. או להפקיע הלואתו. עיין סימן רפ"ג סעיף מ' בהג"ה, עיין ש"ך סימן כ"ס סק"ו.

סעיף ג' יז ואין הבעלים יודעים. ואפילו יודעים מזה, כיון שהגנב מתמיין עצמו כדי שלא ילאוהו נקרא גנב, כן כתב הטור [סעיף ד'], ולאפוקי הכא לגזול מיד הבעלים דנקרא גזלן כמו שכתוב בגמיהו [שמואל ב' כ"ג כ"א] ויגזול את הסנים (מידו) [מיד המצרי], וא"מ דאין הגזלן מייב בכפל ולא בד' וה', אם טבח ומכר: סעיף ד' יח חוץ מרשות הבעלים. מיירי דמשכה במקום שקונה משיכה דהייט בסיטטא ובמנר שהיא של שמיהם, וכ"ש כשמשכה לרשותו, וכמ"ש לעיל סימן קל"ז [סעיף ב'] יט אפילו לגבו חצירו כו'. דנפקא לן בגמרא [ב"מ י' ע"ב] מכפל המנא המנא בידו [שמות כ"ב ג'] יי אימת חייב הגנב בכפל כו'. עיין בטור [סעיף ד-ח'] שכתב ז"ל, כמה דברים אמורים שחייב בכפל ד' וה', שבאו עדים שגנב וטבח ומכר, אבל אם הודה מעצמו אינו משלם אלא הקרן דכתיב [שם ח'] אשר ירשיעון אלהים, פרט למרשיע את עצמו, ואפילו מודה בקנס ואח"כ באו עדים פטור, ולא אמרינן דלא הודה אלא כדי לפטור מהקנס דידע דיבואו עדים. ובלבד שמחייב עצמו בקרן כגון שהודה שגנב וטבח ומכר, שנמצא מחייב עצמו בהודאתו בקרן קודם שבאו העדים, אבל אם לא אמר שגנב קודם שבאו העדים, ולאחר שבאו עדים שגנב הקדים נפשו והודה שטבח ומכר, ואח"כ באו עדים ומעידים עליו שטבח ומכר, חייב ד' וה', ואין מודה בקנס פטור אלא א"כ הודה בפני ג"ד של שלשה מומחין וכשהן יושבין במקום ג"ד, אבל אם הודה בפני שנים מומחין אפילו כשהן יושבין בג"ד או בפני שלשה חוץ לג"ד אינו מועיל להפטר מהקנס, לפיכך האידנא שאין לנו ג"ד מומחין הראויין לדון דיני קנסות אינו מועיל להפטר מהקנס, עכ"ל הטור. ועוד כתב הטור כמה פרטי דיני חיוב כפל ד' וה' בסימן ש"ן ושנ"א ושנ"ב, והשמיטם ג"כ המחבר מה"ע דאינן נוהגין: יא מיהו יש נפקותא אם תפס כו'. זה כתב ג"כ הטור בסוף סימן שמ"ע דמשו"ה כתב קצת פרטי דינים בסימן זה ובסימן ש"ן ושנ"א ולפשר דהמחבר פסק

ג יב איזהו גנב הלוקח ממון אדם בסתר יג ואין הבעלים יודעים אבל אם לקח בגלוי ובפרהסיא אין זה גנב אלא גזלן.

ד יד משעה שמשך הגניבה נעשה עליה גנב טו במה דברים אמורים שמשכה יח חוץ מרשות הבעלים אבל כל זמן שהיא ברשות הבעלים אינו חייב עד שיגביהנה יט ואם הכניסה לרשותו כ אפילו לגבו חצרו כא דקרפיפו אם היא משתמרת חייב אף על פי שלא משך ולא הגביה. הגה כב לימת גנב חייב בכפל וארבעה וחמשה עיין בפנים ולא כתבן המחבר הזה לפי שהוא קנס ואינו נוהג האידנא כג מיהו יש נפקותא אם תפס ועיין לעיל סימן מ' סעיף ה'.

ציונים ומקורות ה) כמב"ם שם פ"א מגניבה דין ג'.

ערך לחם

דלא שרי אלא אם מעה מעצמו, לא להטעותו. [מרדכי ב"ק ס' קנ"ח וראה רמב"ם פ"א מגזילה ה"ד-ה"ז]. ואע"פ שרוב הפוסקים סוברים כן, העולם סומכין על סברא ראשונה. סעיף ד' בסופו. מי שאמר לחבירו קח לי שור מבית פלוני שהוא שלי, ונמצא שלא היה שלו אלא לגנוב נתכוין, נתחייב שולחו

טורי זהב

מביא רש"י אחז ששמעה על הר סיני לא תגנוב והלך וגנב כו', קשה הא לא תגנוב קאי אנפשות. יש לתרץ דע"כ לא דרשינן דקאי אנפשות אלא משום כפל דלא תגנובו, ואמרינן בריש פרק (א"נ) [אלו הן הנחנקין, סנהדרין פ"ו ע"א] דדרשינן דבר הלמד מענינו ולא (תגנובו) [*תגנוב] קאי על נפשות כמו לא תרצח, נמצא כיון דע"כ אחד קאי על נפשות אז מסתבר טפי לדרוש לא (תגנובו) [תגנוב] על נפשות, אבל אי לא היה כתוב אלא לא (תגנובו) [תגנוב] לחוד היה לדורשו על [ממון ד]מסתבר שקאי אממון, וע"כ זה הגנב אי לא שמע אלא לא תגנוב היה לו לדורשו על ממון, ואי שמע גם לא תגנובו כ"ש דהיה לו לדרוש אחד על ממון:

ממ"ק, בן להלן

ביאור הגר"א

ברב כהנא, אבל המגיד משנה כתב מיהו בעומדת דשמואל ורבינא משמע דמ"ל, ורב כהנא ממדת חסידות הוא דעבד, חה שהשמיטו הרב. ועוד לאיה ממ"ש שם יכול יגלוס כו', ופירשו פוס' ורשב"ם שם [ר"ה יכול יגלום] בשם הערוך [ערך גלם] שיטעה אם הגוי כו', אלא שפוס' שם כתבו אע"ג דטעות גוי מותרת אסור להטעותו במקום שיודע הגוי שגנב ועושה עצמו כלא יודע, והייטו כמ"ל וכלבד כו', והוא כדעת הטור [הסובא בציונים אות ג'] דאף להטעותו מותר, ולכאורה מ' שם שאמר ואבלע ליה זחא ופירש רש"י שהטעהו בחשבון והבליע לו זח, אבל ממוקי יוסף [שם מ' ע"ב מדפי הרי"ף] פירש בשם הערוך [ערך פלן] שנתן זח לגוי יומר בעבור שישמח הגוי וילך מהלה: סעיף ג' יד. איזהו כו'. לשון הרמב"ם [המובא בבאה"ג אות ר']. ודוקא בתמר הא לאו הכי אף שאין הבעלים יודעים הוי גזלן, כמ"ש בב"ק שם [ע"ט ע"ב] אמרי וכיון דרלוהו כו'. וא"ש ואין הבעלים יודעים, לאו דוקא, דפעמים אף שיודעים הוי גנב כגון בליקטים מזוין וכמ"ש הרמב"ם שם לפי גירסתינו וכמ"ש בלחם משנה וכמו שהעיד בעל מגדל עוז ע"כ בהגהת הרמב"ם, וכמו שכתב הרמב"ד [בהשגות שם] כיון דקי"ל כרב יוסף בשומר אבידה שם ר"ו ר"ז וקי"ל ג"כ [שם] כר' יוחנן בעוזן בעצמה גנב בגבידה, ולא דמי למ"ש בסוגיא דשם קי"ל א', דשם לענין יאוש. ראב"ד, וכן כתבו פוס' שם ד"ה הייטו כו'. ועיין פוס' ע"ע ב' ד"ה ורבי יוחנן כו' דסוגיא דשם ג"כ כמ"ד גנב הוא. אלא מ"ש ואין כו', לאפוקי דבעלי שכם וכמ"ש שם ור' יוחנן הא דקא מעמרי כו', ולא שהרמב"ם כתב [רש אלמא גזלה פ"א ה"ג] כגון וגזול את הסנים, מילתא פסיקתא נקט וכמ"ש בלחם משנה [שם], וקאמר הבעלים לאפוקי אחרים כמ"ש שם וכיון דרלוהו כו' דקא מעמרי כו', וכן כתב הטור [סעיף ד'], ועיין סמ"ע [סק"ז], ח"ש אבל אם כו', לאפוקי כה"ג וליקטים מזוין כמ"ש נרמב"ם לפיכך כו': סעיף ד' טו. חוץ מרשות כו'. עיין סמ"ע [סק"ח], והוא דעת פוס' [ב"ק ע"ט ע"א ד"ה אוכ] והטור [סימן שנ"א סעיף א'], אבל מלשון רמב"ם [פ"ג מגניבה ה"ב] ושו"ע בסימן שנ"א לא משמע כן, ועמ"ש שם [סק"א]: טז. ואם הכניסה כו'. גיטין ע"ז א', ב"ק ק"ה א', ב"מ י' ב': יז. אם היא כו'. ל"ע לפה לי, בעומד בגד שדהו בגי כמ"ש שם [ב"מ] י"א א': (ליקוט) אם היא משתמרת. ליף מאידיה דג"כ גמרינן לגינתו ולחורבתו ומתרינן בב"מ ל"א א' דוקא בשמתמרת, אבל לא דמי, דשם לא ידע בעל האבידה, משא"כ כאן דאינו קיים ליה כיון שעומד בגדה כמ"ש שם י"א א', דהא מטעם פגירו קיים כמ"ש שם י' ב' (ע"כ): יח. מיהו כו'. הייטו לדעת הרא"ש בפ"ק דב"ק סי' כ', וכ"ה דעת סרי"ף בריש פ"ג דב"מ [י"ט ע"א מדפי הרי"ף], אבל לדעת הרמ"ה שם [מובא בהרא"ש שם] לא מהני ולכן השמיטו

פתחי תשובה

באר"ח סימן ת"ן סעיף ד' [בהג"ה] כו', ע"ש: סעיף ד' ח. אימתי גנב חייב. עיין סמ"ע סק"י, עד אבל אם לא אמר שגנב קודם שבאו העדים כו'. ועיין במשנה למלך פ"ג מהלכות גניבה [ה"ח] ובתשובת שמן רוקח ח"א סי' פ"א מ"ש בזה:

באר היטב

סעיף ג' ה. יודעים. ואפילו יודעים מזה, כיון שמתמיין עצמו כדי שלא ילאוהו נקרא גנב, כן כתב הטור, לאפוקי הכא לגזול מיד הבעלים דנקרא גזלן, וא"מ דאין הגזלן חייב בכפל ולא בד' וה' אם טבח ומכר. ממ"ש [סק"ז]: סעיף ד' ו. שמשכה. מיירי דמשכה במקום שקונה משיכה דהייטו בסיטטא ובמנר של שמיהם, וכ"ש כשמשכה לרשותו,

גליון מהרש"א

סעיף ד'. אינו חייב עד שיגביהנה. לשון הרמב"ם פ"ב מגניבה [הס"ז], "פטור מכפל", ובפוס' יו"ט פ"ו דב"ק משנה ו' [בד"ה היה מושכו] כתב, "משמע דנקרן נתחייב, ולא יתעלם

חידושי רעק"א

סמ"ע סק"ח ח'. ובחצר שהיא של שניהם. נ"ב, נראה מפשטות דברי המחבר לקמן (ס"ס' שנ"ל סיה מגרלו ויולא לרה"ר וכו', [ולא] נקט כשליף יהו לאמה מג' (וכן במ"ש) [כמ"ש]

קצות החושן

סימן שמח (א) **או כדי לצערו.** ריש פרק מיהו נשך [ס"א ע"ב] לא תגנובו דכתב רחמנא [ויקרא י"ט י"א] למה לי כו' אפילו על מנת למיקט. וכתב בשיטה מקובצת שם ז"ל, על מנת למיקט, יש מפרשים דמיירי שהוא מינו רוצה לעכב הגנבה בידו אבל לצערו, ולא נראה דהא מעשים בכל יום שעושים כך, לכך יש מפרשים דולמי דעתו לעכב הגנבה בידו, אבל אינו גונב בשביל שום הנאה אלא כדי לצערו, עכ"ל. ומלשון הרמב"ם בספר המצוות נראה דאפילו רצונו להשיב הגנבה נמי הוי על מנת למיקט, ע"ש [לא תעשה] מצוה (רס"ד) [רמ"ד] ח"ל (ובספרי) [ובטפרא קדושים ריש פרשה ב'] לפי שנאמר בגנבה [שמות כ"ב ג'] שנים ישלם, שמענו עונש אזהרה ממין, תלמוד לומר לא תגנובו על מנת למיקט, פירוש, לצער הנעלים (ולהאבידן) [ולהדאיבן] ואם"כ יביאהו לו, ועיין שם. ומ"כ מה שכתב דמעשים בכל יום ראוי ליהר בזה.

ונסתפקתי בגונב על מנת למיקט אם הו"ל דין גנב ממש להתחייב בחומשין, או יתמה כיון דבדעתו להשיבו ואינו עושה אלא על מנת לצערו לשעה, נהי דאיסורא עביד אבל אין בו דין גנב להתחייב בחומשין. והנה מדברי שיטה מקובצת סוף פרק המפקיד [מ"א ע"א ד"ה תרגומה] נראה דגחל על מנת לשלם אינו חייב בחומשין, ע"ש בקוגיא דשליחות יד ז"ל, וגזלן ושואל שלא מדעת שייכי בכל אדם בין שומר בין אינש דעלמא, אבל שולם יד ליתיה אלא בפקדון ושמו מוכיח עליו, וכדאמר קרא גבי שומרין [שמות כ"ב ד'] אם לא שלח ידו, והנוטל לגזול על דעת ליטלה כולה או ליטול מקצתה או שיחסרנה ולא ישלם לבעליו והוא חייב בחומשין אמצע לדעת כן אע"פ שלא מיקר, והשולח יד בפקדון דעתו ליטול ולחסר הכל או מקצת על דעת לשלם לבעלים, עכ"ל. ומשמע דבאינש דעלמא אינו חייב בחומשין אם הגניבה על מנת לשלם ומכ"ש גונב על מנת למיקט ולהשיבו בעינא אמ"כ, ואכמי ל"ע.

(ב) **ואם הכניסה לרשותו.** פ"ק דמציעא דף (י"ח) [י' ע"ב] תניא אין לי אלא ידו, רגלו מנין קרפיפו מנין, תלמוד לומר [שמות כ"ב ג'] אם המצא תמצא. ופירש רש"י, רגלו מנין, כגון שנכנסה לרשותו ונעל בפניה, עכ"ל. ומשמע דאם נכנסה מעצמה לרשותו ונתכוין לקנותה לגזילה, לא מיתייב בתשלום גרידא ואפילו היתה אגר המשתמרת, ומשום דבמשהה אינו נעשה גזלן עד שיעשה מעשה כמו נעל בפניה, אע"ג דבמציאה כהאי גוונא קני לה במשהה גרידא, אבל בגזלה צריך נעל בפניה או שיכניסנה בעצמו לרשותו, הוא שכתב בשו"ע, ואם הכניסה לרשותו, אבל נכנסה מאליה לא, והוא הדין נכנסה מאליה ונעל בפניה דהה נמי הוי מעשה. ובתשובת מוהרי"ט חלק חו"מ סי' פ"ח ז"ל, אלמא אפילו מתעסק בגונבו, כל שלא עשה מעשה פטור, ותמן נמי סוף פרק המפקיד [מ"ג ע"ב] המושב לשלוח יד בפקדון כילד, הטה את החבית וכו', הגביהה ונטל הימנה רביעית ונשברה משלם דמי כולה, דלא מיתייב במשהה אלא במעשה הגבהה, עכ"ל. ומוכח ממשנה זו אף אע"ג דהפקדון הוא בגיתו וברשותו דהוי ליה מציאה, אפילו הכי אינו קונה לחומשין עד שיעשה מעשה וכמו נעל וכמו שכתב רש"י, ועיין מה שכתבנו לעיל בסימן רמ"ג ס"ק י'.

קצות החושן

הלכות גניבה

סימן שמח

איסור גניבה ומי נקרא גנב ומאיזה שעה מתחייב

ובו ח' סעיפים

א [א]אסור לגנוב אפילו כל שהוא דין תורה ואסור לגנוב אפילו דרך שחוק ואפילו על מנת להחזיר או כדי לשלם תשלומי כפל (א)או כדי לצערו הכל אסור כדי שלא ירגיל עצמו בכך.

ב [ב]כל הגונב אפילו שוה פרוטה עובר על לאו דלא תגנובו וחייב לשלם אחד הגונב ממון ישראל או [א]הגונב ממון של גוים ואחד הגונב מגדול או מקטן. הגה [ג]טעות גוי כגון להטעותו בחשבון או להפקיע הלוואתו מותר ובלבד שלא יודע לו לליכא חילול השם. ויש אומרים דאסור להטעותו אלא אם טעה מעצמו שרי.

ג [ד]איזהו גנב הלוקח ממון אדם בסתר ואין הבעלים יודעים אבל אם לקח בגלוי ובפרהסיא אין זה גנב אלא גזלן.

ד משעה שמשך הגניבה נעשה עליה גנב במה דברים אמורים שמשכה חוץ מרשות הבעלים אבל כל זמן שהיא ברשות הבעלים אינו חייב עד שיגביהנה (ב)ואם הכניסה לרשותו אפילו לגנו חצרו וקרפיפו אם היא משתמרת חייב אף על פי שלא משך ולא הגביה. הגה [ה]מת גנב חייב בכפל ומרבעה וחמשה עיין בפנים ולא כתבן המחבר הזה לפי שהוא קנס ואינו נוהג המידנא מיהו יש נפקותא אם חפץ ועיין לעיל סימן מ' סעיף ה'.

ה תשלומי הגניבה אם יש לו מטלטלים יורדים להם ואם אין לו מטלטלים אלא קרקעות יורדים להם וגובים מהעידית שלו כשאר גזיקים.

ציונים ומקורות סימן שמח א. לשון רמב"ם פ"ח מגניבה דין כ'. ב. שם ברמב"ם פ"א מגניבה דין מ'. ג. טור סעיף ג'. ד. מרדכי פרק הגזל בתרא ב"ק סי' קנ"ח. ד"מ ג'. ה. רמב"ם שם פ"א מגניבה דין ג'.

נתיבות המשפט

משפט האורים - ביאורים

סימן שמח [א] הגונב ממון של גוים. עיין ש"ך ס"ק ג' עד וי"ט. ולפענ"ד נראה לישב דנהי דהגניבה הוא איסור דאורייתא מושב [ויקרא כ"ה נ'] לו מושלכת [דברים ז' ט"ז] כדאיתא בב"ק דף קי"ג [ע"ב], מ"מ הא בישראל גופיה אינו לא הוה כתיב עשה דוהשיב את הגזילה [ויקרא ה' כ"ג] הוי אמרינן אף דעבר אלמא דלא תגנובו [שם י"ט י"א] מ"מ איסורא דעבד עבד והשבה אינו חייב, רק בישראל דחמנא נתקיים לעשה דוהשיב את הגזילה, אבל בגוי נהי דקרא דוחשב לדרשא גמורה אמר, מ"מ היכן מצינו דחייביה רחמנא בהשבה לגוי, והשבה לגוי אינה אלא משום קידוש השם, והו שדקדק הרב בהג"ה בתה"ע [סי' כ"ח סעיף א'] דא"ל להחזיר רק משום קידוש השם.

ואין להקשות מהא דאיתא בבכורות דף י"ג [ע"ב] לרעך אתה מחזיר אונאה ולי אתה מחזיר לגוי, אלמא דלי היה אסור חייב ג"כ בחזרה. זה אינו, דולמי אי לא הוי מיעוט הוי אמרינן מקרא אלא דיבר הכתוב בין לישראל בין לגוי וא"כ עשה דהשבה אפי' ג"כ על גוי, אבל כשיש מיעוט להקרא לא איירי רק בישראל, רק דילפינן איסורא מקרא אחר דוחשב כדאיתא בב"ק קי"ג ממין לגזל גוי שהוא אסור מ"ל וחשב, וע"כ ל"ל אי דם"ל דגלמד מאונאה אי לאו קרא דוחשב, אי דם"ל דמסברא לא איירי קרא רק בישראל ואינטריך למילף מקרא דוחשב, א"כ השבה מנין הא בהאי קרא לא כתיב עשה דהשבה, וע"כ איוב השבה אינו אלא מדרבנן.

ואי קשיא נהי דאינו חייב בהשבה מ"מ הא לאו דידיה הוא דהא לא קנה אותו, ואמאי מקודשת הא בדבר שאינו שלו קידשה, וכמ"ש המגן אברהם באו"ח סימן תרל"ז ס"ק ג' בשם ספר ירמיה [סי' תכ"ב] דאפילו גזל גוי מותר מ"מ לאו שלו לענין קוסה. זה אינו, דבקדושין לא שייך זה, דכיון דהתנאה בדבר זה מותרת מדאורייתא והוא המציל לה הנאה זו, מקודשת בשכר הנאה שהמציל לה, ורמיה ממ"ש הר"ן בפ"ב דקדושין [נ"ג ע"א מדפי הרי"ף ד"ה מכרן] דאם קידשה בחליפי איסור הנאה דמקודשת כיון דלדידה שרי, דמקודשת מטעם שכתבתי דכיון דהוא המציל לה הנאה המותרת לה מקודשת כמו בדבר עלי לשלטון.

גדר גונב ע"מ למיקט דאסור

ע"פ מהדורות אחרונות, ברמב"ם שלפנינו: להכאיבן, ובמהדורת פרנקל: להטרידו

גונב ע"מ למיקט אם חייב באונסין

קנין חצר בגנב צריך מעשה ולא סגי במחשבה

סעם חלות הקידושין בגזל גוי אף שאינו שלו

גזל גוי לדמ"א אף דאסור מה"ת, חייב השבה אינו אלו משום חילול השם

הלכות גניבה

יש בכללן שבע מצות שתי מצות עשה וחמש מצות לא תעשה

וזה הוא פרטן

א) שלא לגנוב ממון ב) דין הגנב ג) לצדק המאזנים עם המשקלות ד) שלא יעשה עול במדות ובמשקלות ה) שלא יהיה לאדם אבן ואבן איפה ואיפה אף על פי שאינו לוקח ונותן בהן ו) שלא יסיג גבול ז) שלא לגנוב נפשות

וביאור מצות אלו בפרקים אלו

פרק ראשון

מגיד משנה

פ"א א כל הגנוב משה פרוטה ולמעלה וכו'. דין שוה פרוטה נתבאר בהרבה מקומות ומהם בסנהדרין בפרק מרבע מיתות (מ. עמ.). ופיסור המלקות מתבאר בסוגיית מלו הן הלוקין (מז.). ודין הגוי בפרק הגוזל ומכיל (קיג:) דגזל הגוי אסור וה"ה לגנבו ומיתא בשאר דוכתי:

מגיד משנה

ב אסור לגנוב וכו'. מפורש פרק מרבע מיתות (מ.). ודין פחות משוה פרוטה במתן כדין חלי שיעור במיסורין:

ואסור לגנוב דרך שחוק וכו'. בריתא פרק מיזהו נשך (פב:):

ג איזהו גנב וכו' לפיכך ליסטים מזויין שגנב וכו'. והבאגות

א כל הגנוב ממון משוה פרוטה ומעלה עובר על לא תעשה שנ' לא תגנבו. ואין לוקין על לאו זה שהרי ניתן לתשלומין שהגנב חייבה אותו תורה לשלם. ואחד הגנוב ממון ישראל או הגנוב ממון גוי עובד עבודה זרה ואחד הגנוב את הגדול או את הקטן:

ב אסור לגנוב כל שהוא דין תורה. ואסור לגנוב דרך שחוק. או לגנוב על מנת להחזיר. או לגנוב על מנת לשלם. הכל אסור שלא ירגיל עצמו בכך:

ג איזה הוא גנב, זה הלוקח ממון אדם בסתר ואין הבעלים יודעין. כגון הפושט ידו לתוך כיס חבירו ולקח מעותיו ואין הבעלים רואין וכן כל כיוצא בזה. אבל אם לקח בגלוי ובפרהסיא בחוזק יד אין זה גנב אלא גזלן.

לחם משנה

פ"א א שנאמר לא תגנוב. פע"ג דבפרק מיזהו נשך (פב:) אמרו לא תגנוב דכתב רחמנא למה לי כלומר מילף גזיבה מרבית ומונאה ומיקרו לכדתניא לא תגנוב ע"מ למיקם לא תגנוב ע"מ לשלם תשלומי כפל וכו' וא"כ רבינו ז"ל לא הוה ליה למילף גזיבה מלא תגנוב דבגלא הכי ידעינן ליה במה מצינו, אין קפידא בכך דכיון דהשתא מיכא קרא דלא תגנוב לדרשא דע"מ למיקם מכ"ש דכיל הא בההוא קרא דאם ע"מ למיקם אסור כ"ש אלא ע"מ לשלם. אך קשה דכתב רבינו ז"ל לקמיה אסור לגנוב כל שהו דין תורה ואסור לגנוב דרך שחוק וכו' דאמאמע הא ע"מ למיקם ליכא ביה אלא איסורא בעלמא אבל לגו ליכא דומיא דכל שהו דהוי איסור ולא לגו דבחדא כייליהו, ודבר זה קשה דכיון דעיקר קרא דלא תגנוב אתי לדרשא דע"מ למיקם מ"כ לגו מיכא ביה. לכך נראה דרבינו ז"ל סבור כדברי התוס' ז"ל שכתבו שם דהול"ל דלא מצי למילף חדא מתרתי משום דאין מזהירין מן הדין וכיון שכן הא דרשא דדרשינן בגא תגנוב בע"מ למיקם אסמכתא בעלמא היא דעיקר קרא לאגמורי איסור גזיבה גופיה אתי דלא ילפינן ליה מגיזיבה כיון דאין מזהירין מן הדין. איברא דקשה קצת דהא אין לוקין על לאו זה משום דנתן להשבון וא"כ לא מקרי אזהרה כיון דלא לקינן עליה דומיא דלאו הניתק לעשה דכתבו התוס' שם דלא מיקרי אזהרה מן הדין גזל משום דניתק לעשה:

ב על מנת להחזיר או ע"מ לשלם. כך כתוב במקצת ספרי רבינו. ור"ל דע"מ להחזיר הדבר בעצמו שגנב או לשלם שם יאבד אותו. ובברייתא אמרו ע"מ לשלם כפל כמו שהזכרתי ופירש"י ז"ל אבולה להשותו ויודע בו שלא יקבל ע"כ והוי הא רבותא ספי, ורבינו ז"ל שלא הזכירו נראה שלא היה לו גירסא זו בברייתא:

מגדל עוז

פ"א. א. כל הגונב ממון כו' עד ולאחר גונב שם הקמן. כמס' סנהדרין פ' אלו הן הנחנקין (פו.): ב. אסור לגנוב כל שהו עד שלא ירגיל עצמו בכך. בת"כ בסדר קדושים מפיו לפי שנאמר בגנבה שיש שלא עונש שמעתו אזהרה מניין

הגר"א

ה"א. משו"ת. כ"ק ק"ה ס' ז"ס ועיין בס"ג [מ"מ]: שנ' לא תגנובו. סנהדרין פ"ו ס': חייבה אותו תורה לשלם ואחד כו'. (ליקוט) מופסחת פ"ו (ה"ח) הגוזל מת הגוי חייב להחזיר לגוי ממור גזל הגוי מגזל ישראל כו' (ע"כ): ואחד כו'. שם [נ"ק] קי"ג ג', ומ' מדברי הרמב"ם ופוש"ע דגזל הגוי מדאורייתא אסור דלא כמ"ש בפ"ע ר"ס כ"ח בהג"ה בשם מהרי"ו וכבר הביאנו בש"ך וא"מ דלית בדברי מהרי"ו כן. ולפ ערש"ו בסנהדרין ר"ן ס' ד"ה ישראל בגוי ומדרבנן איכא למ"ד כו' משום דגמ' שם משמע דמדאורייתא אסור דהא יליף מקרא ותשב עם קונהו ומוכלא כו' וכ"ה להדיא בב"מ פ"ו ב' בגיטא ועתוס' שם [ד"ה אלא] וא"מ כו' אלמא אף למ"ד גזל הגוי מותר במקום חילול השם מדאורייתא אסור ופליגי ערש"ו בתרתי ובבא"ק דקדושין י"ז ב' ד"ה כו': (שמת פק"ס ח').

או הגונב ממון גוי זה אינו בכלל דלא תגנובו אלא עשה הוא מוכלא אם כל העמים ורש"י (שם) כ' שאפילו עשה אין בו אלא מפני חילול השם ואם אין בו חילול השם מותר אבל בגמרא לא משמע כן: (לקוטי הרמב"ם).

או את הקטן. דלא אמרו (בגיון נמ:) אלא מלאת תש"ן כו'. (ליקוט) מת"ש בב"ק ק"מ ב' מת"ל אים אים אתה כו': (שמת פק"ע).

ה"ב. אסור לגנוב כל שהוא ד"ת. ערש"ו בסנהדרין ר"ן ס' ד"ה לגרש, ופע"ג שם ר"ס ס' אמרינן וכרי אחות מש"ם כו' אינו להשבון, ובמגא דמק

שנוי נוסחאות

ה"א. לא **תגנבו** כ"ה בכתה"י ובספר"ג ובע"ח [ובמה"מ]. בדפוסים **תגנוב** וכ"ה בהל' סנהדרין פי"ח ס"ב, ופס"ה דהלי קרא בגונב נפש אלא (הלכה למשה). ועי' פי' הר"מ בן רבנו פ' יתרו. גרי עובד ע"ז ע' יקוב שנו"ם.

ה"ב. **או לגנוב על מנת להחזיר** בדפו"י חסר [בגגל דלוג הדומות] ועי' לח"מ. הכל **אסור** כ"ה בכתה"י וכמ' המונה ובד"ו של"ד ובדפו"ש. בדפו"י ליתא **אסור**.

ה"ג. בחוזק יד כ"ה בדפוסים ובספ"ג ובכתה כת"י, בשו"ע ליתא.

רעק"א ה"א. **וא'** כו' גוי [כ' הש"ך סי' שנ"ע סק"ב דמשמע שאסור מכ"מ]. נ"ב עי' מעו' רדב"ז ח"ם סי' ר"ה [אלף רע"ו]. (חי' לשו"ע).

מקורות וציונים

א) פהמ"ל ל"ת רמד. סמ"ג ל"ת קנה. חיוב מ' רכד.

ב) בפהמ"ל מ"ע רלט שנקנסנו תשלומי כפל לו דו"ה לו נהרגנו אם בא במחתרת לו נמכרנו ובכלל כל משפטי הגנב, ובמנין המצות שברשם ס' ה"ד לדונו בתשלומין לו במיתה שנ' וכי יגנוב אם נמחתרת וגונב אין ומכרו. ובאופן שורש י"ד שכל מין עונש מ"ע עד שיהי' דין תשלומי גנב מ"ע. סמ"ג עש' ע"ת לדון בדיני נזקי הגנבה. חיוב מ' נד.

ג) פה"מ מ"ע רח. סמ"ג עש' עב. חיוב מ' רנט. ד"ה) פה"מ ל"ת רעא־רעב. סמ"ג ל"ת קנא־קנב. חיוב מ' רנח ותרכ.

ו) פה"מ ל"ת רפו. סמ"ג ל"ת קנג. חיוב מ' תקכב.

ז) פה"מ ל"ת רפג. סמ"ג ל"ת קנד. חיוב מ' לו.

ה"א־ב. סמ"ג ל"ת קנה, עו"ע סי' שמ"ח ס"ס־ג. משו"ם משקל חלי שעורה כסף (רפ"ג מעוטן וש"ע כל שזיגו בשו"ע) ופע"ע מעלכים ס"ס שב"ג נסרג סף על פמש"ם.

שנ' (ויקרא יט יח). ואין לוקין כו' שהרי ניתן סנהדרין פי"ח ה"כ ופיה"מ מכות רפ"ג ובשאר לאוין שם ולק' פ"ז ה"כ וגזלה פ"ח פה"ח וה"מ בהשגות ומוכל פ"ה ה"ג ומכירה רפי"כ ובכירות רפ"ש ופי"ב ה"ג ומלוה פ"ד ה"ג ופנהד' ספס"ז ופהמ"ל ל"ת רמ"ה ומ"מ מלוה פ"ג ה"ד. חייבה אותו תורה לשלם משפטים ס"ח ל"ז וכ"כ ס"ב. ועי' הגר"ח סס"ז ונר' שיש שם פ"ם.

הגונב ממון גוי וכן אסור לגנוב דעתו (מכירה רפי"ח ודעות פ"ב ה"ו) ולרמותו במשקל ולהטעותו (לק' פ"ז ה"ח) וגונב מגוי אינו נמכר ולא משלם כפל (לק' רפ"ב ופ"ג ה"ג) ומותרת אבדתו (גזלה פי"ח ה"ד) והוציאו (מכירה פי"ג ה"ו) ומסתיקו אסור (נז"מ פ"ח ה"ה ורפ"ו) וע"ע רה"ל גזילה ובמפר', ועי' תדפ"ר פכ"ח שבגונב מגוי לאוף גונב מישראל, ועי' ירפוס הלכה סי' קכ"ד ומפ"ג שלא תגנובו לא קפי אבעמיתו שבאופן הפסוק.

בלח"מ, בע"מ למיקם אסמכתא מדכ' שלא ירגיל (הגר"ח בחוש המשולש סי' י"ז) ול"ג כן מדהכילו בפהמ"ל ל"ת רמ"ד מהספרא (הלכה למשה, וכ"כ עמודי אש חלק מקל חוגלים) ומ"ש שלא ירגיל דרכו לפרש מעמא דקרא כדלק' פ"ז ה"ג וכן בריפ"ג מה' ע"ז לד' ב"י יו"ד סי' קפ"ז (שו"ע הרב):

ה"ב. כל שהוא עפ"ז מגזלה ה"ב. ע"מ לשלם עכ"ב פ"ז ס' ו' וכ"ק דרגא לשיטתו דסיוב גוי סי' (רמ"ה ב"ב), ועפ"ה מס"ם פה"ח שאסור לחזיק ע"מ לשלם:

במ"מ, ח"ש באיסורין מפ"ם פ"ג ה"ו ז"ל, ועי' הלכה למשה דפפ"ה אינו לוקה מרדות.

לח"מ, של"ה לו גי' זו בפה"מ כ' ל"מ ע"מ לשלם דו"ה (הלכה למשה):

הלכות גזלה ואבדה

יש בכללן שבע מצות שתי מצות עשה וחמש מצות לא תעשה

וזה הוא פרטן

א) שלא לגזול ב) שלא לעשוק [ל] ג) שלא לחמוד ד) שלא להתאוות

ה) להשיב את הגזלה ו) שלא יתעלם מן האבדה ז) להשיב האבדה

וביאור מצות אלו בפרקים אלו

מגיד משנה **פרק ראשון** כסף משנה

פרק א א כל הגוזל את חברו וכו'. זיעור הפרוסה הוא מבואר פרק מרבע מיתות ב"ד (מ.) וכן בפ' הגזל עניים (קג.): **ואין לוקין על לאו זה וכו'.** זה מתברר פ' מלו הן הלוקין (מ.) בסוגיא בפירוש:

ב ואסור לגזול כל שהוא דין תורה. זה מתברר בסוגיא דמרבע מיתות (מ.). מיהו כתבו קצת מן המפרשים ז"ל דדוקא כשיעור מפי דקפדי ביה קצת מן המגשים אבל ליטול מן החבילה קיסם או מן הגדר לחלות בו שיניו דליכא מיניה דקפיד ביה בכי האי שרי ואף זה אסרו בירושלמי (דמפי פ"ג ה"ב) ממדת חסידות:

ואפילו גוי עובד ע"ז וכו'. מבואר פרק הגזל ומאכיל (קיג.:) וכרי עקיבא וכן העלו שם:

א כל הגוזל את חבירו שוה פרוטה עובר בלא תעשה שנ' לא תגזול. ואין לוקין על לאו זה שהרי הכתוב נתקו לעשה שאם גזל חייב להחזיר שנ' והשיב את הגזלה אשר גזל זו מצות עשה. ואפילו שרף הגזלה אינו לוקה שהרי הוא חייב לשלם דמיה וכל לאו שניתן לתשלומין אין לוקין עליו ב ואסור לגזול כל שהוא דין תורה. אפילו גוי עובד עבודה זרה [ל] אסור לגזלו או לעשקו. ואם גזלו או

פרק א ב אפילו גוי עובד ע"ז אסור לגזלו או לעשקו. יש לתמוה על זה שכתב שאסור לעשקו דהא קרא לא מעשוק את רעך כתיב דמשמע לאפוקי גוי. ועוד קשה דאמרי' בפרק [הגזל ומאכיל דף קיג:] דהפקעת הלוואתו מותר ועושק היינו הפקעת הלוואתו כמ"ש רבינו בסמוך אי זהו עושק וכו' כגון שהיה לו ביד חבירו הלואה או שכירות. וי"ל שרבינו סובר כדפירש"י הפקעת הלוואתו שאין גוזל ממש שרי כי ליכא חלול השם כגון היכא דאינן יודעין ליורש נתתי' לאכיך ומת דלא ידע הגוי בהדי' דקא משקר. וגם התוס' כתבו שם אע"ג דמעות הגוי הותר אסור להטעות הגוי כשהוא יודע שגוזל ועושה עצמו כלא יודע. ודי"ק רבינו לכתוב אסור לגזלו או לעשקו, ולא כתב שעובר עליו בלא תעשה, לומר • שאין איסור זה מן התורה:

לחם משנה

פרק א ב ואסור לגזול כל שהוא דין תורה וכו'. גרסה דרבינו הוגיא זה ממה שאמרו בפרק מרבע מיתות (מ.) לגבי ברייתא דעל גזל גנב וגזל וכן יפת תואר וכן כיוצא בו גוי וכו' כיוצא בו בגזל מאי היא א"ר אחא בר יעקב לא נגרכה אלא לפועל בכרם וכו' והקשו שם מי בשעת וכו' ותירצו אלא אמר רב פפא לא נגרכה אלא לפחות משוה פרוטה והקשו מי הכי גוי בישראל אסור הא בר מחילה הוא ותירצו הכי דבתר הכי מחיל נערא בשעתיה מי ליה ליה ופירש"י נערא בשעתיה מי ליה הילכך גזל הוא אלא אמרי ב"ד ישראל מזקקין להשיבו דבתר הכי מחיל ליה וביישראל אסור אבל גוי מועבר לא עבר דכתיב לא תגזול והשיב את הגזלה אמידי דהשבון קרי גזל ומידך לא וכו' ע"כ משמע דאסור ישראל בישראל מדנקט בברייתא היתרא דוקא בישראל בגוי אבל מעבר לא עבר וכדפרישנן. וקשה דאם כן מה הקשו בדף נ"ט גבי מה שאמר מי איכא מידי דלישראל דאם כן מה הקשו בדף נ"ט גבי מה שאמר מי איכא מידי דלישראל שרי ולגוי אסור והרי פחות מש"פ ומירצו הכא משום דלאו בני מחילה נינהו ע"כ, השתא מה הקשו הא בישראל נמי איכא איסורא בפחות מש"פ כדמשמע בתירוצא דרב פפא וכדאסיק רבינו ז"ל. ואי משום דאיכא מיתה בגוי וביישראל ליכא אלא איסורא בלחוד, בש"פ נמי אמיר גוי מישראל דביישראל ליכא אלא לאו ובגוי איכא מיתה ולא אמרינן אלא הוקא דליכא מידי דלישראל שרי ולגוי אסיר אבל כיון דאסיר לישראל אין חשש בזה. ואי כפשטא דשמעתא הך קושיא איכא לתרוצה דהך סוגיא אתיא דלא כרב פפא דהא דתו שם דברי ר"פ ומירצו לכונא שכר שכיר וס"ל דבישראל פחות מש"פ אפילו איסורא ליכא אבל לדברי רבינו ז"ל ליכא לתרוצי הכי דא"א לומר כן דהא איהו פסק כרב פפא משמע דהאי דינא דר"פ • איתא לפי המסקנא. ור"ל בדוחק דמ"מ פריך כיון דיש חילוק בין פרוסה לפחות מש"פ בישראל ובגוי לא א"כ הרי אמיר גוי מישראל:

הגהות מיימוניות

[ל] כתב בספר המצות (ל"ת קט) דלפי מאי דאמר רבא בפרק המקבל (ב"מ קיא.) עשק וגזל הכל אחד, נמנה תחתיו הא דגרסינן בפרק חלק (קי.) אמר רב כל המחזיק במחלוקת עובר בלאו שנאמר ולא יהיה בקרח וכעדתו:

מגדל עוז

פ"א. א. כל הגוזל את חבירו כו' עד וכל לאו שניתן לתשלומין אין לוקין עליו. בפרק מכות פרק אלו הן הלוקין (דף קיא) ובנכורות פ"ב (יג:): **ב. ואסור** לגזול כל שהו עד לו עשקו יחזיר. במליעה פרק המקבל

הגר"א

הי"א. שוה פרוטה. זה מוכח מהא דאמרינן במכות [מז.] והרי גזילה דאין לוקין משום שיש בתשלומין ואם היה פחות מש"פ בכלל הל"ת היו לוקין על פחות מש"פ שפחות מ"ש לא מתה להשבון, אך מה אלא חשיב לאמא [הוסב נה.] בהדי מתם פרוטות הן היינו משום שאסור מה"ת אפי' פחות מש"פ והתשבה לא חשיב אלא מה שמותר מה"ת. וכן לענין גניבה: (לקוטים גרמב"ם).

הי"ב. כל שהוא כו' אפי' גוי. נתבאר בפי' ש"ת [כרם הל' גנבה]: במ"מ (סד"ה ואסור) אסרו בירושל'. פ"ג דדמאי על מאני הלוקח ירק מן השוק ונמלך כו' כיצד הוא עושה נוטל מן הפלין ומתקן ואינו אסור משום גזל כהדא ר"ש בר כהנא הוה מסמיך לר"מ עברון על חד כרם א"ל אייתי לי חד קיסם מחלד שיני חזר ואמ"ל לא מיתי לי כלום אמר דאין אייתי לי כלום דאין אייתי כל בר בם וכר בם מיעבד כן הא אזיל מינגא דגזורא ר' חגי הוה מיסמך לר"ז עבר חד עטון חד מיגל דקיסין א"ל אייתי לי חד קיסם מחלד שיני חזר א"ל לא מיתי לי כלום דאין אייתי כל בר בם וכר בם מיעבד כן הא אזיל מינגא דגזורא לא ר"ז אבר כל כך אלא מילין דיולדן שמע לן מיעבדינן. מכאן ראיה שאומר בדבר שאין מקפידין והם מחמירים ומדקדקי' בעצמן: (שם אבא"ל-ב).

רעק"א

הי"ב. בכ"מ, שאין איסור זה מה"ת. ורע"ק דיליף מאחרי רבים להו הוי אסמכתא, כ"כ הי"ש [פ' הגזל ס"כ]. ומאוה לי הא אמרי' בנכורות דף י"ג הניחא לא"ד גזל גוי אסור וכו' וכן בפ' (המקבל) [הפועלים] (ב"מ פז:) בני כרם רעך הניחא לא"ד גזל גוי וכו' הרי מדאלרבי' קרא בפוגמא ובכרם מוכח דא"ד גזל גוי אסור היינו מדאו' ולע"ג. גם מדאיתא שם בב"ק ישראל וגוי שנאמר לדון בפי' עליו בעקיפין דברי ר"י רע"א אין בפין מאי קיומא הכא אעמא דאיכא ק"ה הא ליכא ק"ה בפי' וכו' כאן בגזילה אבל בהקפעת הלוואה הרי אפשרא דלרע"ק דאורייתא אסור. (הג' שו"ע ר"ס שנא).

מקורות וציונים

א. ספר המצות ל"ת רמ"ה, סמ"ג לאוין פי' קמ, מיגון מ' רכ"ע.
ב. סה"מ ל"ת רמ"ז, מיגון מ' רכ"ח.
בהגמ"י, בלאו שנ' ולא לרבנו פינו אלא אמר אסמכתא ופעמים בעורר על הכבוד ופינו אוסרה אלא שלוה (סה"מ שרש ח' וכ"ת מה).
ג. סה"מ ל"ת רמ"ה מפשיט מתשבתו לעשות מחבולה כדי לקנות מה שיש לזולתו שני לא מחמד בית רעך, וברשש פ' הי"ד כי אלא לחתוך אשת איש שני ל"ת אשת רעך, ובפ"ה ה"ס"י כ' אשתו רק גבי תאוה ולא גבי חימוד, וע' מקו"ל שם ובסה"מ ל"ב אשתו כלל, מיגון מ' ל"ח.
ד. סה"מ ל"ת רס"ז, מיגון מ' תע"ז.
ג"ד. סמ"ג ל"ת קנ"ה ועי' הגמ"י הי"ב.
ה. סה"מ עש' קל"ד, סמ"ג עש' ע"ג, מיגון מ' ק"ל.
ו. סה"מ ל"ת רס"ט. סמ"ג ל"ת קנט, מיגון מ' מקל"ט, לק' רפי"ט.
ז. סה"מ עש' ר"ד, סמ"ג עש' ע"ד, מיגון מ' מקל"ח, לק' רפי"ט.

הי"א-ד. סמ"ג לאוין קנו"ז. שו"ע עי' רפ"ל גנבה. עובר בל"ת פ"ג ה"ו. שב' לא (ר"פ קדושין). ואין לוקין כו' בתקו לעשה מולין קמא. ועלמ"מ פי"ד ה"ו, סנהד' פמ"ז ה"ד ופי"ח ה"ב, נערה פ"ה ה"ז (ז"ל קיימו ולא קיימו) ופ"ג ה"ד ושחיטה פי"ב ה"ב ומע"ע פ"ה ה"ג"ה ופסוה"מ פי"ח ה"ט וקי"ס ס"י סהי"ש ופהי"ב ומתורה רפ"ה ומלוה פ"ב סה"ד, ופה"מ שרש ו' ועשין סז לא קב-קבד קבד קנט ריח-ריט ולאוין קיז-קב רי"-רידד ולעו-רמב רמה שו, ופיה"מ מכות רפ"ג ורש מתורה ולמ"מ שבועות פ"ד הי"ז. שב' והשיב (סוף פרשת ויקרא). [בדין גזל פ' מחמשה ופ"י מפי עפ"ד ה"מ]. ואפי' שרף ול"ד לפ"ג מעלוה סה"ד (מ"מ שם). לתשלומין אין לוקין רה"ל גנבה וש"ע: **הי"ב.** שו"ע רפי"ל שנא. כ"ש כדין מה שיעור (מ"מ רה"ל גנבה). אפי' גוי פפרא בהר רפ"ה הוכ' בפיה"מ כליס פי"ב מ"ז, עלמ"מ פי"ב מעכירות ה"ה, ע"ש רפי"ל בגר תושב. או לעשקו עין מדא"ל מה"ו.
במ"מ, המפרשים ז"ל רשב"ש ב"ק קה.
בהגמ"י, בתוספתא הוכ' בפמ"ג ל"ת קנב.
בכסף משנה, דהפקעת הלוואתו מותר רמ"ש מי' שמ"ח מ"ב ופב"מ פ"ה הי"ט.
שם, אסור להטעות עפי"ש ס"ד.
שם, שאין איסור זה מה"ת כ"כ מיוחס לר"ן סנהדרין ל"ז ע' שב"מ מע"ב בה"ש מהרן ובריה"ל גנבה כ' ע' גוי וע' ישראל, ובנהגר"ש שם. וע' ע"ז מגילה ה"ש ומ"ב שם.
בלח"מ, וקשה כו' מי' כתה"ג בלורך ופי' הסוגיא.

ג"ד אי זהו גזל וכו'. לפי דעת הרב הסוגיא שבפ' המקבל (ב"מ קיא.) דאסקינן התם זהו גזל וזהו עושק ולמה חילקן הכתוב לעבור עליו בשני לאוין, פירוש בעושק וגזל האמורין בני שכירות דלעיל מינה אמר כל הכובש שכר שכיר עובר בחמשה שמות משוס גזל ומשוס כל תעשוק ובני שכירות מי אפשר לגזול כעין ויגזול את החנית בשוס לד. אבל באמת לא נתחוור לי ענין זה לפי פשט הסוגיות שהרי בכתוב לא מצינו כי אם פסוק אחד מלא תגזול ואוקמינהו בפרק מי זהו גזל (פס.) בכובש שכר שכיר דגזל גמור מביאים דרבים ואוגאה אחיא ואינ"ה היאך

עשקו יחזיר: ג איזה הוא גוזל. זה הלוקח ממון האדם בחזקה. כגון שחטף מטלטלין מידו. או שנכנס לרשותו שלא ברצון הבעלים ונטל כלים משם. או שתקף בעבדיו ובבהמתו ונשתמש בהן. או שירד לתוך שדהו ואכל פירותיה. וכל כיוצא בזה הוא הגוזל. כענין שנ' ויגזול את החנית מיד המצרי: ד [3] איזה הוא עושק. זה שבא ממון חבירו לתוך ידו ברצון הבעלים וכיון שתבעוהו כבש הממון אצלו בחזקה ולא החזירו כגון שהיה לו ביד חבירו הלואה או פקדון או שכירות והוא תובעו ואינו יכול להוציא ממנו

נעשה מזה מצוות חלוקות * ולא"ש. והרב סמך על הסוגיא דפרק מרובה (עט:) דאמר היכי דמי גזלן כעין ויגזול את החנית וכו' ואינה מוכרחת:

ה כל הגוזל חייב להחזיר זכה זה מבואר פרק הגוזל עלים (לח:) ובהרבה מקומות: אפילו גזל קורה וכו'. משנה פרק הניזקין בגיטין (נה.) והובאה פרק הגוזל (לה.): (אבל) [אפילו] גזל קורה ועשה וכו'. מימרא דרבה * פרק לולב הגזול (לא.) ומ"ש ולא בנאה בטיט לפי שאם בנאה בטיט אינו מחזיר אלא דמיה שהרי הוא כגזל קורה ובנאה וכן מפורש שם:

* לפנינו רבינא.

מפני שהוא אלם וקשה. ועל זה נאמר לא תעשק את רעך: ה כל הגוזל חייב להחזיר הגזלה עצמה שנ' והשיב את הגזלה אשר גזל. ואם אבדה או נשתנית משלם דמיה. בין שהודה מפי עצמו בין שבאו עליו עדים שגזל הרי זה חייב לשלם הקרן בלבד. אפילו גזל קורה ובנה אותה בבירה הואיל ולא נשתנית דין תורה הוא שיהרוס את כל הבנין ויחזיר קורה לבעליה. אבל תקנו חכמים מפני תקנת השבים שיהיה נותן את דמיה ולא יפסיד הבנין. וכן כל כיוצא בזה: אפילו גזל קורה ועשה אותה בסוכת החג ובא בעל הקורה לתבוע בתוך ימי החג נותן לו את דמיה. אבל אחר החג הואיל ולא נשתנית ולא בנאה בטיט מחזיר את

לחם משנה

ג איזהו גזל וכו'. תמיהת ה"ה על רבינו גר' גדולה. והיה נ"ל לתרץ דרבינו ופסק כרב ששת דאמר (ב"מ קיא.) נתתיו לך עושק יש לך בידי ומיני נותן לך הוי גזל, וס"ל לרב ששת דעושק וגזל לאו חדא מלתא דגזל הוא בחוזק יד ומשוס דלא תגזול נאמר גבי שכיר וס"ל לפרשו בחוזק יד כמו ויגזול את החנית וגו' כדכתב ה"ה ז"ל פירשו רב ששת דומה לגזל דעלמא בחוזק כיון שאחר שבא לידו אמר מיני נותן לך וס"ל לרב ששת דגזל מהך קרא נפקא לן ולא כמו שאמר רבא בפ' איזהו נשך דאתיא מביאיא דריבית ואוגאה, דאין מזהירין מן הדין. ואע"ג דכבר תירלו הוה נפקא לן גזל מריבית ואוגאה אבל בתר דאתא קרא לשכר אכיר אפקיה רחמנא בלשון גזל דאגב אורחיה הוי אזהרה לכל גזל דעלמא, דאם לא תאמר כן היכי נפקא ליה למ"ד גזל הגוי מותר כדהקשו התוס' ז"ל. אלא ודאי כדאמרינן. וכזה נתבאר לי דברי רבינו ונסתלקה קושית ה"ה ז"ל, והסוגיא דמרובה מסכמת לזה דאמרה היכי דמי גזלן כגון ויגזול את החנית וכו', ומאי דשאל התלמוד כאן איזהו גזל ואיזהו עשק הוא משוס דלא נוכל לומר כאן גבי שכר שכיר אמו גזל דעלמא כדכתב הרב המגיד ז"ל:

שנאמר ויגזול את החנית מיד המצרי. בפ' מרובה (עט:) אמרו ואלא גזלן היכי דמי א"ר אבהו כגון בניהו בן יהוידע שנאמר ויגזול את החנית כו' ור' יוחנן אמר כגון בעלי שכם וכו' ור' אבהו

גבי פקדון אם בגזל אם עשק, לכך הוכרח לומר דלרבא נמי גזל ועושק תרי מילי הוו אלא גבי שכיר דמי אפשר לפרשו בשני פנים כדכתב הרב המגיד ז"ל סובר רבא דהוי חדא מלתא. ומכל מקום הוכרחו לומר דנפקא ליה מהכא אזהרה דגזל משוס קושיית התוספות שהקשו ברישא פרק איזהו נשך דהיכי נפקא לאמן דאמר גזל הגוי מותר מהך קרא דקאמר רעך הא קרא לא איירי אלא בכובש שכר שכיר ותירלו דמדאפקיה רחמנא בלשון גזל משמע דאתא לומר דגזל הגוי מותר, וכזה נאמר כן לדעת רבינו ז"ל נהי דאי לאו קרא דלא תגזול הוה נפקא לן גזל מריבית ואוגאה אבל בתר דאתא קרא לשכר אכיר אפקיה רחמנא בלשון גזל דאגב אורחיה הוי אזהרה לכל גזל דעלמא, דאם לא תאמר כן היכי נפקא ליה למ"ד גזל הגוי מותר כדהקשו התוס' ז"ל. אלא ודאי כדאמרינן. וכזה נתבאר לי דברי רבינו ונסתלקה קושית ה"ה ז"ל, והסוגיא דמרובה מסכמת לזה דאמרה היכי דמי גזלן כגון ויגזול את החנית וכו', ומאי דשאל התלמוד כאן איזהו גזל ואיזהו עשק הוא משוס דלא נוכל לומר כאן גבי שכר שכיר אמו גזל דעלמא כדכתב הרב המגיד ז"ל:

הגהות מיימוניות

[ג] אע"פ שפשוטו כך הוא מ"מ אמר רבא בפ' המקבל (קיא.) זהו עשק זהו גזל ואפקיה רחמנא בתרי לישני לעבור עליו בשני לאוין ספר המצות (לאוין קנו-קנז) ועיין בסימני המצות ע"כ:

הגר"א

ה"ב. איזה הוא. ב"ק ע"ב ב': כגון שחטף הר' אבא דאמרינן בב"מ פ"ג (לד.) כיון שחטף גזלן הוא. ומ"ש או שנכנס כו' זהו משנה פ' כל הנשבעין (מו.), כנ"ל [לק' פ"ג הפ"ז]: או שתקף בעבדיו. ב"ק ל"ז ע' ובערכי"ו ד"ה נחית כו' אפי' כו': ובבהמתו. שם ל"ו ב' הנוח דגול פדגא דתורי כו': או שירד כו'. ב"ב ל"ח ב' ה"ד מתאה דאמר אלוני אבל מרעאי בגזלנותא, הרי נקרא גזלן בכך: (שב"ם סק"ו-ז ומלקומי רמב"ם). ה"ד. איזה הוא עושק כו'. הק' ה"ה הא אמרינן בגמ' העושק שכר שכיר עובר בלא תגזול ואיתא חילק לב' מלות, ונר' שזה כלל גדול כל מקום שאמרו לעבור עליו בשני לאוין הכוונה בזה שכל לאו כתוב בענין בא"ע אך מיותר פותו הלאו אפי' איכול לאמוד ממק"מ ע"ז אמרו לעבור בשני לאוין פי' אותו הלאו שנכתב אע"פ שא"ל כדי לעבור כו' וכן בענין אבל אותיתא כו' וכן בענין ג"כ כאן אלא תעשוק כתוב בשכר שכיר ולא תגזול כתוב בפקדון ובשאר דברים אך הלאו דלא תעשוק לא צריך שהרי הוא אמי בכלל לא תגזול כו' ע"ז אמרו לעבור עליו כו' אבל לאו דלא תעשוק לא כתיב אלא בשכר שכיר וכן לאו דלא תגזול לא כתיב אלא בענינו כו' ודו"ק (לקוטי רמב"ם): איזה הוא עושק כו'. אע"ג דאמרי' בב"מ ק"מ פ' רבא אמר זהו עושק זהו גזל [ולמה חלק הכתוב לעבור עליו בשני לאוין], לאו אבבכל פ', דהא אמר שם ב' חד אמשרא עשקו כו' ולריכי ושם מ"מ פ' אמר רבא בעלמא עושק כו', אבל גזל לא. ועתוס' [ק"מ אע"פ] תימה כו', ובב"ק ע"ע ב' איזהו גזלן כו'. אלא ודאי אשמא דקרא גזל אמא ועושק אמא, אלא אע"פ דאשמא הכי מ"מ לאו דלא תגזול נדרש על שכר שכיר כמש"ש פ"פ פ', וזה דאריך איזהו גזל ואיזהו כו'. והענין כמ"ש בספתים כ"ד ומימה לעבור כו' כל היכא כו', ה"ל בעי למידרש אע"ג דשמיהם מדרש על עושק ואפיק רבא לעבור כו', ומ"מ קאי על גזל אמא כמ"ש [אפשר שם מבות מז:] בפוסיתא לוקה ד' כו' אע"ג דכל לאו קאי בא"ע בא"כ ס"פ אמיני וכן הרמב"ם במנין ל"ת [מ' קעט] מ"מ כיון דכל חד יכול למלף מחבריה קאמר לעבור כו' ה"ל, וכזה מתורץ קו' תוס' [ס"פ אע"פ] ומ"ת לקמן כו' ומ"ת כו':

ב. איזהו גזל וכו' עד עיד המצרי. בב"ק פרק הכונס (נו.):

ד. איזהו עושק כו' עד לא תעשוק את רעך. בב"ק פרק *מרובה ובמציעא פרק המקבל:

ה. כל הגוזל חייב להחזיר כו' עד לשלם הקרן בלבד. בגזיקין פרק הגזל עליה ובגמרא פרק הגזיקין: אפילו גזל קורה עד כיולא בזה. פירקא דסמידי ** ובגזיקין פרק מרובה (פו:): אפילו גזל קורה עד עלמה. (ב"ק) [פ"ג] דמסכת סוכה ופרק הגזיקין:

* אולי איתא לה"ג [ור"ל בבב"מ].

** פי' בפ"ב דמציעא (פז.).

(ליקוט) איזה הוא גזלן כו' איזה הוא עושק כו'. דמש"ס [קיא.] מיהו עושק וקא' רבא זהו עושק זהו גזל לא אקרא דגזל ודאי אמנם מתבר בתוקה כמ"ש במרובה (עט:) ועושק הוא כובש ש"ש אלא אבריתא קאי דקא' דכובש עובר ג"כ משוס לא תגזול ופריך בשיזה לד עובר בכובש משוס לא תגזול ובאיזה לד משוס לא תעשוק וזה פניגי שם ולכן כולהו מפרשים שם הכל. שני אלמוין בשכר שכיר. וז"ש רש"י שם ד"ה גזל משמע שאמרו כו'. ורבא קא' דבכל לד נכלל שכר שכיר אלא תגזול ולמה כ' רחמנא לאו מיותר בשכר שכיר לא תעשוק לעבור על ש"ש בב' לאוין. וכ"מ בכולה סוגיין דגזל שגזלו ואכלו ממנו ועושק הוא כובש כמש"ש ב' חד לאמרי גזילו וחד כו' ולריכי כו' וכן בפקדון אמיר אם בגזל אם עשק כו' ובמ"כ שם אי מה אלו ואלו מיוחדים דברים שיש בהם אמנת יד גזל שאין בו אמנת יד מנין מ"ל אם בגזל אי מה אלו ואלו מיוחדים דברים האיפלים מרשות בעלים הכובש ש"ש שאינו ניטל מרשות בעלים מנין מ"ל אם עשק אם עמיתו כו'. והרי"ף פי' שם דל"פ רבא אאבייי אלא דחד עעמא אלא ור"ל מ"ש אם בגזל אם כו':

זה שבא כו'. שם ס"מ ס' שכיר בהדיא כו' ושם ק"ל ס"ב ובתורת בהנים פרשת קדושים לא תעשוק כו' ומיזה זה הכובש שכר שכיר ושם פ"פ ויקרא פכ"ב אי מה אלו ואלו מיוחדים המעלים מרשות בעלים הכובש כו' ומ"ל אם עשק כו' ולמד הרמב"ם דה"ה להלואה דדמי ליה אע"ג דבקרבן חלקן הכתוב הא אמרינן שם מ"מ דכתב תרי גווני פקדון: (שב"ם סק"ד-ה).

ה"ה. כל כו' ואם אבדה כו'. ס"ו ס' אם כעין כו'. [ערש"י דסנהדרין ע"ב ס' ד"ה אבכן]. אלאפקא אפ"י גנבים כו' אול דמי אריתך אול דמי אליתך אין שומאה לו אנגנו אם אבדו נותן לו דמיהן: ואם אבדה מכות ס"ז ס' ומ"ש בין שהודה כו'. ר"ל אע"ג דקרא אמר גזל דיליף שיעו ממנו משתעי בהודה מעצמו מ"מ ה"ה בעדים דהא אמרינן שיעו ג"כ לענין כפל ודו"ק: (ש"ם סק"ג).

מ"מ: ודברי רבינו ז"ל משנה כפשטה.
האם כוונתו שהרמב"ם מודה לזה או שחולק.
סנהפ"ז.

יד) לפני האש עד שתדלק.
משמע שהאש קיימת כבר מתחלה.
מרפה"פ ירושלמי כ"ק פ"ב ה"ה ד"ה במנים.

והטומן.
הטעם שפסק כרב אשי.
מעשה רקח; וע' כ"ח מו"מ פי' תיח פות י.

טו) אש שעברה.
אפילו במדליק בתוך שלו.
סנהפ"ז נהל' י.

שאע"פ שאשו ממונו הוא הרי הוא כמי שהזיק בחציו.
ביאור לשונו וגדרו וישוב קו' המ"מ.
יש"ש כ"ק פ"ו סי' כב; מרה"פ ירוש' שם פ"פ ה"ב ד"ה מקבל; פנים מפירות שם כג. ד"ה פלג; נחלת דוד שם; מרומי שדה שם ד"ה וקשה; מרכה"מ ח"ב פ"ב הל' יז; מנ"ח מ' נו (פב-ג); חלקת יואב מו"מ סי' ז; סמרי משה סי' כח פות ד; חזו"פ כ"ק סי' ב פ"ק ג;

טיעורי ר' פפח מקונרין שם סי' יג ד"ה אך (ב) וסי' מז; קהלות יעקב שם סי' יט; חי' ר' פריה ל"ב סי' ז; סנהפ"ז נהל' י, ופי"ב הל' יז, יח; פני עזרי; ועי' כ' הגרי"ז בענין נתינת קוף לגמילת ידיה ד"ה הן.

לח"מ: וא"כ קשה על רבינו.
ישוב קושייתו, וישוב לשון הגמרא לדעת הרמב"ם.
כ"מ חו"מ סי' מיח פות יפ; פרישה שם; סמ"ע שם ס"ק כג; מרה"פ ירוש' כ"ק פ"פ ה"ב ד"ה מקבל; חי' ר' פריה ל"ב סי' י פות פ; פני עזרי.

שם: ואולי איירי כשכיון להזיק.
ברמב"ם לא משמע כן.
מעשה רקח; מרה"פ ירושלמי כ"ק פ"פ ה"ב ד"ה מקבל.

טז) נזק שלם.
ופטור מד' דברים.
פו"ש נהל' ד.

פטור.
אף דאשו משום חציו ואדם המזיק חייב בכה"ג.
פני עזרי נהל' עו ד"ה והנה.

הלכות גניבה

פרק ראשון

א) כל הגונב ממון.
בריש הל' גזילה הוסיף את חבירו.
באור בזה.
חוט המשולש חלק הגר"מ סי' יז (מג-ב) ד"ה ומ[illegible]

ד[illegible] גנב בשוגג.
נמיכות הקודש זכמיס לג: ד"ה דפיתמר.

משוה פרוטה ומעלה.
פחות משו"פ הוא גזה"כ או מטעם מחילה.
מחנ"פ גזילה סי' פ; מנ"ח מ' קל (יד-פ) ומ' רנח (סח-ב); יד המלך.

דין כלים פחות משו"פ.
מנ"ח מ' נד (פפ-ב).

פחות משו"פ אם בי"ד נזקקין כיון דעם הכפל יהיה שו"פ.
מנ"ח שם.

אם מצטרפות שתי גניבות פחות משו"פ לעבור בלאו (עי' מ"מ הל' ב).
מנ"ח שם; ד"ח דיני קידושין סי' יח ד"ה סב"ה; יד המלך גזילה פ"פ הל' ו; ועי' שהם ושפה לפ"ב ה"פ.

גנב משני ב"א מכל אחד חצי פרוטה אם מצטרף לעבור בלאו.
מנ"ח שם.

שהרי ניתן לתשלומין.
ב[illegible] גזילה הוסיף דהוי ניתק לעשה ו[illegible] החילוק בין גניבה לגזילה.
חוות יאיר סי' קנג (קד-ב); עונג יו"ט סי' קיח הג"ה ד"ה ולכאורה; חידושי הרי"מ חו"מ סי' שמח פות ב; סנהפ"ז גזילה פ"פ הל' פ; הלכה למשה ה"ב, ושם; סמיעזר ח"פ סי רפ; חזון יחזקאל ב"מ כפוף הסמפות.

קשה אמאי אין פוטרים המלקות את הממון.
כ"מ סנהדרין פי"ח הל' ב ועיין מש"ב שם ובריש הל' גזילה.

בחולין קמא. משמע דלא נפטר מטעם זה וישוב לזה.
עונג יו"ט סי' קיח ד"ה ובזה; שו"מ קמפ ח"ב סי' קכו; מנחת נרוך סי' כז ד"ה שוב רפיתי; סמיעזר ח"פ סי' כג פות ג.

שהגנב חייבה אותו תורה לשלם.
באור יתור לשון זה.
שו"מ קמפ ח"ב סי' קכו ד"ה לחכם; עונג יו"ט סי' קיח הג"ה ד"ה ולכאורה.

חכ"ל סי' כו; חס"ד ב"ק פ"י ד"ה הגחל; ספרי דני רב ח"ב פ' כי תצא פכ"ט ד"ה רעך (רעח-פ); שער ספריס סי' ב ד"ה ופסדר; עבר המשפט סי' שמח ס"ק ב; תע"ת מ' רנח (סח-ג); קוב המשולש חלק הגר"ח סי' יד (נז-ג) ד"ה ובמתם, וסי' יז (מג-ב) ד"ה ומה; יד דוד ח"ב פ"ה הל' ז פות פח; ועי' מש"ב פ"ז הל' ח ובגזילה פ"פ הל' ב.

אף חיוב השבה איכא.
דברי יחזקאל סי' ס פות ה.

מ"מ: דדין הגוי וכו' והי"ה לגנבו.
מו"מ בדבריו.
עבר המשולש חלק הגר"ח סי' יז (מג-ב) ד"ה ומה.

לח"מ: לכך נראה וכו' אסמכתא בעלמא וכו'.
מו"מ בזה.
עי' מש"ב נהל' ב.

ב) אסור לגנוב כל שהוא, (ובמ"מ).
מדין ח"ש או שאין שיעור לגניבה ועי' ריש גזילה.
יד המלך כאן, וגזילה פ"פ הל' ו; עמק יהושפ דיני ממון סי' ה (כו-פ); יד דוד ח"ב פ"ה הל' ח' בהגהה ה' (דף נפ:).

אי אסור משום לא תתאוה ולא תחמוד.
מנ"ח מ' רכד (נה-פ).

ואסור לגנוב דרך שחוק.
אם עובר בלאו ובאור טעמו.
לח"מ הל' פ; מנ"ח מ' רכד (נה-פ); חוט המשולש חלק הגר"ח סי' יז מג-ב ד"ה ומה; יד המלך; חס"ס ב"מ סס: ד"ה לא תגנובו; חס"ד ב"ק פ"י ד"ה לא תגנובו; חידושי הרי"מ חו"מ סי' שמח פות ג; נחל יצחק לוח הסמפות ומיקוניס ד"ה דף קנב; העמק שאלה גרפשים ס' ד פות ה; פי' הגרי"פ לרפ"ג ח"ב ל"מ לא (קיג-ב).

אם חייב כפל ודו"ה.
מנ"ח מ' נד (פפ-ב); יד המלך.

אם חייב באונסין.
קצוה"ח סי' שמח ס"ק פ.

ברוצה לעכב הגניבה בידו או אפי' ע"מ להשיב.
קצוה"ח שם.

בהא דהשמיט דברי בן בג בג דאסור לגנוב שלו מהגנב.
מנ"ח מ' רכד (נה-פ); שער המשפט סי' שמח פות פ.

על מנת להחזיר או לגנוב על מנת לשלם.
חלקם לשנים דהחזרת חפץ או תשלומין דינם שונה.
סמרי נרוך שו"ע חו"מ סי' לד נפ"ז ס"ק ז.

שלא ירגיל עצמו בכך.
אפי' מתכוין לטובת הנגנב.
חכ"ל סי' כו.

מ"מ ד"ה אסור: ודין וכו' כדין ח"ש.
אם מצטרפות שתי גניבות פחות משו"פ.
עיין מש"ב נהל' פ.

דלא כשיטת תוס' חולין לג. ד"ה אחד.
חת"ס עבודה זרה עפ: ד"ה ב"ע; חלקת יואב יו"ד סי' ס.

מוכח דלאו דוקא במידי דאכילה ח"ש אסור מהתורה.
שפ"פ שבת עד. ד"ה מתקיף בהגהה.

צ"ע איך ילפינן ממונא מאיסורא.
יד המלך.

לפי"ז פחות משו"פ אין מצוה כלל להשיב ולא מטעם מחילה.
מנ"ח מי קל (יד-פ); ועי' מש"ב נהל' פ.

מוכח דאין איסור גניבה מפני גופו של ישראל דמצערו אלא משום שגוזל קנינו.
חי' הגרפ"ש כתובות סי' עו ד"ה ונלענ"ד.

מוכח שדין ח"ש אינו מטעם דראוי להצטרף מו"מ בזה.
חלקת יואב יו"ד סי' ס.

לח"מ: ורבינו ז"ל שלא הזכירו וכו'.
טעם אחר דלא הזכירו.
מעשה רקח.

ג) ואין הבעלים יודעין.
ובסוף דבריו כתב אע"פ שהבעלים יודעים באור שיטתו.
סנהפ"ז.

אינו גזלן אלא גנב, ובראב"ד.
באור דבריהם ולשיטתם בפ"ד.
סנהפ"ז כאן, ובפ"ד הל' ב; נ"פ השלמה 14.

מ"מ: ע"כ יש וכו'.
באור דבריו.
מרכה"מ ח"ב; סנהפ"ז.

שם: וזה מבואר פ' מרובה וכו'.
בפ"א מגזילה הל' ג לא הביא דברי ר"י וישוב לזה.
לח"מ גזילה שם ד"ה שנמסר.

לח"מ.
מו"מ בדבריו.
סנהפ"ז.

שם: והתימה מהרב ב"י.
ישוב הקושיא.
מעשה רקח.

ז) מ"מ: שהשוה הכתוב כו'.
אף שכתוב איש בפירוש.
שדי חמד פפא הבדה מערכה ה סי' כפ ד"ה וכתב הרב; ועי' פריפה חו"מ ר"פ שמם.

שם: אבל אם אבדה הכל עליה חוב.
אכלוה הרי היא כאילו קימת.
רדב"ז ח"ג פלף ב (רכמ).

ח) ואם אבדו אינו חייב לשלם.
אך בעודו בידו ונהנה מהממון חייב לשלם.
שבות יעקב ח"פ סי' קמה.

ואפילו לאחר שהגדיל.
באור במכילתא ותמכר על גניבתה וכו'.
פו"ש פ"ג הל' יב.

באור בגמ' ב"ק צח: בעובדא דרפרם לשיטתו.
מהר"ש פדוופה סי' ג.

ט) שאין אדם חייב על נזקי עבדיו וכו'.
משמע דחיוב תשלומין בגניבה הוא גם מדין מזיק.
חי' רח"ה גזילה פ"פ הל' פ; פמרי משה סי' מ פות ה; פני עזרי גזילה פ"ג הל' ד ד"ה ופעם.

שאם יכעיסנו רבו.
אם בלא זה היו הבעלים חייבים אף בכפל.
חי' הגרנ"ש כ"ק בענין מידי דהוי פעבד ופמה ד"ה וגרמה; פני עזרי גזילה פ"ג הל' ד ד"ה והנה.

מוכח דחיוב נזקין הוא משום חיוב שמירה ולא משום ממונו.
סנהפ"ז נזקי ממון פ"פ הל' פ פות עו.

י) ראוי לבי"ד להכות וכו'.
דקטן בר דעת אסור בגניבה והיזק ורק אינו בר עונשין.
נחל יצחק ח"פ סי' ז ענף ג.

באופן ההכאה.
נ"פ ת"ת פ"ב הל' ב, ומכות עמ' 162.

מכין את העבדים וכו' כדי וכו'.
צ"ע דהוצרך לטעם זה והרי הם מוזהרים.
לפ"ו פו"ש קנג.

ואם הרגו נהרגין.
מעשה רקח.

מו"מ: ודברי רבינו ז"ל משנה כפשטה.
האם כוונתו שהרמב"ם מודה לזה או שחולק.
סנהפ"ז.

יד) לפני האש עד שתדלק.
משמע שהאש קיימת כבר מתחלה.
מרפה"פ ירושלמי כ"ק פ"ב ה"ה ד"ה במנים.

והטומן.
הטעם שפסק כרב אשי.
מעשה רקח; וע' כ"ח מו"מ פי' תיח פות י.

טו) אש שעברה.
אפילו במדליק בתוך שלו.
סנהפ"ז נהל' י.

שאע"פ שאשו ממונו הוא הרי הוא כמי שהזיק בחציו.
ביאור לשונו וגדרו וישוב קו' המ"מ.
יש"ש כ"ק פ"ו סי' כב; מרה"פ ירוש' שם פ"פ ה"ב ד"ה מקבל; פנים מפירות שם כג. ד"ה פלג; נחלת דוד שם; מרומי שדה שם ד"ה וקשה; מרכה"מ ח"ב פ"ב הל' יז; מנ"ח מ' נו (פב-ג); חלקת יואב מו"מ סי' ז; סמרי משה סי' כח פות ד; חזו"פ כ"ק סי' ב פ"ק ג;

טיעורי ר' פפח מקונרין שם סי' יג ד"ה אך (ב) וסי' מז; קהלות יעקב שם סי' יט; חי' ר' פריה ל"ב סי' ז; סנהפ"ז נהל' י, ופי"ב הל' יז, יח; פני עזרי; ועי' כ' הגרי"ז בענין נתינת קוף לגמילת ידיה ד"ה הן.

לח"מ: וא"כ קשה על רבינו.
ישוב קושייתו, וישוב לשון הגמרא לדעת הרמב"ם.
כ"מ חו"מ סי' מיח פות יפ; פרישה שם; סמ"ע שם ס"ק כג; מרה"פ ירוש' כ"ק פ"פ ה"ב ד"ה מקבל; חי' ר' פריה ל"ב סי' י פות פ; פני עזרי.

שם: ואולי איירי כשכיון להזיק.
ברמב"ם לא משמע כן.
מעשה רקח; מרה"פ ירושלמי כ"ק פ"פ ה"ב ד"ה מקבל.

טז) נזק שלם.
ופטור מד' דברים.
פו"ש נהל' ד.

פטור.
אף דאשו משום חציו ואדם המזיק חייב בכה"ג.
פני עזרי נהל' עו ד"ה והנה.

פרק ראשון

א) כל הגונב ממון.
בריש הל' גזילה הוסיף את חבירו.
באור בזה.
חוט המשולש חלק הגר"מ סי' יז (מג-ב) ד"ה ומ[illegible]

ד[illegible] גנב בשוגג.
נמיכות הקודש זכמיס לג: ד"ה דפיתמר.

משוה פרוטה ומעלה.
פחות משו"פ הוא גזה"כ או מטעם מחילה.
מחנ"פ גזילה סי' פ; מנ"ח מ' קל (יד-פ) ומ' רנח (סח-ב); יד המלך.

דין כלים פחות משו"פ.
מנ"ח מ' נד (פפ-ב).

פחות משו"פ אם בי"ד נזקקין כיון דעם הכפל יהיה שו"פ.
מנ"ח שם.

אם מצטרפות שתי גניבות פחות משו"פ לעבור בלאו (עי' מ"מ הל' ב).
מנ"ח שם; ד"ח דיני קידושין סי' יח ד"ה סב"ה; יד המלך גזילה פ"פ הל' ו; ועי' שהם ושפה לפ"ב ה"פ.

גנב משני ב"א מכל אחד חצי פרוטה אם מצטרף לעבור בלאו.
מנ"ח שם.

שהרי ניתן לתשלומין.
ב[illegible] גזילה הוסיף דהוי ניתק לעשה ו[illegible] החילוק בין גניבה לגזילה.
חוות יאיר סי' קנג (קד-ב); עונג יו"ט סי' קיח הג"ה ד"ה ולכאורה; חידושי הרי"מ חו"מ סי' שמח פות ב; סנהפ"ז גזילה פ"פ הל' פ; הלכה למשה ה"ב, ושם; סמיעזר ח"פ סי רפ; חזון יחזקאל ב"מ כפוף הסמפות.

קשה אמאי אין פוטרים המלקות את הממון.
כ"מ סנהדרין פי"ח הל' ב ועיין מש"ב שם ובריש הל' גזילה.

בחולין קמא. משמע דלא נפטר מטעם זה וישוב לזה.
עונג יו"ט סי' קיח ד"ה ובזה; שו"מ קמפ ח"ב סי' קכו; מנחת נרוך סי' כז ד"ה שוב רפיתי; סמיעזר ח"פ סי' כג פות ג.

שהגנב חייבה אותו תורה לשלם.
באור יתור לשון זה.
שו"מ קמפ ח"ב סי' קכו ד"ה לחכם; עונג יו"ט סי' קיח הג"ה ד"ה ולכאורה.

חכ"ל סי' כו; חס"ד ב"ק פ"י ד"ה הגחל; ספרי דני רב ח"ב פ' כי תצא פכ"ט ד"ה רעך (רעח-פ); שער ספריס סי' ב ד"ה ופסדר; עבר המשפט סי' שמח ס"ק ב; תע"ת מ' רנח (סח-ג); קוב המשולש חלק הגר"ח סי' יד (נז-ג) ד"ה ובמתם, וסי' יז (מג-ב) ד"ה ומה; יד דוד ח"ב פ"ה הל' ז פות פח; ועי' מש"ב פ"ז הל' ח ובגזילה פ"פ הל' ב.

אף חיוב השבה איכא.
דברי יחזקאל סי' ס פות ה.

מ"מ: דדין הגוי וכו' והי"ה לגנבו.
מו"מ בדבריו.
עבר המשולש חלק הגר"ח סי' יז (מג-ב) ד"ה ומה.

לח"מ: לכך נראה וכו' אסמכתא בעלמא וכו'.
מו"מ בזה.
עי' מש"ב נהל' ב.

ב) אסור לגנוב כל שהוא, (ובמ"מ).
מדין ח"ש או שאין שיעור לגניבה ועי' ריש גזילה.
יד המלך כאן, וגזילה פ"פ הל' ו; עמק יהושפ דיני ממון סי' ה (כו-פ); יד דוד ח"ב פ"ה הל' ח' בהגהה ה' (דף נפ:).

אי אסור משום לא תתאוה ולא תחמוד.
מנ"ח מ' רכד (נה-פ).

ואסור לגנוב דרך שחוק.
אם עובר בלאו ובאור טעמו.
לח"מ הל' פ; מנ"ח מ' רכד (נה-פ); חוט המשולש חלק הגר"ח סי' יז מג-ב ד"ה ומה; יד המלך; חס"ס ב"מ סס: ד"ה לא תגנובו; חס"ד ב"ק פ"י ד"ה לא תגנובו; חידושי הרי"מ חו"מ סי' שמח פות ב; נחל יצחק לוח הסמפות ומיקוניס ד"ה דף קנב; העמק שאלה גרפשים ס' ד פות ה; פי' הגרי"פ לרפ"ג ח"ב ל"מ לא (קיג-ב).

אם חייב כפל ודו"ה.
מנ"ח מ' נד (פפ-ב); יד המלך.

אם חייב באונסין.
קצוה"ח סי' שמח ס"ק פ.

ברוצה לעכב הגניבה בידו או אפי' ע"מ להשיב.
קצוה"ח שם.

בהא דהשמיט דברי בן בג בג דאסור לגנוב שלו מהגנב.
מנ"ח מ' רכד (נה-פ); שער המשפט סי' שמח פות פ.

על מנת להחזיר או לגנוב על מנת לשלם.
חלקם לשנים דהחזרת חפץ או תשלומין דינם שונה.
סמרי נרוך שו"ע חו"מ סי' לד נפ"ז ס"ק ז.

שלא ירגיל עצמו בכך.
אפי' מתכוין לטובת הנגנב.
חכ"ל סי' כו.

מ"מ ד"ה אסור: ודין וכו' כדין ח"ש.
אם מצטרפות שתי גניבות פחות משו"פ.
עיין מש"ב נהל' פ.

דלא כשיטת תוס' חולין לג. ד"ה אחד.
חת"ס עבודה זרה עפ: ד"ה ב"ע; חלקת יואב יו"ד סי' ס.

מוכח דלאו דוקא במידי דאכילה ח"ש אסור מהתורה.
שפ"פ שבת עד. ד"ה מתקיף בהגהה.

צ"ע איך ילפינן ממונא מאיסורא.
יד המלך.

לפי"ז פחות משו"פ אין מצוה כלל להשיב ולא מטעם מחילה.
מנ"ח מי קל (יד-פ); ועי' מש"ב נהל' פ.

מוכח דאין איסור גניבה מפני גופו של ישראל דמצערו אלא משום שגוזל קנינו.
חי' הגרפ"ש כתובות סי' עו ד"ה ונלענ"ד.

מוכח שדין ח"ש אינו מטעם דראוי להצטרף מו"מ בזה.
חלקת יואב יו"ד סי' ס.

לח"מ: ורבינו ז"ל שלא הזכירו וכו'.
טעם אחר דלא הזכירו.
מעשה רקח.

ג) ואין הבעלים יודעין.
ובסוף דבריו כתב אע"פ שהבעלים יודעים באור שיטתו.
סנהפ"ז.

אינו גזלן אלא גנב, ובראב"ד.
באור דבריהם ולשיטתם בפ"ד.
סנהפ"ז כאן, ובפ"ד הל' ב; נ"פ השלמה 14.

מ"מ: ע"כ יש וכו'.
באור דבריו.
מרכה"מ ח"ב; סנהפ"ז.

שם: וזה מבואר פ' מרובה וכו'.
בפ"א מגזילה הל' ג לא הביא דברי ר"י וישוב לזה.
לח"מ גזילה שם ד"ה שנמסר.

לח"מ.
מו"מ בדבריו.
סנהפ"ז.

שם: והתימה מהרב ב"י.
ישוב הקושיא.
מעשה רקח.

ז) מ"מ: שהשוה הכתוב כו'.
אף שכתוב איש בפירוש.
שדי חמד פפא הבדה מערכה ה סי' כפ ד"ה וכתב הרב; ועי' פריפה חו"מ ר"פ שמם.

שם: אבל אם אבדה הכל עליה חוב.
אכלוה הרי היא כאילו קימת.
רדב"ז ח"ג פלף ב (רכמ).

ח) ואם אבדו אינו חייב לשלם.
אך בעודו בידו ונהנה מהממון חייב לשלם.
שבות יעקב ח"פ סי' קמה.

ואפילו לאחר שהגדיל.
באור במכילתא ותמכר על גניבתה וכו'.
פו"ש פ"ג הל' יב.

באור בגמ' ב"ק צח: בעובדא דרפרם לשיטתו.
מהר"ש פדוופה סי' ג.

ט) שאין אדם חייב על נזקי עבדיו וכו'.
משמע דחיוב תשלומין בגניבה הוא גם מדין מזיק.
חי' רח"ה גזילה פ"פ הל' ו; פמרי משה סי' מ פות ה; פני עזרי גזילה פ"ג הל' ד ד"ה ופעם.

שאם יכעיסנו רבו.
אם בלא זה היו הבעלים חייבים אף בכפל.
חי' הגרנ"ש כ"ק בענין מידי דהוי פעבד ופמה ד"ה וגרמה; פני עזרי גזילה פ"ג הל' ד ד"ה והנה.

מוכח דחיוב נזקין הוא משום חיוב שמירה ולא משום ממונו.
סנהפ"ז נזקי ממון פ"פ הל' ו פות עו.

י) ראוי לבי"ד להכות וכו'.
דקטן בר דעת אסור בגניבה והיזק ורק אינו בר עונשין.
נחל יצחק ח"פ סי' ז ענף ג.

באופן ההכאה.
נ"פ ת"ת פ"ב הל' ב, ומכות עמ' 162.

מכין את העבדים וכו' כדי וכו'.
צ"ע דהוצרך לטעם זה והרי הם מוזהרים.
לפ"ו פו"ש קנג.

ואם הרגו נהרגין.
מעשה רקח.

או הגונב ממון גוי.
אם אסור מהתורה ומאיזה לאו.
כנב"ץ ח"ג סי' פלף רעו (רח); יש"ש ב"ק פ"ו סי' מפ, ופ"ש סי' כ; ש"ך חו"מ סי' שנפ ס"ק ג; מעשה רקח; נוב"ק יו"ד סי' פפ;

שנאמר אין לו דמים.
בגמ' ילפינן בכל מיתה מוהוכה ומת.
מעשה רקח.

ח) או גנב.
באור כוונתו.
מעשה רקח.

בין ביום בין בלילה.
דוקא במקום סתר ובמקום שאין אנשים.
מלבי"ם פ' משפטים אות קלב.

ראב"ד, ובמ"מ הל' ז.
צ"ע מסוגית הש"ס ומהמכילתא (מובא בהגה"מ). ישוב שיטתו ובאור שי' הר"מ.
חס"ד סנהדרין פי"ט ד"ה הנט; מרכה"מ ח"ב כלל וה"ע; שו"מ מהדורט ד ח"ג סי' כד (כה-ב) ד"ה והנה; מלבי"ם פ' משפטים אות קלב; נ"פ השלמה 47; סנהט"ז.

ראיה לדבריו.
שו"ת.

מ"מ: ורבינו ז"ל לא חלק וכו'.
באור שי' הרמב"ם.
מ[illegible] ח"ב.

ט) לפי שחזקתו וכו'.
באור הגמ' לשיטתו, דלא כשיטת הר"ן.
מעשה רקח; סנהט"ז.

הנכנס לבית חבירו לגנוב.
אע"פ שעדיין לא גנב. דלא כדברי הר"ן.
מעשה רקח.

הגה"מ: המסור לבא במחתרת וכו'.
בתש' מיימונית סי' טו כתב טעם אחר במסור. הנ"מ בזה.
ספיקי יס ח"ב סי' מ ד"ה עוד סיב.

י) שנאמר אם זרחה.
השמיט רישא דברייתא אין לו דמים.
מעשה רקח.

לפיכך אב הבא במחתרת.
משמע דזוהי רק דוגמא אך הפסוק כולל כל שיש לו שלום.
מעשה רקח.

בהא דלא פירש שאף באב על בנו אם ברור שבא להורגו נהרג.
סנהט"ז.

שודאי שאינו הורגו, ובמ"מ.
משמע שאף שנראה שונא טבעו שלא יהרגהו.
מעשה רקח.

יא) שגנב ויצא או שלא גנב ומצאו יוצא.
גנב — דוקא כשיצא. לא גנב אפי' פונה עורף לצאת.
מעשה רקח; מרכה"מ ח"ב; סנהט"ז.

עדים וכו' אינו נהרג.
ראיה מסנהדרין עב.
הפלגה (כמונות נפופו) מיוזיס מנן המחבר סנהדרין עב.

הואיל ויכול להיות גמר דין.
נ"פ מנינט 72.

בקושית הרמב"ן עה"ת דהורגו פטור ממיתת בי"ד וע"כ ביש עדים. באור שי' הר"מ.
סנהט"ז.

ראב"ד ד"ה וכן הגנב. ובמ"ע.
בירושלמי לא מוזכר בורח. באור השגתו ובאור שי' הר"מ.
מרכה"מ ח"ב; סנהט"ז.

ראב"ד ד"ה וכן אם הקיפוהו: וק"ל מעשה דאבנר.
דחית השגתו.
מעשה רקח; מרכה"מ ח"ב; המפיר לפרץ; סנהט"ז.

שם: ומ"ש אם הקיפוהו וכו' ולא ידעתי מהו.
באור השגתו ובאור שיטת הר"מ.
מעשה רקח; סנהט"ז; נ"פ השלמה 47.

מ"מ ד"ה וכן אם: ודאי וכו' שלא יגנוב.
רש"י עה"ת פירש באופן אחר. באור שיטתם.
סנהט"ז.

יב) מי שאין וכו' ששבר כלים וכו' פטור.
לא סיים כברישא דנ"מ אם מפקחין עליו הגל. באור שיטתו ושי' רש"י סנהדרין עב.
מעשה רקח; פור גדול סי' ט (ה-ב); מחיעזר ח"ט סי' יח אות ג; סנהט"ז.

בביאתו פטור.
אך לאחר מכן חייב, כשיטת הרמב"ן.
מעשה רקח; פו"ש פ"ג הל' ב ד"ה נזה; חק נמן; ועי' מש"נ נפ"ג הל' ב.

הלכות גזלה ואבדה

פרק ראשון

א) את חבירו.
לאפוקי גוי.
מעשה רקח.

בריש הל' גניבה לא הזכיר חבירו.
חוט המשולש [מהגר"ח] סי' ז ד"ה ומה (מג-ב).

שנאמר לא תגזול.
בב"מ סא. אמרו דלאו זה לכובש ש"ש.
עונג יו"ט כפוף הספר [מחתנו] ד"ה ובמש"כ לעיל; ועי' סמ"ג לאוין קנ"ו; לח"מ ה"ג; ורעק"א שם; הגר"ט ה"ד.

שו[illegible] הכתוב נתקו לעשה.
בריש הל' גניבה כתב רק ניתן לתשלומין.
עי' מה שלשון שם.

שאם גזל חייב להחזיר.
עבדים שו"ק שנתמעטו מהשבה אי לוקה על גזילתם.
מכ"ח מ' לח (פ-ט), מ' רכט (נו-ט); עי' ס' המפתח פ"ח ה"ד, ופ"ט ה"ט.

ואפילו שרף הגזילה אינו לוקה.
ולא דמי למלוה פ"ג סה"ד עמ"מ שם.
ערוכ"ל מכות מז: ד"ה כיון.

למש"כ בשחיטה פי"ג הל' ג היה לו ללקות.
ערוכ"ל מכות מו: ד"ה הניחא למ"ד קיימו.

שהרי הוא חייב לשלם דמיה.
בחולין קמ"א משמע דלוקין, ויישוב לזה.
עונג יו"ט סי' קיח ד"ה וגזה מיושב; שו"ת מהרו"ק ח"ב סי' קכו ד"ה לחכם; מחיעזר ח"ט סי' כט אות ג.

מו"מ בקושית הכ"מ (סנהדרין פי"ח ה"ב) מכתובות לב: דבממון ומלקות לוקה ואינו משלם.
שעה"מ מומ"ל פ"ט ה"ג ד"ה ומהמיה; הלכה למשה; עונג יו"ט סי' קיח ד"ה והנה נמכות; נוב"מ יור"ד סי' עז נהגה"ה; סמרי בינה חו"מ סי' ט ד"ה סנרלי; שינת ציון סו"ס ק; מחיעזר ח"ט סי' כט אות ב-ד; מני עזרי מנינט סנהדרין שם; ועי' סנהט"ז.

וכל לאו שניתן לתשלומין וכו'.
למה הוצרך גם לטעם דניתק לעשה.
יבין שמועה כלל רכ; שעה"מ חומ"ל פ"ט הל' ג ד"ה ומהמיה; הלכה למשה; סמרי נרוך על הס"ז חו"מ סימן לד ס"ק ז; מנ"ח מ' לח (פ-ב); סמרי משה סי' ל אות כב.

מבואר דבתשלום דמים אינו מקיים והשיב ונ"מ בזה.
נוב"מ חו"מ סי' קלו [מבנו]; שו"מ מהדורט ד ח"ג סי' כט (נג-ט); חי' רח"ה פ"ט הל' ט ד"ה והנה; עונג יו"ט סי' ל ד"ה ולכאורה; מגזות ר' פליעזר רפ"י ט נהגה; קונן שיעוריס נ"ק אות כז, וכמונות אות קכד.

אע"פ שמשלם דמים נקרא רשע.
סמרי נרוך על הס"ז חו"מ סי' לד ס"ק ז.

כשאין הגזלה בעין לא חשיב ניתק לעשה וחיובו מקרא ד„ושלם".
סנהט"ז.

אין לוקין עליו.
דמעיקר הדין לא חלים ב' חיובים ולא משום שאין ב"ד מקיימים בפועל ב' חיובים.
סנהט"ז (ובזה יישב קושית מוס' כתובות לב: ממשכונו של גר פליגא דרבינו).

ב) ואסור לגזול כ"ש ד"ת.
משמע דרק איסור ובה"ו משמע דעובר בלאו.
יד מלאכי כללי סרמב"ם אות י; יד סמלך הל' ו; יד דוד ח"ב הנהה ה (נט).

ובמ"מ ריש גניבה כתב משום ח"ש, מו"מ.
יד המלך ה"ו, ורש גניבה; כתר המלך; חידושי הרי"מ חו"מ סי' פח אות ח; שו"מ מנימלה ח"ב סי' קעו ד"ה שוב רמימי.

אי עובר בלא תחמוד ולא תתאוה.
מנ"ח מ' רכד (נה-ט).

ה"ה בעושק.
מנ"ח מ' רכח.

אפילו גוי וכו' אסור לגזלו.
אי עובר בלאו או לא, או שאיסורו מדרבנן ובגדר איסורו.
יש"ש נ"ק פ"ט סי' מט, ופ"י סי' כ; ש"ך חו"מ סי' שנט ס"ק נ; מכ"ל סי' כו; שעה"מ; רי"מ מלגזי נכורות פ"ה אות יז ד"ה והנה (י-ג); עמנ"ל הסמעות גזילה סי' ג ד (רלה ליקוטים); ספרי דני רב מנט פכ"ע ד"ה רעך (רעח-ב); מנים מסירות ח"ט סי' כז; שער ספרים סי' ב ד"ה אמנם; יום מרועה ר"ה כח ד"ה אמר ר"י (ח-ט); עבי"ק יור"ד סי' פט; מנ"ח מ' רנח (פח-ג); חוט המשולש סי' יד וסי' יז (חלק הגר"ח); יד דוד ח"ב פ"ה אות פח (מג ג); נ"ל חו"ח סי' לט אות ב; שנעות יעקב אהע"ז סי' כח ס"ק ג; מרומי שדה נ"ק קיג; סנהט"ז; עיין ס' המפתח ריש גניבה.

אי איסורו מה"ת צ"ע בשכירות פי"ב ה"ו דממעט הקדש מרעך ולמה לא ממעט גוי.
לח"מ שכירות פי"ב הל' ו ד"ה שנאמר; ספרי דני רב מנט פרק כט ד"ה רעך (רעח-ב).

אי מה"ת יבואר לפי"ז ע"ז עא. משיכה בנכרי קונה.
חת"ס שם ד"ה משיכה.

או לעשקו, ובכ"מ.
אף בלא חילול השם, וטעותו משום חיה"ש.
מרומי שדה נ"ק קיג. ד"ה לכן נראה.

גזלו או עשקו יחזיר.
אי חיוב ההשבה מה"ת, ועי' פ"ז ה"ז ובמפתח שם.
יוסף מרוצה ר"ה כח. ד"ה פר"י (הנ'); שעה"מ פודה ולענ"ד; נוב"מ יור"ד סי' פט; מנ"ח מ' קל (יד-ב); זכר יצחק ריש סי' יב; חזו"ט נ"ק סי' מו ס"ק מ; דברי יחזקאל סי' ס אות ה-ו; ועי' חת"ס פ' לולב הגזול ל. ד"ה ועי', וד"ה אך.

אי חיוב ההשבה רק כשהוא בעין.
נוב"מ יו"ד סי' פט.

כשקונה בשינוי אם חיוב ההשבה מדרבנן.
נ"מ חו"מ סי' ק אות ב.

כ"מ: יש לתמוה וכו'.
איסור עושקו גלמד מואכלת את כל העמים ומדהתורה התירה אבידתו.
מכ"ל סי' כו; סנהט"ז (עי"ש דמוסכלת יצפינן דכין עושק וכין גזל גוי אסור בזמן שאינן מסורין בידך).

שם: ועושק היינו הפקעת הלואתו.
הפקעת הלואתו שבדרך מקח אינו עושק.
חוט המשולש סי' יד [חלק הגר"ח] ד"ה והגרלה (לח-ט); ועי' סנהט"ז.

שם: הפקעת הלואתו כו' כי ליכא חיה"ש.
מו"מ בזה.
חוט המשולש סימן יד [חלק הגר"ח] ד"ה והנה (לז-ב), וד"ה מה (לז-ד); מרומי שדה נ"ק קיג; סנהט"ז; רלה ס' המפתח פי"ט הל' ג, ד, ה.

לח"מ: הא בישראל נמי איכא איסורא בפמש"ע.
ישוב הקושיא.
מעשה רקח; שו"מ מהדורט ד ח"ג סי' קל (פח-ט); נ"ל חו"ח סי' לט אות ד; ערוכ"ל סנהדרין נט. ד"ה והרי; יד דוד ח"ב פ"ה אות קיג (נג-ב); קהלות יעקב ליקוטים ב סי' יז.

(בצל בר.)

רמב"ם יד החזקה

רמב"ם הלכות גזלה ואבדה פרק א הלכה ב

ואסור לגזול כל שהוא דין תורה, אפילו גוי עובד עבודה זרה אסור לגזלו או לעשקו, ואם גזלו או עשקו יחזיר.

מגיד משנה: ואפילו עובד כוכבים. מבואר פרק הגוזל ומאכיל (קיג) וכר"ע וכן העלו שם:

כסף משנה: אפילו עכו"ם כו'. יש לתמוה על זה שכתב שאסור לעשקו דהא קרא לא תעשוק את רעך כתיב דמשמע לאפוקי עובד כוכבים וע"ק דאמרי' בפרק הגוזל ומאכיל (קיג:) דהפקעת הלואתו מותר ועושק היינו הפקעת הלואתו כמ"ש רבינו בסמוך אי זהו עושק וכו' כגון שהיה לו ביד חבירו הלואה או שכירות וי"ל שרבינו סובר כדפירש"י הפקעת הלואתו שאין גזל ממש שרי כי ליכא חלול השם כגון היכא דטען ליה ליורש נתתיו לאביך ומת דלא ידע העכו"ם בהדיא דקא משקר וגם התוס' כתבו שם אע"ג דטעות העכו"ם מותר אסור להטעות העכו"ם כשהוא יודע שגוזל ועושה עצמו כלא יודע. ודייק רבינו לכתוב אסור לגזלו או לעשקו ולא כתב שעובר עליו בל"ת לומר שאין איסור זה מן התורה:

רמב"ם הלכות גניבה פרק א הלכה א

כל הגונב ממון משוה פרוטה ומעלה עובר על לא תעשה שנ' (ויקרא יט) לא תגנבו, ואין לוקין על לאו זה שהרי ניתן לתשלומין שהגנב חייבה אותו תורה לשלם, ואחד הגונב ממון ישראל או הגונב ממון גוי עובד עבודה זרה ואחד הגונב את הגדול או את הקטן.

מגיד משנה: כל הגונב משוה פרוטה ולמעלה וכו'. דין שוה פרוטה נתבאר בהרבה מקומות ומהם בסנהדרין בפרק ארבע מיתות (נו) ופטור המלקות מתבאר בסוגיית אלו הן הלוקין (מכות טז) ודין העכו"ם בפרק הגוזל ומאכיל (ב"ק קי"ג:) דגזל העכו"ם אסור וה"ה לגנבתו ואיתא בשאר דוכתי:

רמב"ם הלכות גניבה פרק ז הלכה ח

אחד הנושא ונותן עם ישראל או עם הגוי עובד עבודה זרה אם מדד או שקל בחסר עובר בלא תעשה (-לא תעשו עול במשפט כדלעיל ריש הפרק) וחייב להחזיר. וכן אסור להטעות את הגוי בחשבון אלא ידקדק עמו שנאמר (ויקרא כה נ) וחשב עם קונהו אע"פ שהוא כבוש תחת ידיך, קל וחומר לגוי שאינו כבוש תחת ידיך, והרי הוא אומר (דברים כה טז) כי תועבת ה' אלהיך כל עושה אלה כל עושה עול מכל מקום.

מגיד משנה: אחד הנושא וכו'. דין העכו"ם כבר בארתיו פ"א מהלכות אלו וכבר נתבאר שהמשקל הוא כגזל כדאיתא בריש פרק איזהו נשך (סא:) בשמועה שהבאתי בראש הפרק: וכן אסור וכו'. זה מפורש בברייתא פרק הגוזל ומאכיל (דף קי"ג) בשם ר"ע:

רמב"ם הלכות דעות פרק ב הלכה ו

אסור לאדם להנהיג עצמו בדברי חלקות ופיתוי, ולא יהיה אחד בפה ואחד בלב אלא תוכו כברו והענין שבלב הוא הדבר שבפה, ואסור לגנוב דעת הבריות ואפילו דעת הנכרי, כיצד לא ימכור לנכרי בשר נבילה במקום בשר שחוטה, ולא מנעל של מתה במקום מנעל של שחוטה, ולא יסרהב בחבירו שיאכל אצלו והוא יודע שאינו אוכל, ולא ירבה לו בתקרובת והוא יודע שאינו מקבל, ולא יפתח לו חביות שהוא צריך לפותחן למוכרן כדי לפתותו שבשביל כבודו פתח וכן כל כיוצא בו, ואפילו מלה אחת של פיתוי ושל גניבת דעת אסור, אלא שפת אמת ורוח נכון ולב טהור מכל עמל והוות.

רמב"ם הלכות עבודת כוכבים פרק י הלכה ד

...ומפני מה אין מוכרין להן שנאמר ולא תחנם לא תתן להם חנייה בקרקע שאם לא יהיה להם קרקע ישיבתן ישיבת עראי היא, וכן אסור לספר בשבחן ואפילו לומר כמה נאה עובד כוכבים זה בצורתו, קל וחומר שיספר בשבח מעשיו או שיחבב דבר מדבריהם שנאמר ולא תחנם לא יהיה להם חן בעיניך, מפני שגורם להדבק עמו וללמוד ממעשיו הרעים, ואסור ליתן להם מתנת חנם אבל נותן הוא לגר תושב שנאמר לגר אשר בשעריך תתננה ואכלה או מכור לנכרי במכירה ולא בנתינה

רמב"ם הלכות נזקי ממון פרק ח הלכה ה

שור של ישראל שנגח שור של נכרי בין תם בין מועד פטור, לפי שאין הגוים מחייבין את האדם על בהמתו שהזיקה והרי אנו דנין להם כדיניהן, ושור של נכרי שנגח שור של ישראל בין תם בין מועד משלם נזק שלם, קנס הוא זה לגוים לפי שאינן זהירין במצות אינן מסלקין הזיקן ואם לא תחייב אותן על נזקי בהמתן אין משמרין אותה ומפסידין ממון הבריות.

השגת הראב"ד: שור של ישראל שנגח שור של נכרי. א"א הטענה הזאת אינה מספקת שהרי הם תופסים גוף המזיק ונפרעין ממנו.

רמב"ם הלכות גזלה ואבדה פרק יא

הלכה ב: לקח את האבידה ולא השיבה בטל מצות עשה ועבר על שני לאוין על לא תוכל להתעלם ועל לא תגזול. אפילו היה בעל האבידה רשע ואוכל נבילה לתיאבון וכיוצא בו מצוה להשיב אבידתו, אבל אוכל נבילה להכעיס הרי הוא מין והמינין מישראל והאפיקורוסים ועובדי עבודה זרה ומחללי שבת בפרהסיא אסור להחזיר להן אבדה כגוי.

הלכה ג: אבידת הגוי מותרת שנ' (דברים כב ג) אבידת אחיך, והמחזירה הרי זה עובר עבירה מפני שהוא מחזיק ידי רשעי עולם, ואם החזירה לקדש את השם כדי שיפארו את ישראל וידעו שהם בעלי אמונה הרי זה משובח, ובמקום שיש חלול השם אבידתו אסורה וחייב להחזירה, ובכל מקום מכניסין כליהם מפני הגנבים ככלי ישראל מפני דרכי שלום.

הלכה ד: טעות הגוי כאבידתו ומותרת והוא שטעה מעצמו אבל להטעותו אסור.

הלכה ה כיצד, כגון שעשה הגוי חשבון וטעה, וצריך שיאמר לו ישראל ראה שעל חשבונך אני סומך ואיני יודע אלא מה שאתה אומר אני נותן לך כגון זה מותר אבל אם לא אמר לו כן אסור שמא יתכוין הגוי לבדקו ונמצא שם שמים מתחלל.

הגהות מיימוניות: הלכה ד וכן פירש ר"ח וראבי"ה ואפילו לגנוב דעתו אמר שמואל פ' כל הבשר אסור, ועיין לעיל בהלכות גנבה פ"ז והיא דרב אסי הוה קאזיל באורחא חזא להנך שיבשי דגופנא בפרדיסא (דתלו לבר מפרדיסא) ותלו בה קיטפי דעינבי א"ל לשמעיה זיל חזי אי דעכו"ם נינהו אייתי (לי) אי דישראל לא אייתי לי שמע ההוא עכו"ם דהוה יתיב בפרדיסא א"ל (גניבה) דעכו"ם (מי) שרי א"ל עכו"ם שקיל דמי ישראל לא שקיל פירש ר"י שהאמת אמר לו ולא לדחותו ס"ה ע"כ:

רמב"ם הלכות חובל ומזיק פרק ה הלכה ג

המכה את חבירו הכאה שאין בה שוה פרוטה לוקה, שהרי אין כאן תשלומין כדי שיהיה לאו זה ניתן לתשלומין, ואפילו הכה עבד חבירו הכאה שאין בה שוה פרוטה לוקה שהרי ישנו במקצת מצות, וגוי שהכה את ישראל חייב מיתה שנ' (שמות ב יב) ויפן כה וכה ויך את המצרי.

רמב"ם הלכות רוצח ושמירת הנפש פרק ב הלכה יא

ישראל שהרג גר תושב אינו נהרג עליו בבית דין שנ' (שמות כא יד) וכי יזיד איש על רעהו, ואין צריך לומר שאינו נהרג על הגוי, ואחד ההורג את עבד אחרים או ההורג עבדו הרי זה נהרג עליו, שהעבד כבר קבל עליו מצות ונוסף על נחלת ה'.

רמב"ם הלכות רוצח ושמירת הנפש פרק ד הלכה י

המינים, והם עובדי עבודה זרה מישראל, או העושה עבירות להכעיס אפילו אכל נבילה או לבש שעטנז להכעיס הרי זה מין, והאפיקורוסין, והן שכופרין בתורה ובנבואה, מישראל, מצוה להרגן, אם יש בידו כח להרגן בסייף בפרהסיא הורג, ואם לאו יבוא עליהן בעלילות עד שיסבב הריגתן. כיצד, ראה אחד מהן שנפל לבאר, והסולם בבאר, קודם ומסלק הסולם ואומר לו הריני טרוד להוריד בני מן הגג ואחזירנו לך, וכיוצא בדברים אלו.

רמב"ם הלכות רוצח ושמירת הנפש פרק יב הלכה ז

וכן אסור ליהודי להתיחד עם הגוים מפני שהן חשודים על שפיכות דמים, ולא יתלווה עמהן בדרך, פגע בגוי בדרך ה מחזירו לימינו, היו עולין במעלה או יורדים בירידה, לא יהיה ישראל למטה וגוי למעלה, אלא ישראל למעלה וגוי למטה, שמא יפול עליו להמיתו, ואל ישוח לפניו שמא ירוץ את גולגלתו.

רמב"ם הלכות רוצח ושמירת הנפש פרק יב

הלכה יד: כל שאסור למכור לגוי אסור למכור לישראל שהוא ליסטיס, מפני שנמצא מחזק ידי עובר עבירה ומכשילו, וכן כל המכשיל עור בדבר והשיאו עצה שאינה הוגנת או שחיזק ידי עוברי עבירה שהוא עור ואינו רואה דרך האמת מפני תאות לבו הרי זה עובר בלא תעשה שנ' ולפני עור לא תתן מכשול. הבא ליטול ממך עצה תן לו עצה ההוגנת לו.

הלכה טו: ואסור להשיא עצה טובה לגוי או לעבד רשע, ואפילו להשיאו עצה שיעשה דבר מצוה והוא עומד ברשעו אסור, ולא נתנסה דניאל אלא על שהשיא עצה לנבוכדנצר ליתן צדקה שנ' (דניאל ד כד) להן מלכא מלכי ישפר עלך.

רמב"ם הלכות זכיה ומתנה פרק ג הלכה יא

אסור לישראל ליתן לעכו"ם מתנת חנם, אבל נותן הוא לגר תושב, שנאמר לגר אשר בשעריך תתננה ואכלה או מכור לנכרי במכירה ולא במתנה אבל לגר תושב בין במכירה בין בנתינה מפני שאתה מצווה להחיותו, שנאמר גר ותושב וחי עמך.

רמב"ם הלכות מלוה ולוה פרק א הלכה ב

כל הנוגש העני והוא יודע שאין לו מה יחזיר לו עובר בלא תעשה שנאמר לא תהיה לו כנושה, ומצות עשה לנגוש את העכו"ם ולהצר לו שנאמר לנכרי תגוש מפי השמועה למדו שזו מצות עשה.

רמב"ם הלכות מלוה ולוה פרק ה הלכה א

העכו"ם וגר תושב לוין מהן ומלוין אותן ברבית שנאמר לא תשיך לאחיך אסור ולשאר העולם מותר, ומצות עשה להשיך לעכו"ם שנאמר לנכרי תשיך מפי השמועה למדו שזו מצות עשה וזהו דין תורה.

השגת הראב"ד: ומצות עשה להשיך וכו' עד וזהו דין תורה. א"א אני לא מצאתי שמועה זו ואולי טעה במה שמצא בספרי (פרשת כי תצא) שנאמר שם לנכרי תשיך זו מצות עשה ופירושו משום דהוה ליה לאו הבא מכלל עשה שלא ישיך לישראל.

הל' מלכים סוף פרק ז
נמצא להתיר גר תושב
ואלו הגויים ...

שו"ת הרמב"ם

שו"ת הרמב"ם סימן קמח (בלוי)

השאלה השלשים: שאלה בדבר מילת הגוים [-המוסלמים] והערלים [-הנוצרים] המותר לישראל לקבל זאת על עצמו אם לאו, והיש הפרש בין הישמעאלים והנוצרים בזה אם לאו, ומה פרוש הבריתא (ע"ז כו:) ת"ר ישראל מל את הגוי לשם גר, לאפוקי משום

מוראנא, דלא. וגוי לא ימול את ישראל וכו׳, מה באה ללמדנו במ״ש ישראל מל את הגוי לשם גר?

התשובה: מותר לישראל למול הגוי אם רוצה הגוי לכרות הערלה ולהסירה, לפי שכל מצוה שהגוי עושה נותנין לו עליה שכר, אבל אינו כמי שהוא מצווה ועושה, ובלבד שיעשנה כשהוא מודה בנבואת משה רבינו המצווה זאת מפי אלהים יתעלה, ומאמין בזה, ולא שיעשנה (לסיבה) אחרת [ולא יעשנה בגלל מישהו אחר] או על פי דעה שראה לעצמו, כמו שנתבאר בבריתא* של ר׳ אליעזר בן יעקב, וכמו שבארנו אנו בסוף חבורנו (מלכים ח י) הגדול.

ומאחר שאמרה הבריתא ישראל מל את הגוי לשם גר וזה ברור וידוע, שמי שמתגייר, יימול, היה עולה בדעתנו, שלא אמרה לשם גר אלא למעוטי מילת הגוי ושאסור למולו, אם יישאר בגיותו, גוי מהול. ולכן באר לנו התלמוד שאין כוונת לשם גר למעוטי לשם מילה, כשהוא (נשאר) גוי, אלא למעוטי מוראנה, ר״ל, אם היה בו חולי בראש הערלה, אסור לישראל לחתכה כדי לרפאו ולהצילו, אף על פי שבכריתתו יש אופן מה מן המצוה, הואיל ואין כוונתו לימול ואינו מתכוון אלא להתרפאות לבד, וזה אסור.

וזה הדין בנוי על העיקר הידוע, שאסור להציל גוי מכליון, לאומרם (ע״ז כו.) הגויים והכותים לא מעלין ולא מורידין. וזה הדין למדים מאומרו: (דברים ז ב) יתעלה ולא תחנם, ואין כוונתו שאסור למול גוי. ואין הפרש בזה בין ישמעאלי לנוצרי. ובכל עת שיבוא אלינו, שנמול אותו לשם מילה, מותר לנו למולו, אף על פי שהוא נשאר בגיותו..

הערות

שו״ת הרמב״ם סימן קמט

השאלה הל״א שאלה מאמר ר׳ יוחנן (סנהדרין נט.) גוי שעסק בתורה חייב מיתה, האם זה הלכה והחייב כל בר ישראל להמנע (מללמדו) דבר מן המצות חוץ משבע מצות או להעמידו עליהן, אם לאו?

התשובה: היא הלכה בלא ספק. וכאשר יד ישראל תקיפה עליהם, מונעים אותו מתלמוד תורה עד שיתגייר. אבל לא יהרג, אם עסק בתורה, לפי שאמר חייב מיתה ולא אמר נהרג כמו שאמרו (סנהדרין נז.) על שבע מצות בן נח נהרג.

ומותר ללמד המצות לנוצרים ולמשכם אל דתנו, ואינו מותר דבר מזה לישמעאלים, לפי מה שידוע לכם על אמונתם, שתורה זו אינה מן השמים, וכאשר ילמדום דבר מן כתוביה (וימצאוהו) מתנגד למה שבדו הם מלבם לפי ערבוב הסיפורים ובלבול העניינים אשר באו להם, (הרי) לא תהיה זו ראיה אצלם, שטעות בידיהם, אלא יפרשוה לפי הקדמותיהם המופסדות ויוכלו להשיב עלינו בזה בטענתם ויטעו כל גר וישראל, שאין לו דעת, ויהיה זה מכשול לישראל האסורין ביניהם בעונותם.

אבל הערלים [-הנוצרים] מאמינים בנוסח התורה שלא נשתנה, ורק מגלים בה פנים בפרושם המופסד ומפרשים זאת בפירושים, שהם ידועים בהם, ואם יעמידום על הפרוש הנכון, אפשר שיחזרו למוטב, ואפילו לא יחזרו, כשרוצים שיחזרו, לא יבוא לנו מזה מכשול ולא ימצאו בכתוביהם דבר שונה מכתובינו.

שו״ת הרמב״ם סימן רסט

שאלה (מעיר) חלב בדבר השתייה על מיני זמר וכו׳. ושתיית היין שדורכים הישמעאלים. יורינו רבינו ושכרו כפול מן השמים.

התשובה: ידוע, שעצם הזמר והניגונים כולם אסורים וכו׳. ואלה הישמעאלים אינם רחוקים מעבודה זדה כמו שהזכרתם יותר מקטן בן יומו, שאמר רב (ע״ז נז.) שהוא מנסך, והלכה כמותו ותכלית מה שהקלו כל הגאונים ביינם של אלו, (שיהיה) מותר בהנייה, ותו לא, אבל (שיהא מותר) בשתייה, לא נשמע זה משום בעל הוראה. והלכה למעשה בפני כל גאוני מערב, כאשר קורה שנוגע ישמעאלי ביין שלנו נגיעה המחייבת ניסוך, שאוסרים לשתותו ומתירים למוכרו כדין יין הישמעאלים עצמן. וכאשר קורה, שנכנס גוי [-נוצרי ?] או ישמעאלי אצל אנשים בשעה שהם שותים, הם ממהרים לערב

קצת דבש ביין אשר לפניהם ושותים עמו, ואמרו כבר נפסל לגבי המזבח והיה בכלל מיני השכר, והעיקר (אצלנו שאין) מנסכין לעבודה זרה אלא יין הראוי ליקרב על גבי המזבח. כך הורה רבינו יוסף הלוי זצ"ו לברכה, וכך עשה כמה פעמים הלכה למעשה, הוא וכל גדולי ספרד וכו'. [וכתב משה].

שו"ת הרמב"ם סימן תמח

(לר' עובדיה הגר) שאלה על אלו הישמעאלים שאמרת שאינם עובדי ע"ז ואמ' לך רבך שהם עובדי ע"ז והאבנים שמשליכין בתרפותן הן למרקוליס והשיב לך שלא כהוגן עד שנתעצבת אל לבך ונכלמת וקרא עליך ענה כסיל כאולתו.

תשובה אלו הישמעאלים אינם עובדי ע"ז כלל, וכבר נכרתה מפיהם ומלבם והם מיחדים לאל יתעלה יחוד כראוי יחוד שאין בו דופי ולא מפני שהם משקרים עלינו ומכזבים ואומרים שאנו אומרים שיש לאל יתעלה בן נכזב כך אנחנו עליהם ונאמר שהם עובדי ע"ז. התורה העידה עליהם אשר פיהם דבר שוא וימינם ימין שקר. והיא העידה עלינו שארית ישראל לא יעשו עולה ולא ידברו כזב ולא ימצא בפיהם לשון תרמית. ואם יאמר אדם שהבית שהם מקלסין אותו בית ע"ז הוא וע"ז צפונה בתוכו שהיו עובדין אותה אבותיהם (באותו הבית) מה בכך. אלו המשתחוים כנגדו היום אין לבם אלא לשמים. וכבר פירשו רז"ל בסנהדרין (דף סא:) שאם השתחוה אדם לבית ע"ז [והוא] סבור שהוא בית הכנסת הרי לבו מסור לשמים.

וכן אלו הישמעאלים היום כולם טף ונשים נכרתה ע"ז מפיהם וטעותם וטפשותם בדברים אחרים היא שאי אפשר לאומרו בכתב מפני פושעי ורשעי ישראל, אבל ביחוד השם יתעלה אין להם טעות כלל.

ובאמת שהיה לישמעאלים מקודם באותם המקומות שלשה מיני ע"ז פעור ומרקוליס וכמוש, והם עצמם מודים בדברים אלו היום וקוראין להם שמות בלשון ערבי. פעור עבודתו שיפעור עצמו לפניו או שיניח ראשו ויגביה ערותו למולו כמו שאלו הישמעאלים משתחוים היום בתפלתם ומרקוליס עבודתו ברגימת האבנים וכמוש עבודתו בפריעת הראש ושלא ילבש בגד תפור ודברים אלו כולם מפורשים וידועים אצלנו (עי' ע"ז סד.) מקודם שתעמד דת הישמעאלים, אבל הישמעאלים היום אומרים זה שנפרע ראשנו ושלא נלבש בגד תפור בתפירות הוא כדי להכנע לפני האל יתעלה ולזכור היאך יעמוד האדם מקברו, וזה שנשליך האבנים בפני השטן אנו משליכים אותם כדי לערבבו. ואחרים מפקחיהם נותנים טעם ואומרים צלמים היו שם ואנו רוגמים במקום הצלמים כלומ' שאין אנו מאמינים בצלמים שהיו שם ודרך בזיון להם אנו רוגמין אותן ואחרים אומרים מנהג הוא כללו של דבר אע"פ שעיקר הדברים יסודם לע"ז אין אדם בעולם משליך אותם האבנים ולא משתחוה לאותו המקום ולא עושה דבר מכל הדברים לשם ע"ז לא בפיו ולא בלבו אלא לבם מסור לשמים...

רמב"ם פירוש המשנה

פירוש המשנה לרמב"ם, עבודה זרה פרק א

[ג] אלו החגים הנזכרים היו מפורסמים באותו הזמן אצל הנוצרים והנלוים אליהם. וכן כל חג אצל כל האומות בכל גלילות הארץ, אם היו עובדי עבודה זרה, יחויב בהם מה שזכר.

ודע, שזאת האומה הנוצרית העומדת בטענת המשיח, על חילוף כיתותיה, כולם עובדי עבודה זרה, ואידיהן כולם אסורים, ונוהגים עמהם בכל התורה כמו שנוהגים עם עובדי עבודה זרה, ויום ראשון הוא מכלל אידיהן של גויים, ולפיכך אין מותר לשאת ולתת עם מאמין המשיח ביום ראשון כלל בדבר מן הדברים, אלא נוהגים עמהם ביום ראשון כמו שנוהגים עם עובדי עבודה זרה ביום אידן, וכך ביאר התלמוד...

[ד] אומרו מהו לילך לשם - שיעשנה דרך ללכת ממנה לזולתה, לפי שאין מותר בשום פנים להיכנס לעיר שיש בה עבודה זרה, וכל שכן לדור בה, וכל שכן לסחור בה. וחניות

מעוטרות - החנויות המקושטות באיזה מין שיהיה מן הקישוט, שהן לא קושטו אלא לעבודה זרה, ולפיכך כל מה שבהן אסור בהנאה.

ולפיכך יש לדעת שכל עיר מערי האומה הנוצרית שיש להם בה במה, רצוני לומר בית תפילתם, אשר הוא בית עבודה זרה בלא ספק, הרי זו העיר אין מותר לעבור בה בכוונה, וכל שכן לדור בה. אבל ה' מסרנו בידיהם עד שנדור בעריהם בעל כרחנו, לקיים ייעודו הרע "ועבדתם שם אלהים מעשה ידי אדם עץ ואבן". ואם זה הוא דין העיר, קל וחומר לדין בית עבודה זרה עצמו, שכמעט אסור להביט בו, וכל שכן לקרב אליו, וכל שכן להיכנס אליו.

פירוש המשנה לרמב"ם מס' כלים פרק יב

משנה ז: דינר שנפסל וכו'. ...ואם נשאר מן הסלע פחות משני דינרין אינו מותר לו להניחו כמות שהוא אלא קוצצו, שאנו חוששין שירמה בו מי שאין בו יראת שמים ויתננו במקום שקל והוא פחות משקל.

ויש כאן דין אומר אותו הואיל ונתגלגלו הדברים לענין זה. והוא, שהמקומות שמשתמשין בהן בדינרין ובמעות במנין, אסור לאדם להחזיק דינר או מעה שחסר ממשקלו שתות או יותר אלא יקוץ, וכל שכן שיתנהו או יטעה בו גוי.

כי זה שחושבים המוני בני אדם ואפילו יחידיהם כי ההטעיות שכאלה מותרות עם הגוים אינו נכון ודעה בלתי נכונה, אמר ה' בתורתו הקדושה במי שמוכר את עצמו לעובד עבודה זרה או לעבודה זרה עצמה כמו שנתבאר בפירוש אמר וחשב עם קונהו, ואמרו עליהם השלום יכול יגלום עליו, תלמוד לומר וחשב, ידקדק עמו בחשבון, וענין יגלום יערים עליו ויטעהו. ואמרו אם כן דברה תורה בגוי שתחת ידיך קל וחומר לגוי שאינו תחת ידיך, אם החמירה תורה על גזלו של גוי קל וחומר על גזלו של ישראל.

וכן אינן מותרין האונאות והתחבולות ומיני המרמות והזיוף והסלוף עם הגוים, אמרו עליהם השלום אסור לגנוב דעת הבריות ואפילו דעת הגוי, וכל שכן אם יהא תלוי חלול השם שאז יהיה העון חמור יותר, ויושגו לאדם תכונות רעות על ידי כל המעשים הרעים הללו אשר העיד יתעלה על עצמו שהוא מתעב אותן כשלעצמן נעשו עם מי שנעשו, והוא אמרו כי תועבת ה' אלהיך כל עושה אלה כל עושה עול. וכבר חרגנו ממטרתינו כאן, אבל היערנו על מה שאין ראוי להתעלם ממנו. ואחזור לענין המסכתא.

סמ"ג

סמ"ג ל"ת ב

[חילול ה'] ...ואני דרשתי לגליות ישראל כי המשקרים לגוים וגונבים להם הם בכלל מחללי השם שגורמים שיאמרו הגוים אין תורה לישראל ואומר (צפניה ג יג) שארית ישראל לא יעשו עולה ולא ידברו כזב ולא ימצא בפיהם לשון תרמית. ותנן במסכת אבות (פ"ד משנ' ד) כל המחלל שם שמים בסתר נפרעים ממנו בגלוי אחד שוגג ואחד מזיד בחלול השם, ואין מקיפין בחלול השם (קידושין מ.), ובפרק קמא דקידושין (שם) אומר שאם היו עונותיו וזכויותיו מחצה על מחצה וחלול השם בכלל, העבירות מכרעת:

דבריו מובאים בסמ"ק סימן פ"ה

וז"ל: שלא לחלל שם הקב"ה דכתיב (ויקרא יב) לא תחללו את שם קדשי... גם דרש הר"ר משה מקוצי כי המכחש לגוי מחלל השם ועונש חלול השם גדול שאינו מתכפר עד יום המיתה, וגם אין מקיפין בה. פי' שאין עושין לו כחנוני המקיף אלא נפרעין ממנו מיד. מי שהיו עונותיו וזכיותיו מחצה על מחצה וחלול השם בכלל מכרעת.

סמ"ג ל"ת קנב:

לא יהיה לך בכיסך... אחד הנושא ונותן עם ישראל או עם הגוי עובד ע"ז אם מדד או שקל בחסר עובר בלא תעשה וחייב להחזיר וכן אסור להטעות את הגוים בחשבון אלא

ידקדק עמו שנא' וחשב עם קונהו ואף על פי שהוא כבוש תחת ידך ק"ו לגוי שאינו כבוש תחת ידך והרי הכתוב כלל כי תועבת ה' אלהיך כל עושה אלה כל עושה עול (לשון רמב"ם גניבה פ"ז הל' ח):

ואפי' לדברי האומר בפרק המקבל (ב"מ קיא:) שגזלו של גוי מותר זהו בגוי שצערו לישראל ואף בזו אין הלכה כמותו אבל בחנם אף הוא מודה שאסור לגזול הגוי והקפידה תורה על גזל הרשעים כמו שנאמר ותמלא הארץ חמס וכן ראיתי בתוספתא דב"ק (פ"י הל' ח) הגוזל את הגוי חייב להחזיר לו וחמור גזל הגוי מגזל יהודי מפני חילול השם:

סמ"ג מ"ע עד השבת אבידה

מצות עשה להשיב אבדה לישראל שנאמר השב תשיבם לאחיך ודרשינן במסכת עבודה זרה פרק שני (כו:) לכל אבידת אחיך לרבות המשומד הלכך אפילו היה הבעל אבדה רשע ואוכל נבלות לתאבון וכיוצא בו מצוה להשיב לו אבדתו, אבל אוכל נבלות להכעיס הרי הוא מין והמינין והאפיקורסין ועובדי עבודה זרה ומחללי שבתות בפרהסיא אסור להחזיר להם אבדה,

ובפרק הגוזל בתרא (קיג:) תניא רבי פנחס בן יאיר אומר במקום שיש חילול השם חייב להחזיר אבדת גוי עובדי עבודה זרה כאבדת ישראל, ובירושלמי דפרק הניזקין (גיטין פ"ה ה"ט) אמרינן שבכל מקום מכניסין כליהם מפני הגנבים ככלי ישראל מפני דרכי שלום, וכן מסיק רב כהנא בפרק הגוזל אחרון (קיג:) שטעות גוי עובד עבודה זרה מותר, והוא שטעה מעצמו, כיצד כגון שעשה הגוי חשבון וטעה וצריך שיאמר לו ישראל ראה שעל חשבונך אני סומך ואיני יודע אלא מה שאתה אומר אני נותן לך אבל להטעותו אסור שמא נתכוון הגוי לבודקו ונמצא שם שמים מתחלל ובמעשה דרב אשי (ב"ק קיג:) שאמר לשמש שלו להביא ענבים בולטים חוץ לגדר אם הם של גוי שמע גוי אחד אמר אם של גוי הם וכי מותר הוא אמר ליה גוי לוקח הדמים ישראל אינו לוקח הדמים, פירש רבינו יצחק (תד"ה הכי) שאמר לו האמת ולא לדחותו:

כבר דרשתי לגלות ירושלים אשר בספרד ולשאר גליות אדום כי עתה שהאריך הגלות יותר מדאי יש לישראל להבדיל מהבלי העולם ולאחוז בחותמו של הקב"ה שהוא אמת ושלא לשקר לא לישראל ולא לגוים ולא להטעותם בשום ענין ולקדש עצמם אף במותר להם שנאמר (צפני' ג יג) שארית ישראל לא יעשו עולה ולא ידברו כזב ולא ימצא בפיהם לשון תרמית וכשיבא הקב"ה להושיעם יאמרו הגויים בדין עשה כי הם אנשי אמת ותורת אמת בפיהם, אבל אם יתנהגו עם הגויים ברמאות יאמרו ראו מה עשה הקב"ה שבחר לחלקו גנבים ורמאים.

ועוד כתוב (הושע ב כה) וזרעתיה לי בארץ כלום זורע אדם כור אחד אלא למצא כמה כורים כך זורע הקב"ה ישראל בארצות כדי שיתוספו עליהם גרים וכל זמן שהם מתנהגים בהם ברמאות מי ידבק בהם והרי הקפיד הקב"ה על גזל הרשעים שנאמר (בראשית ו יא) ותמלא הארץ חמס, עוד אני מביא ראיה מירושלמי דפרק אלו מציאות (ה"ה) שאומר שם רבנין סבייאי זבנין חד כרי דחטין מגוים ואשכחן ביה צרורא דזוזי והחזירום להם ואמרו הגוים ברוך הוא אלההון דיהודאי וכיוצא בזה מספר שם מעשים הרבה מאבדת הגוים שהחזירום מפני קידוש השם עיקרי מצות השבת אבדה בפרק אלו מציאות:

ספר חסידים

לתשומת לבו פארגאן

סימן שנח: נכרי הזריז בשבע מצות שנצטוו לבני נח הזהר מטעותן שטעותן אסור, ותשיב לו אבידה ואל תזלזלהו אלא תכבדיהו יותר מישראל שאינו עוסק בתורה.

סימן תר: ויש גזל של גוי שיבא לכמה רעות יותר משהיה גוזל לישראל לפי שאם יבא ישראל אחר לשם יגזלוהו, וזהו חוטא אחד יאבד לשאר יהודים הרבה טובה שהיה ליהודים באותה עיר. בכל פרשת ענין חטאת ואשם בויקרא יש כפרה אבל בפרשת ענין

כהן משיח אין כתיב לא כפרה ולא סליחה ששגגת תלמוד עולה זדון כי הוא המכפר עצמו, אבל בכולם הוצרך וכפר עליו הכהן. ועוד לאשמת העם כתיב (ויקרא ד׳ ג׳) כי היה לו לדקדק שהוא גדול בחכמה ובגדולה ובפרישות מחבירו ואמרו חכמים אחד שוגג ואחד מזיד בחילול השם אבל בכולם סליחה וכפרה.

סימן תרסא: מעשה באיש אחד שהיו לו בנים ובנות וכשהיו נשואים מתו והיה מספר לחכם אחד א״ל מעריפא גוי אחת היה לי ומת הגוי המעריפא שלי ואח״כ מתו בני ובנותי והממון נשאר לחתני ולכלותי כיון שלא זכה להעמיד תולדות למה לא מתו קודם שנישאו שלא יבא ממוני מידי לידם, ואמר כל זמן שהיה אותו גוי חי היה לי הצלחה. א״ל החכם שמא הממון בעולה בא. א״ל לא עשיתי לשום אדם רעה אלא לאותו גוי הייתי מטעה אותו ועושה לו עול הרי כשמת מלאכו הגיד לו וצעק על זה והקב״ה עושה משפט לעשוקים בין יהודי בין גוי. לכן לא יגנוב אדם לא ליהודי ולא לגוי שלא יתחלל שם שמים על ידו.

סימן תתרעד: אל יעשה אדם עול אפי׳ לנכרי ואלו דברים מורידים את האדם ואין הצלחה בנכסיו ואם השעה עומדת לו יהיו נפרעין מזרעו. המכביד על השכירים כגון אם השכיר אחד לעשות מלאכתו או ללמד בניו או שאר דברים לא יטריחנו יותר מדאי או ממה שהתנה עמו להכריחו. ואין להתנות עם אדם יותר על מה שיכול לעשות אם אתה יודע שאינו יכול לילך יותר מכך וכך מיל אל תאמר לו על מנת שתלך יותר ממה שאתה יודע שיכול לילך אע״פ שזה מתרצה אסור לו להטריחו יותר מאשר יכול לסבול וכן בכל השכירות.

סימן תתרפ: ...וכשם שאתה צריך להתנהג בנאמנות עם ישראל כך עם הנכרים ואם יטעה הנכרי את עצמו תזהר שמא ידע אח״כ ויתחלל שם שמים על ידך. ואם אין לאדם אלא מעט טוב לו שיצטרך לבריות ממה שיקח ממון נכרים ויברח עם הממון ויתחלל שם שמים על ידו שיאמרו הנכרים על היהודים גנבים ורמאים.

ים של שלמה

בבא קמא פרק א סימן מא

מא. דין עדות נשים, שפסולים, אפילו במקום שאין מצויין אנשים, ולפעמים כשרים, וכה״ג עד אחד, כגון היכא דאיכא ספיקא בדבר, ואף הבעל דין אינו מכחישם, אבל קרובים ושונאים ובעלי עבירות לעולם פסולים, ולעניין מסירות והכאות וחירופים והוצאת שם רע אינם נאמנים, ולעניין מקומות בית הכנסת של נשים, ולעניין עדות על הבגדים של האלמנה נאמנים. הכל בביאור יפה, באיזה עניין נאמנים הפסולים:

מתניתין (יד:) על פי עדים, שיהיו בני חורין ובני ברית. למעוטי עבדים וגוים. דסלקא דעתך אמינא לעניין נזקין ראוי להאמין לכל אדם. כדי שישתלם לנזק דמי נזקו. א״נ אפילו שור של גוי שנגח לשור של ישראל. דאין מוציאין מן הגוי אלא בעדים כשרים, כך פי׳ הרא״ש (סי׳ יט).

וצריך פי׳ לפירושו, דלאו דעתו דמשום הכי יהיו גוים כשרים גבי גוים. משום דאיהו גוי כמותו. אם כן למה הוצרך התנא לאשמועינן שנשים פסולים לגבי נשים. אלא דלא תימא מאחר שבדיניהם היה ראוי להפיק ממון על ידי עדות זו. גם כן בדינינו כך, בפרט לעניין נזקין. ואין להקשות מהאי דתניא פרק הגוזל בתרא (לקמן קיג.). דתניא ישראל וגוי שבאו לדין, אם אתה יכול לזכותו בדין זכהו, ואמור לו כך דינינו. בדיני האומות העולם זכהו, ואמור לו כך הוא דינכם. ואפי׳ ר׳ עקיבא מודה בזה. רק שחולק שאין באין עליו בעקיפין, פי׳ בעלילות, מפני חילול השם. אם כן לפי זה ראוי שיועילו עדות גוים. ולומר לו כך דינכם. הלא הברייתא אינה מדברת אלא בהפקעת הלואה, שאז הוא שרי, ואם כן יכול הדיין גם כן לפוטרו. אבל להוציא ממנו ממון שלא כדין הוי כגזל.

וגזל גוי אסור, כמו שאוכיח שם סי׳ ך׳. מהא דא״ר ביבי בר רב גידל אמר ר׳ שמעון חסידא (קי:). גזל בגוי אסור. דאמר קרא ואכלת את העמים אשר ה׳ אלהיך נותן לך. בזמן שהן מסורים בידך, ולא בזמן שאינם מסורים בידך. ואין הפירוש בזמן שהן כבושין תחת ידך. דהא ר׳ עקיבא דורש לעיל דאסור גזל גוי אפילו בכבוש תחת ידך. דקרא איירי בכבוש תחת ידך, ואפ״ה אסור לגזלן. וכן בפרק דו״ה סי׳ ח׳, גבי שור של גוי שנגח לשור של ישראל כו׳. שכותבין התו׳ (לח.) למ״ד גזל הגוי אסור ניחא כו׳, והתם איירי בכבוש תחת ידך. אלא נראה דהכי פירושו, בזמן שהן מסורים בידך. כלומר שצוה הקב״ה להלחם בהם. או אפילו מלחמת רשות, הקב״ה נתן לך רשות להלחם עם אויביכם מסביב. אבל מי שהוא כבוש תחת ידיך, ואינו מז׳ אומות, גזילו אסור.

וכתב הרמב״ם (ה׳ גניבה פ״א ה״א) וכן הסמ״ג (לאוין קנ״ה) וכן הטור (חו״מ סימן שמ״ח) אחריו שגניבה וגזילה שוין בין ישראל לגוי. וכל הגונב מגוי עובר בלאו כאילו גונב מישראל.

ודבר תימה הוא בעיני, כי התורה בכללה ובפרטה לישראל ניתנה. ולכאורה נראה מהאי סוגיא, דדורש גזל הגוי מקראי לאיסור. אינה אלא אסמכתא בעלמא הוא. ואף את״ל דדרשה גמורה היא. מ״מ אינה אלא לאיסורא. אבל אינה בכלל לאו דלא תגזול וכן לא תגנוב, וכן פירש רש״י להדיא בפ״ד מיתות (סנהדרין נז. ד״ה ישראל בכותי). דלא תעשוק את רעיך כתיב, ולא גוי. ומדרבנן הוא דאיכא למ״ד דאסר, משום חילול השם עכ״ל. ולא נ״ל כלל. דגזל הגוי אסור אפילו בלא חילול השם. אלא נ״ל, משום שירחיק עצמו מן הכיעור ודומה לו, ויאכל וישתה את שלו. ולא ירגיל עצמו בגניבה וגזילה. והארכתי שם סי׳ ך׳. וגם רש״י (לקמן קיג.) פירש הברייתא, שמדברת לפטור הישראל מן הגוי, והיינו כמו שכתבתי, ומ״מ אם הדיין בעצמו יודע שהגוי חייב. רק שאין הדיין נעשה עד. אז יכול להצדיקו אפילו בעדות גוים בדיניה, אף שבכה״ג גבי ישראל אסור, משום מדבר שקר תרחק.

והנכון בעיני פירש הרמב״ם (בפיה״מ) שפי׳, להכי איצטרך התנא למעוטי הנהו עדות. כדי שלא יעלה על הדעת להקל בעדות הנזקין, לרוב מאורעיהם. ולמיעוט מה שיזדמן שיהיה עליהם עדות כשרים. לפי (שהם באות בין הנשים) [שההכאות בין האנשים] ובין הבהמות גם כן רוב היותם במעמד עמי הארץ עבדים וגוים. לכן הודיענו התנא בזה, שלא יקבלו אלא עדים כשרים ע״כ. ומסתמא למהרא״י לא היה לו פי׳ המשניות של הרמב״ם. כי הוכרח לדקדק בספר תרומת הדשן סי׳ שנ״ג מדברי רמב״ם פר׳ ח׳ דנזקין שכך דעתו לפרש המשנה. ולא היה צריך לדיוקי. כי בפירוש המשנה איתא בהדיא כדעיל...

בבא קמא פרק ד סימן ח

ח. דין שור הקדש וישראל פטורין זה בזה, ושל ישראל בגוי פטור, וגוי בישראל אף תם חייב נזק שלם, משום קנסא. אבל לעולם גזל הגוי אסור, וכותי לא קנסינן ליה, אלא תם משלם חצי נזק, ומועד נזק שלם, וישראל פטור לגמרי:

מתניתין (לז:) שור של ישראל שנגח לשור של הקדש. ושל הקדש שנגח לשור של ישראל, פטור, שנאמר (שמות כא לה) שור רעהו, ולא שור של הקדש. וממילא כי נגח הקדש להדיוט דפטור, דלאו רעהו הוא. ולית הלכתא כר׳ שמעון בן מנסיא דברייתא. דפליג, וסבר הקדש להדיוט פטור. אבל הדיוט להקדש בין תם ומועד משלם נזק שלם. ודריש רעהו לחיובא, כדפי׳ בפ״ק סימן י׳. ושור של ישראל שנגח לשור של נכרי פטור. ושל נכרי שנגח לשור של ישראל, בין תם בין מועד משלם נזק שלם. ואסיק בגמרא (ל״ח ע״א) מה נפשך, אי רעהו דוקא. דנכרי כי נגח דישראל ליפטר. ואי רעהו לאו דוקא. אפילו דישראל כי נגח דנכרי לחייב. אמר ר׳ אבהו, אמר קרא עמד וימודד ארץ ראה ויתר גוים. ראה ז׳ מצות שקבלו עליהם בני נח. כיון שלא קיימו, עמד והתיר ממונם לישראל. ר׳ יוחנן אמר מהכא הופיע מהר פארן, מפארן הופיע ממונן לישראל.

לכאורה משמע דתלמודא חזר מקרא דרעהו, ואתיא למעוטי הקדש. ומשום האי טעמא פטור שור של ישראל כשנגח של גוי, משום ויתר גוים. וכן לשון התוס׳ ועמד והתיר

ממונם לישראל. דוקא בעניין זה, שנגח שור שלנו לשור שלהם, ולמ"ד בפרק בתרא גזל גוי אסור ניחא. אבל למ"ד גזל הגוי שרי קשה, עכ"ל. וקשה לי, הא ע"כ ממעטינא גוי מהאי קרא דרעהו. דכי היכא דממועט הקדש מקרא דרעהו, ה"נ ממועט גוי. ובדין הוא דגוי נמי ליפטר מישראל, כמו הקדש שפטור נמי מהדיוט, אבל הא דישראל פטור מגוי פשיטא דלא צריך קרא.

אלא הכי פי', לעולם כי נגח ישראל לגוי ממועט מרעהו. והא טעמא דגוי חייב לישראל. משום קנסא, שקנס הקב"ה להם להתיר ממונם, וליקח ממונם שלא בדין, ואין בו גזל. וכן פי' הר"ן. וכן הרמב"ם (ה' נזקי ממון פ"ח ה"ה) כתב טעמא דגוי משלם בין תם בין מועד נזק שלם משום קנסא.

ועוד נ"ל, דהך קרא בודאי לחיובי גוי אתא. אבל למפטר ישראל לא צריך קרא. דפשיטא אפילו בלא רעהו נמי פטור. דהא אפילו למ"ד דגזל הגוי אסור, מ"מ מודה בהפקעת הלואה דשרי. והא נמי כמאן דאית ליה הלואה גביה דמי, ואין לומר דקרא דהכא אתא אליבא דרבי עקיבא, דאמר הוחלט השור, ואיירי בתם. ואם כן הוי כעין גזל ממש. חדא דדוחק הוא לאוקמי סתמא דסוגיא דוקא בתם, ודוקא כר' עקיבא. כי האי סוגיא קאי אמתניתא. ואיירי בין בתם בין במועד, וגם אתיא אליבא דכ"ע. ועוד מסתמא לא חמיר תם ממועד. דכי היכא דפטור מועד של ישראל. ה"נ תם, דהא סתם שורים בחזקת שימור קיימי, ובדין הוא דלפטרו. כדאיתא בפ"ק (לעיל טו.). ורחמנא הוא דקניס כו', גבי ישראל קניס, גבי גוי לא קניס, דהא אפילו אמועד פטור. וכה"ג קשה לי על התו', שכתבו למ"ד גזל הגוי אסר ניחא כו'. הלא הוא מודה בהפקעת הלואה דשרי. ומה חידוש משמיע לנו גבי נגיחה. אלא כדפי', דקרא לחיובא אתא.

ונראה שטעות הוא בתוספ' דלעיל. וכך הוא ראוי להיות, עמד והתיר ממונם כו'. דוקא כעין זו, שנגח שור שלהם לשלנו. ולמ"ד בפ' בתרא גזל הגוי אסור ניחא כו', והיינו כפירושי, ולכן כתבו התוספות דלמ"ד גזל הגוי אסור ניחא. שמשמיע לנו חידוש, כעין זו אפילו גזל ממש שרי. משום קנסא, דלא ליזקי לישראל. אבל בעלמא אסור. וגבי כותי הלכה כת"ק דר' מאיר בברייתא (ל"ח ע"ב). דלא קנסינן כולי האי, אלא תם משלם חצי נזק, ומועד משלם נזק שלם. וישראל בין תם בין מועד פטור, שממון של גוי הפקר. ומה שמסקינן בריש הנחנקין (סנהדרין פח:) בסתמא דברייתא ושורו כישראל. אין פירושו שישראל יהיה חייב לכותי, כמו כותי לישראל, כדפי' רש"י התם (ד"ה היינו). דא"כ אתיא הברייתא דהתם לא כת"ק ולא כר' מאיר. אלא לעניין זה הוא שורו כישראל, שתם משלם חצי נזק, ומועד נזק שלם. ולאפוקי גוי, שבין תם ומועד משלם נזק שלם, אבל לעולם כי נגח ישראל לכותי פטור. ואפי' הברייתא דהתם כת"ק דהכא, וכן דעת התו' (ד"ה ושורו) לשם. ותדע, דאי כפרש"י דהתם. א"כ הוה ליה למתני ולעניין נזקין כישראל, או לעניין נזקי שור. ומדאמר שורו כישראל. ש"מ דוקא קאמר, לעניין תשלומין דידיה, וכדפי':

בבא קמא פרק י סימן יח

...ומסיק, והאמר שמואל דינא דמלכותא דינא. א"ר חנינא א"ש, במוכס שאין לו קצבה. דבי רבי ינאי אמרי, במוכס העומד מאליו. רב אשי אמר, הא דלובשים כלאים כו', והא דנודרים איירי במוכס גוי, ואין לחוש אם גזלו. דתניא, ישראל וגוי שבאו לפניך לדין. אם אתה יכול לזכותו בדין ישראל זכהו, ואמור לו, כך דינינו. ואם אי אתה יכול לזכותו בדין ישראל, אלא בדין אומות, תזכהו, ואמור לו, כך דינכם. ואם לאו, באין על הגוי בעקיפין, פי' רש"י בעלילות באין עליו, עד שפוטרין את ישראל עכ"ל. ויפה פירש, דאיירי דוקא בגוי שתבע את ישראל לדין. ואם כן ליכא אלא הפקעת הלוואה, דשרי. דאי להיפך, הוי גזל הגוי, ואסור, כדאיתא במסקנא. רבי עקיבא אומר אין באין עליו בעקיפין, מפני חילול השם, אם לא שהגוי לא ידע שזה מכזב, וליכא אלא הפקעת הלואה, ושרי לכ"ע. וכל הך איכא דמתני אהא דאמר בגמרא. כולן אמת, ולא פליגי אהדדי, אבל רבי חנינא אמר שמואל ודבי רבי ינאי, דמוקי במוכס העומד מאליו, או

באין לו קצבה. ולא אוקי בסתם מכס, ובמוכס גוי. ש״מ דלא ס״ל הא דרב אשי, דשרי לגזול כי ה״ג. אלא גזל הגוי אסור לעולם, אפילו ע״י הפקעת הלואה.

ולכאורה היה נראה לפסוק הלכה כוותייהו לגבי רב אשי. דסתמא סוגיא דנדרים, ששם הגוף הענין, לא מביא אלא תירוצא דרבי חנינא ודבי רבי ינאי. אבל הא דרב אשי לא מייתי התם. ומשום הכי לא אישתמיט בספר רבי משה דהפקעת הלואה שרי. וכן בספר מצות. אבל מ״מ הרי״ף והרא״ש (סימן י״ב) אחריו כתבו, דהלכה כרב אשי, דבתראה הוא. פירש לעניין זה, דשרי אף במוכס גוי. לפי שהוא כהפקעת הלואה, ושרי לכ״ע, וכן נראה מתוך הסוגיא דלקמן.

ומסיק, לרבי עקיבא טעמא דאיכא קדוש השם. הא ליכא קידוש השם באין עליו בעקיפין. וגזל הגוי מי שרי. והתניא, א״ר שמעון, דבר זה דרש רבי עקיבא, כשבא מזפירי״ן, מניין לגזל הגוי שהוא אסור. תלמוד לומר גבי עבד עברי הנמכר לגוי (ויקרא כה) אחרי נמכר גאולה תהיה לו. שלא ימשכנו הבית דין מיד הגוי ויצא, אלא יגאלו ממנו. יכול יגלום עליו, פירש הערוך בערך גל״ם, וכן התוספות (קי״ג ע״ב ד״ה יכול) שהוא עיקר. יכול יטעה את הגוי בחשבון, ת״ל וחשב עם קונהו, ידקדק עם קונהו. ואע״ג שטעות הגוי מותר. ה״מ כשטעה מעצמו אבל היכא שאתה מטעה אותו וגוזל אותו והגוי עושה עצמו כלא יודע, כגון שהוא כבוש תחת ידך, אסור. ולי נראה, אפילו היכא דלא ידע הגוי אסור. כמו שאפרש לקמן בסימן [כ׳] בעה״י. אלמא דגזל הגוי אסור, אמר רבא, שאני התם דעבד עברי גופו קנוי לו. וא״כ הוי גזל ממש, ואסור. אבל היכא דלא הוי אלא הפקעת הלואה, וג״כ ליכא חילול השם, שרי. כגון שטענו גוי ליורש ישראל, מנה יש לי גבי אביך שמת. דלא ידע גוי דישראל משקר. וכל כה״ג, והברחת המכס נמי הוי כהפקעת הלוואה, ושרי, וכן פירש רש״י. וכן הטור (סימן שמ״ח) כתב, דלא שרי הפקעת הלוואה אלא היכא שלא יודע אחר כך לגוי.

ואף שכתב הסמ״ג (לאוין קנ״ב) הא דפליגי תנאי בהמקבל (ב״מ קיא:) אי גזל הגוי אסור או שרי, אפילו מאן דשרי לא שרי אלא בגוי המצערו. ואפילו הכי לית הלכתא כוותיה, אלא כתנא דסבר גזל הגוי אסור, אפילו בגוי המצערו. מ״מ הא דהפקעת הלוואה דשרינן בכל עניין איירי. אפילו באוהבו. וכן יראה מתוך הסוגיא, ואין צריך פנים.

ואפילו לגבי מלך שרי הפקעת הלוואה. כמו שכתב הר״ן בפי׳ דנדרים (כח.) הא דאסרינן במוכס ישראל. היינו במוכס ישראל שקנה המכס מן המלך. ואפילו לא קנה ממנו, אלא ממונה עליה לגבות. אפ״ה לא התירו לו לישבע לשקר. מאחר שהמלך גובה אותה בדינא. אבל מ״מ אין רשות ביד הממונה להכריח את הישראל שיפרע המכס. דנהי דדינא דמלכותא דינא. מ״מ לא יהא אלא הפקעת הלואה, דק״ל בפרק הגוזל בתרא דשרי. אם לא שהממונה צריך לעשות מיראת המלך:

בבא קמא פרק י סימן כ

כ. דין דבין גזל הגוי או גניבתו אסור, אפילו אי ליכא חילול השם. ואפילו הוא כבוש תחת ידו. אבל אבידתו מותרת, והוא דליכא חילול השם. והמחזיר ודעתו לשם שמים הרי זה משובח, ודין דאסור להטעות את הגוי, אפילו כשאינו יודע כלום, אלא כשטעה מעצמו. ומ״מ יאמר לו הישראל ראה שעל חשבונך אני סומך, וגם הפקעת הלואה אינו מותר, אלא כשחייב לשלם לו דרך מכס, או דרך חוב, אבל מה שהוא דרך מקח אסור:

מסקינן (קיג:) א״ר ביבי בר גידל אמר ר׳ שמעון חסידא, גזל הגוי אסורה, אבידתו מותרת. גזילתו אסורה. דאמר קרא ואכלת את כל העמים אשר ה׳ אלהיך נותן לך. בזמן שהן מסורים בידך, ולא בזמן שאינם מסורים בידך. אבידתו מותרת, דאמר רב חמא בר גורי׳ אמר רב, מניין לאבידת הגוי שהיא מותרת. שנאמר לכל אבידת אחיך, פרט לגוי, ונאמר ומצאתה. משמע אפילו אחר דאתי לידיה שרי. ונראה, הא דאמר לעיל בזמן שהן מסורים בידך. אין הפירוש בזמן שהן כבושין תחת ידך. דהא ר׳ עקיבא דורש לעיל, דאסור גזל גוי אפי׳ בכבוש תחת ידך, דקרא איירי בכבוש תחת ידך, ואפ״ה אסור לגזלן. וכן בפ׳ דו״ה (לעיל לח.) סי׳ ח׳ גבי שור של גוי שנגח לשור של ישראל כו׳, שכתבו התוס׳ (ד״ה עמד). למ״ד גזל הגוי אסור ניחא כו׳ והתם איירי בכבוש תחת ידך. אלא

נראה דהכי פירושו, בזמן שהן מסורים בידך. כלומר שצוה הקב"ה להלחם בהם. או אפילו מלחמות רשות, הקב"ה נתן לך רשות להלחם עם כל אויביכם מסביב. אבל מי שהוא כבוש תחת ידך, ואינו מז' אומות, גזילו אסור.

וכתב הרמב"ם (ה' גזילה פ"א ה"ב) וכן הסמ"ג (לאוין קנ"ז) וכן הטור (סימן שמ"ח) אחריו, שגניבה וגזילה שוין בין ישראל לגוי. וכל הגונב מגוי עובר בלאו, כאילו גונב מישראל.

ודבר תימא הוא בעיני, כי התורה בכללה ובפרטה לישראל ניתנה. ולכאורה נראה מהאי סוגיא, דדורש גזל הגוי מקראי לאיסור, אינו אלא אסמכתא בעלמא הוא. ואף אם ת"ל דדרשה גמורה היא. מ"מ אינו אלא לאיסורא, אבל אינו בכלל לאו דלא תגזול, וכן לא תגנוב. ורש"י פירש להדיא במסכת סנהדרין פרק ד' מיתות (נז. ד"ה ישראל) דאינו אלא מדרבנן, על הא דאיתא התם סתמא דברייתא, דישראל בגוי גניבה וגזילה מותר, ופירש רש"י משום דלא תעשוק את רעך כתיב, ולא גוי. ומדרבנן הוא דאיכא למ"ד דאסר, משום חילול השם עכ"ל. ומה שכתב רש"י מפני חילול השם. לא נראה לי כלל, דגזל הגוי אסור אפילו בלא חילול השם. אבל נראה לי, משום שירחיק עצמו מן הכיעור ודומה לו, ויאכל וישתה את שלו. ולא ירגיל את עצמו בגניבה וגזילה.

ומסיק, תניא, רבי פנחס בן יאיר אומר, במקום שיש חילול השם, אפילו אבידתו אסור, פירוש, כגון שיוודע הדבר לגוי, אבל היכא דליכא חילול השם אסור להחזיר לו, לפי שהוא מחזיק ידי הרשעים. כן כתב הר"ם (ה' גזילה פי"א ה"ג) והסמ"ג (עשין ע"ד) והטור (סימן רס"ו). וכתב עוד, ואם החזירה כדי לקדש השם, כדי שיפארו את ישראל, שהם בעלי אמונה, הרי זה משובח. וכעין זה הביא הסמ"ג (שם) עובדא דירושלמי פרק אלו מציאות. ורחמנא לבא בעי, אם דעתו לכך, אבל אם דעתו בעבור שישביחו אותו, ולא בעבור אמונת ישראל, או משום שהוא אוהב את הגוי ומרחם עליו, אסור.

אמר שמואל, טעותו מותרת. כי הא דשמואל זבן מגוי מזרק של זהב בחילוף של נחושת, וסך המקח היה ארבע זוזי, ואבלע ליה חד זוז בחושבנא, פירש רש"י, ועוד טעות אחרת, שעיכב זוז מדמיו, והטעהו בחשבון, וא"כ לפירושו שריא להטעות את הגוי היכא דלא ידע. וכן יראה מפי' התו' (ד"ה יכול) דלעיל בסי' י"ח. וכן כתב הטור בסימן שמ"ח, דשרי להטעותו בחשבון.

ולא נ"ל כלל להטעותו בחשבון, דלא שרי טעות הגוי אלא בטעה מעצמו. ואף דהפקעת הלואה שרי, היינו מה שאתה חייב לשלם לו או דרך מכס או דרך חוב. אבל מה שהוא בעת המקח, דומה לגוזל, כאלו אתה לוקח את שלו בעל כרחו והיינו אתה גוזל זהב משלו. ועוד נ"ל לאסור משום חילול השם, דשמא הגוי מכוון לבדקו. וכן כתב הרמב"ם (הל' גזילה פי"א ה"ד) והסמ"ג (עשין ע"ד) להדיא, דטעות הגוי אינו שרי אלא במוטעה מעצמו אבל להטעותו אסור משום חילול השם. וכתב בהג"ה מיימוני" (שם אות ב') שכן פי' ר"ח וראבי"ה.

וא"כ לפיכך צריכין אנו לפרש ואבלע ליה זוזא בחושבנא כפי' הערוך (ערך פלז) שנתן זוז לגוי יותר. בעבור שישמח הגוי, וילך מהרה, וכן פי' הר"ן, ועיקר. כי כה"ג בודאי שרי, מאחר שהגוי טעה מעצמו. ואפילו לפי' רש"י, שפי' שהישראל הטעה הגוי בחשבון. היינו משום דס"ל הפקעת הלואה שרי. ורש"י מדמה זה להפקעת הלואה. מאחר שקנה ישראל המזרק במשיכה, נעשה עליו הד' זוז בחוב והלואה, ומשום הכי שרי. ולא גזרינן שמא יכוון הגוי לבודקו, כך הוא סברת רש"י. אבל היכא שמטעה את הגוי בחשבון, שאינה הפקעת הלואה. כגון שאתה קונה ממנו כלים, או דבר אחר, ואתה מטעהו, שמוסיף לך במנין, או שאתה מטעהו, שמוסיף לך דמים. כגון שהוא קנה ממך, או חייב לך, אזי רש"י נמי מודה שהוא אסור. דהוי גזל הגוי ממש, ואסור. אפילו היכא דליכא חילול השם. וכן יראה לעיל סימן י"ח, יכול יגלום הגוי, שאסור להטעותו משום גזל. ולא כפי' התו' (ד"ה יכול) שהגוי ידע מזה, ועושה עצמו כאינו יודע. דסתמא קאמר קרא וחשב עם קונהו, שידקדק עמו.

וכן יראה מפי׳ הרמב״ם, שכתב בפ״ז דהלכות גניבה (ה״ח) אסור להטעות את הגוי בחשבון אלא ידקדק עמו שנאמר וחשב עם קונהו. אף על פי שהוא כבוש תחת ידיך, ק״ו בגוי שאינו כבוש כו׳, ולא הזכיר כאן משום חילול השם, שמא יכוין הגוי לבודקו. ואלו בהלכות גזילה ואבידה (פי״א ה״ה) כתב שאסור להטעות את הגוי משום חילול השם כו׳ ולא יליף מקרא. אלא ש״מ כדפי׳, הא דיליף מקרא אסור משום גזל הגוי. דעבד עברי גופו קנוי לו. וה״ה כל הדומה לזה. ועוד יראה כפי׳, וכמו שכתב הרמב״ם. דאי לפי׳ התו׳, דאיירי היכא שידע הגוי כו׳. א״כ מאי פריך לר׳ עקיבא, טעמא דאיכא חילול השם, הא לאו הכי שרי. וגזל הגוי מי שרי. ופריך מהא דיגלום עליו כו׳. ולפי התו׳ מאי מקשה, הא הכא נמי איכא חילול השם. אלא כמו שפי׳ הוא עיקר, וכן הערוך (ערך גלם) פי׳ סתמא, יכול יטעה הגוי בחשבון. אבל הגוי שטעה מעצמו שרי בכל ענין. וכי היכא דלא יבא לידי חילול השם, יאמר לגוי, ראה שעל חשבונך אני סומך, וכן מוכח מעובדא חד דמסיק, רב כהנא זבין מגוי מאה ועשרים חביות במאה כו׳. וא״ל חזי דעלך קא סמכינא. ופי׳ רש״י לחד פירושא, שהוא עיקר. וכן פי׳ הרמב״ם (שם) והר״ן, שהישראל אומר לגוי.

ועוד מסקינן, רבינא זבן בקעי עצים מן גוי אחד, וגוי אחר עמו. ואמר רבינא לעבדיה, אייתי לי הבקעים הגסים, שהן עבים. כי הגוי שקנה עמי לא ידקדק בזה וירגיש, אלא מניין הבקעים יודע. ונראה דזה נמי איירי בענין שלא זכה בהן הגוי בקניין גמור. אבל אי הוה בענין שזכה בהן הגוי כבר. הוי כגזל, ואסור להטעותו. עוד מסקינן, רב אשי הוה יתיב בספינה, וראה אשכולות הגפן, שהיו תולין בזמורות חוץ לפרדס. וא״ל לעבדיה זיל חזי אי דגוי נינהו אייתי לי, שמע הגוי מריה דפרדיסא, ואמר דגוי שרי, בתמיה, א״ל ה״ק דגוי שקיל דמי, וישראל לא שקיל דמי. ופי׳ התו׳ (ד״ה הכי) בשם ר״י שהשיב לו האמת, שכך דעתו היה מתחילה. ולא כמו שהבין הגוי. דא״כ סבר רב אשי דגזל הגוי שרי. ואנו ק״ל כהך תנאי דאסרי גזל הגוי. ואין חילוק בין גזילה וגניבה. וגניבה נמי איכא חילול השם, כשידע לבסוף עכ״ל

ולא הבנתי דבריהם, במה שכתבו איסור הגניבה משום חילול השם. והלא גניבה וגזילה גבי גוי אסור, אפי׳ בליכא חילול השם, כמו גבי ישראל. וכן כתב הרמב״ם (גניבה א א) אחד הגונב מישראל, או מן הגוי עובד ע״ז, עובר בלאו דלא תגנוב. וכן כתב גבי גזל (גזילה א ב). וכן כתב הרמב״ם והטור (סימן שמ״ח - שנ״ט). והרא״ש (סימן י״ב) הביא דברי התו׳ כצורתה. ולא הזכיר הא דגניבה משום חילול השם. והר״ן כתב יישוב אחר, שרב אשי היה דעתו מתחילה כמו שהבין הגוי ומחמת שהגוים אינם מקפידין בכך לא הוי גזל אלא מחילה בעלמא ודומה להפקר. ומה שהוצרך לומר כך משום שהגוי היהה?? שומע שעשה הפרש בין ישראל לגוי. וכן יראה פי׳, ועוד היום שהגוים אינם מקפידים בכך:

חולין פרק ז סימן יט

ונתפשט האיסור שאין קונין שום בשר מן הגוי, וזהירי ביה טובא, על כן התירו למכור להם נבילות וטרפות, ולא חשו תו לשמא ימכרנה בפני ישראל, דאפי׳ ישראל רואה אינו קונה, אם לא שישמע מפי ישראל שאומר לו שהיא כשירה, וכולי האי לא שכיחא, דבני ישראל לא יעשו עולה, וק״ו שאינו עושה זה בפני ישראל, שלא יכשל בו, ולפי מה שכתבתי דקיימא לן כשינוי קמא, ולא חיישינן לגנבת דעת גבי גוי במתנה, כי אם גבי מכר, לא נראה להקל, שהרי הרי״ף והסמ״ג (לאוין קנ״ה) כתבו סתמא, שאסור לגנוב דעתו של גוי, כמו גבי ישראל, אלא משום דס״ל גניבת דעת כזו, כמו שסובר שניקר לו, כמו שהיא ראויה לאכול, אינה גניבת דעת, ואינה דומה לטריפה בחזקת שחוטה, שאפי׳ הגויים מודים לזה שהכשירה מעולה מן הטריפה, כמו שהטריפה מעולה מן הנבילה, וכ״כ הרמב״ם (הלכות דעות פ״ב ה״ו) ז״ל להדיא, שכל גניבות דעת המוזכרים לקמן בהלכה אסור אפי׳ לגוי, ומאחר שגניבת דעת אסור בגוי, כ״ש גניבה ממש וגזל הגוי דאסור, ואף להטעותו אסור, כאשר הארכתי בזה בהגוזל בתרא:

חכם צבי

סימן כו

פריסטיץ למחותני ה"ה מהר"ר מאיר נר"ו אב"ד שם.

ראיתי מ"ש מעכ"ת בשם ה"ה מחותני מהר"א ברודא מפראג על קושית מהרש"ל על הרמב"ם דס"ל (לפי דעת מהרש"ל לאפוקי לפי דעת הכ"מ) שגזילת וגניבת הגוי אסורה בלאו כמו של ישראל ודבר תימה הוא בעיני כי התורה בכללה ובפרטה לישראל ניתנה עכ"ל מהרש"ל, וכתב עליו הרב הנ"ל שהיא קושיא חזקה.

ולי דברי מהרש"ל תמוהין מאוד ומה ענין דהתורה לישראל ניתנה ולא לנכרים שהביא מהרש"ל ומה זו קושיא להרמב"ם, אטו משום לתא דידהו הוא, וכי הרמב"ם סבור שהנכרי נצטווה שלא יניח לישראל לגזלו או לגנוב ממנו, והלא אנחנו נצטוינו שלא לעשות מעשים מכוערי' ולא יהא אלא גונב ע"מ למיקט או ע"מ לשלם תשלומי כפל אף שאינו מתכוין לגנוב, ולא עוד אלא שמתכוין לטובת הנגנב, עכ"ז נצטוינו אנחנו שלא להרגיל עצמינו לגנוב.

וכבר מצינו שני לאוין מפורשים בגוים לא תתעמר בה ומכור לא תמכרנה בכסף. וכשצרין על ערי הנכרי' נצטוינו להניח רוח אחת מבלי מצור לכל מי שירצה להמלט על נפשו כמ"ש הרמב"ם ז"ל בה' מלכים פ"ו דין ז', וכן כי תקרב אל עיר להלחם עליה וקראת אליה לשלום,

ואף בבע"ח בלתי מדברים נצטווינו על צערם מדאורייתא למ"ד ואותו ואת בנו לא תשחטו ביום אחד ומצות שלוח הקן יש בה עשה ול"ת ואף בצמחים נצטוינו לא תשחית את עצה, וכל זה אינו בעבור הפעול אלא בעבורינו אנחנו הפועלים לקנות בנפשנו דעות אמיתיות ומדות טובות וישרות לזכותנו לטוב לנו וז"ב מאוד.

ולטעמיה דמהרש"ל תיקשי לנפשי' הא איהו גופיה ס"ל דאפשר דהנהו דרשות דואכלת את כל העמים בזמן שהם מסורים בידך וכן וחשב עם קונהו שלא ימשכנו ויצא דרשות גמורות נינהו וכן הוא האמת לדעתי ותקשי למהרש"ל והאיך נצטווינו במצות עשה שלא לגוזלם דמה לי מ"ע או ל"ת דכשם שהאזהרות והמניעות שבתורה אינן אלא לישראל ולא לאומות כך החיובים והעשין אינן אלא לנו, ואדרבא החיובים יותר נראה שאינן אלא לישראל כי כן לא מצינו במצות בני נח אלא אזהרות ומניעות, לבד מאברהם שיצא מהם באהבת ה' יתברך אותו ציוהו במצות המילה אלא עכ"ח אין זה ענין לזה שהאומות לא נצטוו להיות פועלים ועושים מצות התורה אבל אנחנו נצטוינו עליהם בהרבה מצות. ואף מ"ד גזל הנכרי מותר נמי הוי תיובתיה דמהרש"ל דהא איצטריך לדידיה רעך למישרי גזל הנכרי ואי כסברת מהרש"ל דלא ניתנה תורה אלא לישראל וכו' רעיך למה לי הא ממילא ידעינן ליה אלא וודאי אין זו סברא ודו"ק:

ומה שתמה הרב המגיד על הרמב"ם שפירש איזהו גוזל זה הוא הלוקח ממון אדם בחזקה ואיזהו עושק זה הוא שבא ממון חבירו לתוך ידו ברצון הבעלים וכיון שתבעוהו כבש הממון כו', ובפ' המקבל דף קי"א אמרינן זה הוא גזל זה הוא עושק ולמה חילקן לעבור עליו בשני לאוין, נ"ל ברור שדעת הרמב"ם שפשוטו של מקרא הוא לכנות גוזל החוטף בחזקה...

וגם הקושיא השנייה שהקשו שם בתוס' וא"ת לקמן בהמקבל אמרי' דגזל הנכרי מותר כו' והשתא הא מוקמינן הכא האי לא תגזול כולה בעושק ש"ש, ולהרמב"ם כל זה ניחא כפשוטו דמעולם קרא דלא תגזול לא יצא מידי פשוטו, שהוא החוטף ממון בחזקה אלא דחדית לן רבא דמדאסמכיה קרא ללא תגזול לעושק ולא עוד אלא דקאי בי מיצעי בין עושק ולא תלין דתרווייהו בכובש ש"ש עלייהו נמי קאי והאי דקאמר לאו בגזל ל"ל לכובש ש"ש לא אתי למעוטי גזל ממש דמהי תיתי אלא למעוטי ריבית ואונאה.

ובהכי ניחא נמי תמיהת התוס' בהמקבל שם ד"ה ולמה חלקם תימא דבשלמא הכא חלקם כדי לעבור בשני לאוין אבל באשם גזילות למה נכתבו שניהם או עשק את עמיתו, ובאמת היא תמיהא קיימת ולא עוד אלא דמשמע לי מפ' הזהב דף מ"ח דגזל ועושק תרתי מילי נינהו ורבא גופיה הכי ס"ל דהכי איתא התם אמר רבא קרא ומתניתא מסייע

ליה לריש לקיש קרא דכתיב וכחש בעמיתו בפקדון או בתשומת יד או בגזל או עשק את עמיתו תשומת יד אמר רב חסדא כגון שיחד לו כלי להלואתו עשק אר״ח כגון שיחד לו כלי לעושקו ומדשבקיה לגזל המוקדם בפסוק ונקטיה לעושק ש״מ דגזל הוא כפשוטו שחטף ממנו ממון בחזקה ולכן אין צורך ליחוד כלי שהרי הוא כפקדון ואף שלא ננעלו שערי דחיות מן המתעקש האמת עד לעצמו,

ולדברי הרמב״ם הכל ניחא דמעולם מלת גזל אינו יוצאה מדי פשוטה אלא דמשום דאסמכיה לכובש שכר מוקמינן ליה עליה נמי ומהך שמעתתא דהמקבל דאמר חד למישרי עשקו וחד למישרי גזלו וקסבר גזל נכרי מותר מוכח דלמ״ד גזל נכרי אסור היינו מדאורייתא דאי מדרבנן מאי קאמר קסבר גזל נכרי מותר דמשמע דוקא הך תנא קסבר גזל נכרי מותר אבל הנך תנאי סברי דגזל גוי אסור ואי ס״ד דמדרבנן הוא דקאסרי הא לכולהו תנאי מצי קאי רעיך למעוטי נכרי דבדאו׳ עסקינן אלא ודאי דמאן דאסר מדאו׳ אסר,

וכן מוכח בפ״ב דבכורות דף י״ג דמ״ד גזל הגוי אסור היינו מדאו׳ דאי׳ התם אר״י בר נחמני אמר ריש לקיש משום ר׳ אושעיא ישראל שנתן מעות לגוי בבהמתו בדיניהם אע״פ שלא משך קנה וחייבת בבכורה וגוי שנתן מעות לישראל בבהמתו אע״פ שלא משך קנה ופטור׳ מן הבכורה ופריך מאי בדיניהם ומשני אביי בדיניהם שפסקה להם תורה כו׳ ולאמימר דאמר משיכה בנכרי קונה כו׳ אלא אי סבר לה כריש לקיש כו׳ לעמיתך למה לי אמרי לעמיתך אתה מחזיר אונאה ואי אתה מחזיר אונאה לנכרי כו׳ הניחא למ״ד גזילו אסור היינו דאצטריך קרא למישרי אונאה כו׳ הרי מבואר דלמ״ד גזילו אסור היינו אסור דאו׳ דאי ס״ד דרבנן אכתי תיקשי לעמיתך למה לי וז״ב מאוד: ולפי דרכינו למדנו ממ״ש התוס׳ שם בד״ה כמ״ד גזל הנכרי מותר דהנך דרשות דהגוזל בתרא דוחשב ואכלת דרשות גמורות ולאו אסמכתא נינהו:

ועוד למדנו חידוש אחר ממ״ש התו׳ בדיבור זה דאף למ״ד גזל הנכרי מותר היינו היכא דלא ידע הגוי שהוא גוזלו אבל כשהגוי יודע שהוא גוזלו אסור מדאורייתא לכ״ע מכח וחשב עם קונהו:

נמצא דהגוזל את הגוי במקום שהגוי יודע הדבר נוסף על מה שהוא עובר על לאו דלא תחללו את שם קדשי עוד הוא עובר על איסור גזל הגוי שהוא אסור מדאו׳ מכח וחשב עם קונהו וממילא הדבר ברור שהוא פסול לעדות ולשבועה אליבא דכ״ע שהרי הוא רשע דחמס דאפילו לרבא פסול וכ״ש לאביי דקי״ל כותיה:

וקשה מכאן על מ״ש הרב בכ״מ פ״א מה׳ גזילה דמדכתב הרמב״ם אסור לגוזלו כו׳ ולא כתב שעובר עליו בלא תעשה לומר שאין איסור זה מן התורה עכ״ל ואין זה הכרח דאכתי איכא למימר אף דליכא לאו עשה מיהא איכא מוחשב עם קונהו או מואכלת את כל העמים:

ובהכי ניחא נמי מה שהקשה להרב בכ״מ אמאי דכתב הרמב״ם אסור לעושקו דהא בעושק רעך כתיב, ולי ניחא דאף דליכא לאו דלא תעשוק מכל מקום איכא איסורא דואכלת את כל העמים או מדאיצטריך קרא למישרי אבידתו ש״מ דאף עושקו אסור אלא דק״ל אמאי קאמר הכא רעך למעוטי נכרי וקסבר גזל נכרי מותר אפי׳ תימא דס״ל גזל גוי אסור אצטריך רעך למעוטי מלאו ואפשר לומר דאי ס״ד דגזל הגוי אסור מוחשב או מואכלת ע״כ ס״ל דלא תגזול אינו כולל נכרי כישראל דאי ס״ד מקרא מלא דיבר הכתוב לא תגזול אפי׳ נכרי וחשב ואכלת למ״ל דליכא למימר אי לאו דכתב וחשב ואכלת הו״א דעשה נמי ליכא דמדאצטריך וחשב ואכלת תו לא אצטריך רעיך למעוטי נכרי מלאו וכיון דלהך מ״ד לא תגזול אינו כולל נכרי כישראל לא אצטריך לכתוב רעך למעוטי נכרי דממילא משמע שהגוי ממועט שאיך לך בגוי אלא איסור האמור בו אלא ע״כ דהך רעך אתי למעוטי מאיסור עשה נמי דהוה סליק אדעתין למילף מוחשב ואכלת וע״כ וחשב ואכלת לדרשא אחריתא מוקמי לה ומ״ש מחותני הרב מוהר״א הנ״ל דס״ל להרמב״ם דהך סוגיא אתא כמ״ד גזל הנכרי מותר אין דבריו נכונים בעיני חדא דרבא גופיה מרא דהך שמעתתא דאיזהו נשך משמע בהגוזל בתרא דס״ל כרע״ק דאמר גזל הגוי אסור ועוד דאי אפשר לדחות סוגיא שלימה בלי ראי׳ מכרחת ועוד שהעיקר כדברי

הכ"מ דגם להרמב"ם ליכא לאו בגזל הנכרי אלא איסור עשה כמ"ש וגם יפה הקשה עליו מעכ"ת דא"כ האיך פסק הרמב"ם שהכובש ש"ש עובר בלא תגזול וכבר הקשה קושיא זו על הרמב"ם הרב בעל לח"מ ולפי"מ שכתבתי הכל ניחא בס"ד:

ודקשיא לי' למר על ספר בית יעקב סי' קי"ג מההיא דכתב הב"ח בגזל כל שהוא אסור מן התורה אין צורך לדברי הרב ב"ח בזה כי תלמוד ערוך הוא בפיו של הרמב"ם בראשון מה' גזילה דין ב' אסור לגזול כל שהוא ד"ת ואשר ישוב יתפלא על הסמ"ג שכתב כל הכובש שכר שכיר עובר בד' אזהרות גם זה משנה שלמה במשנתו של הרמב"ם ז"ל פי"א מה' שכירות דין ב' וכתב עליו הרב בעל לח"מ שגירסת הרמב"ם כגרסת הרי"ף בהמקבל ע"ש בנמוקי יוסף.

ואי לאו דמיסתפינא אמינא דהסופרים השמיטו בל תעשוק א' בראותם שהרמב"ם כותב ארבע אזהרות ומונה חמשה וחשבו הם שטעות סופר הוא וחסרו בל תעשוק א' אבל הגירסא אמיתית בהרמב"ם הוא עבר בארבע אזהרות ועשה בל תעשוק ובל תגזול ובל תלין ובל תעשוק ומשום לא תבוא עליו השמש כו' וניחא לי בהכי קושית הרב המגיד שהקשה על הרמב"ם אמאי לא ביאר הרמב"ם דאינו עובר על דיממא בלילי' ועל דלילי' ביממא כדברי הגמ' אליבא דרש"י ואי גרסינן כדכתיבנא הדבר מבואר בהרמב"ם כיון שבכללו הוא מונה ד' ובפרטן אתה מוצא ה' עכ"ח משום דלא תלין ליתא ביממא ולא תבא עליו השמש ליתא בלילי' ממילא לא אשכחן לעולם טפי מד' אזהרות הנלע"ד כתבתי צבי אשכנזי:

+/מהגהות ב"ד/ ע' פנ"י (ב"מ ס"א) שו"ת תשואת חן (סי' מ"ד) שו"מ (מהד"ד ח"ג סימן ק"ל) וע' דברי שאול דרשות (ד' נ') ושו"ת בית שלמה (יו"ד ח"ב סימן ר"ז)+

באר הגולה (שוה, הדר עשה רבקש מוילנא)

תוא תנה בדין סה לאסור להגיל אדם גוים וכו', [באות שם] כתב שנאמר יק ע' הרבים שהן בעמיהם ואינם מאמינים .. בתיבוש הגוים אבל אלו הגויים ... הם מאמינים ... ומתנבאים להגיל ולהתגלל בשלומם

ובבר קדמו [במהרשא] ← בתובות סי' רבים מאד כה ... הבלו ארור בהגילות דברים

ספר הברית

ג"ג, מאמרי ה' אהבת רשע, ערק ה': ... ומכש שאין הכונה על הזמיר שבדורות הללו שיוקצים את אלה' השמים וכו'

עיין נ"ח

בי"ובו יו"סעי'

א דף שע"ו ע"ב שטה מ"ד ופסקו הפוסקים כמאן דפסר וכו' נ"ב עיין כת"ס נסי' רל"ה בהגהת כ"י חות"מ **ב** ע"ב שטה ל"ח דוקא דגלא פירש לו זמן וכו' נ"ב נ"ל שיש כחן ט"ס וכך צריך לומר אבל כשאומר לו לעשות מלאכה בזמן ידוע כל זמן שלא התחיל לעשות אינו קרוי עמו במלאכתו דאם לא כן לא ריפיה ולא סיפיה ומכל מקום יש לי במבו' על זה דאם כן משהגיע אותו זמן ה"ל עמו במלאכתו אף ע"פי שעדיין לא התחיל בה בדק הבית ועיין בב"ח **ג** שטה מ"ב מר בר חיינא אומר כולנייתא בי חזזאי וכו' נ"ב עיין במהרש"ל ח"ב סי' ק"ך **ד** שטה נ"ב ורבינו חול' על זה וכו' נ"ב וכן כתב הרש"בא ז"ל בתשובה שהעתיק רבי המחבר ז"ל בסי' קע"ו מ"מ"ד וכתבתיים בהגהת הטור אות ד' ופסקו כן רבינו המחבר ז"ל בספר הקלר וכבר הפפה והלבש ומ"ש וכ"ת **ה** ע"ד שטה י"ב ועיין שם וכו' נ"ב ונפסקים וכתבים סי' ק"ק **ו** שטה מ"ח הכי נקטינן נ"ב וכן פסק בספר הקלר אבל בספר המפה כת"ים חולק' ועיין בשמ"ע ובגרלה בי לכיון דאיכא פלוגתא יכול המוחזק לומר קים לי וכ"כ נ"י בשם הר"ן ז"ל וכן הסכים הב"ח הכא וכתב מהרח"ש ז"ל הובאו דבריו בש"משפט לדק ח"ח סי' כ"ח דאי איכא תרי ספיקי כגון אם יש בפק אם הוא פושע הו' לא ואח"ל פושע הוא פשיעה בנעלים פטור מוליחין מיד המוחזק לדעת מהרי"בל ז"ל ובעל משפט לדק שם בכי' כ"כ מפקפק על זה ועיין שם **ז** אפי' לדעת הריף והרמבם ז"ל דוקא שליח דבעלמא לא מקרי בעליו עמו אבל הממונה על הבגד בעליו עמו מקרי מהר"חש ז"ל הובאו דבריו שם וכן הסכים משפט לד"שם **ח** בגלן שהפקיד לו השאיל דבר שבגול אע"פי שהיה במלאכת השואל חייב השואל בחול' מילבי פרק השואל הובא בספר המפה **ט** שטה נ"ב ואע"פי שהרא"ש והאחרונים וכו' נ"ב נ"ל ואע"פי שהרא"ש ז"ל השינו שאחרונים וכו' **י** דף שע"ז ע"ב ש"ב ובכל כתבתי שהלקו עליו ז"ל וכו' נ"ב משום דס"ב דפ"שע לא במזיק אבל מזי' ודאי לכולי עלמא חייב מורי הרב ז"ל ח"ח סי' קכ"ו **יא** אמר המאסף איכא דבא פשע אבא שמתה איכבעיא לן בבא שאל משותפין ונשאל לו אחד מהם מהו כולו בעליו בעיבן והא ליכא לו דילמא מהאי פלגא דידיה מיהא מפטר ולא איפשיטא ומתוך הסוגיא משמע דליכא לספוקי אלא אי מפטר מפלגא דידיה אבל לפטרו בלא כלום אפי' מחלק חבירו זה לא עלה על דעת הריף והרמ"בם ז"ל שתמו בענין שמובן מדבריהם דכיון דלא איפשיטא אומרא לתובע ואולא לנתבע ולא יצאם כלום והרב הנמקי הקשה עליהם מלשון הבמ' דקאמ' כולו בעליו בעיבן וליכא וכמ"ש דלא היה בגרבתו אלא ד' דילמא מהאי פלגא דידיה מיהא מיפטר למיניה משמע בגיאור דלא נסתפק על אחי האחר וכמ"ש הרא"ש נסיבן קפ"ו ולדידי הין נורך לזה דאפי' אם גורסין כן הריף והרמ"בם ז"ל אין מלשון זה סתירה למ"ש דפטור מהכל דאינהו ז"ל מפרשים דה"ק כולה בעליו בעיבן וליכא ויש' הכל אלא דילמא מהאי פלגא דידיה מיפטר מטעם דבא בעליו עמו קרינן וכיון דלא בעיבן כולה בעליו לפלגא דידיה אף לאחר מחבירו בעליו עמו קרינן וכתב הנמקי ז"ל דאיפשר דלא כתב הרמ"בם ז"ל שפטור מלשון אחלוק דשותפין ששאלו שלמת הוא ששאל זה פטור שהרי בעל הבהמה עמו במלאכתו נקט הרמ"בם ז"ל אינו מלשון משום דסליק מינה ומתילא נמי כהך דשותפין ששאל א' מהשותפ' אינו פטו' אלא מפלגא ע"כ ולע"ד אין נורך לזה דהא פשיע'

טור סי' שמ"ז ובו ס"א

א דף שע"ז ע"א שטה ח' ואם קבל עליו שמירתו שלא יזיק וכו' נ"ב אפי' כשלא יזיק כל שהתנה שלא יזיק אדין כן ומיהו נדינא נר' דאף אם התנה בפי' שלא ישמרנו שלא יזיק א"ה צריך לשלם דאם הזיקו שורו תם חצי נזק כמ"ש וכ"ת

ה' נגיבה טור סי' שמ"ח ובו יד סעיפי'

א דף שע"ח ע"א שטה י"ח הכל אסו' וכו' נ"ב אסור לגנוב ספרים ופירושים עד שיעתיק אותם הרש"בא ז"ל בתשובה כ"י הלכות שטרות סי' קל"ח **ב** שטה י"ב ואל' הגונב מע"ען וכו' נ"ב הדברים תמוהים לומר שבגל הגוי יהיה בו איסור לאו דמבל הסוגית שאוסר בגל הגוי נראה דאינו אלא אסמכתא בעלמא וכ"כ הר"ב כ"מ ז"ל ואם ת"ל דאינם אסמכתא אלא דרשא גמורה מ"מ איסורא איכא לאו ליכ' וכן כתב הרד"בז ז"ל ח"ח סי' ר"ה דבגל ובגיבת הגוי איסור' מדאורייתא איכא לאו ליכא ותמה על הרמ"בם ז"ל למה כתב שהוא בבגל דלא דלא תגנוב וכתב דמה שהשוה אותם הרמ"בם זל הוא משום דלא כ"ל בענין דינא מידי דאי למלקו' לאו שבתן לתשלומין הוא ואין לוקין עליו ואם לענין ה' האיסור והחזרה שוים הם ע"כ וגם רש"ל ז"ל בספר שלמה פ"ק דב"ק סי' מ"א ופרק בתרא סי' ל' הוקשה לו דברי הרמ"בם ז"ל והפמ"ע ורבינו בעל הטורים ז"ל וכתב הרש"ז ז"ל בפ"ד מיחות כתב דבגל ובגיבת הגוי אינו אסור אלא מדרבנן ומ"מ כתב שמ"ש שבגל הגוי אסור מדרבנן מפני חלול ה' אינו מחוור דבגל הגוי אסור אפי' בלא חלול ה' כדי שיריחק עצמו מן הכיעור ומן הדומה לו ויאכל לו ויאחוה לת שלו ולא יראבל לת עצמו בבגיבה ובגזילה ומה שהקשה הרד"בז ז"ל בסי' הנז' להרמ"בם דמדאצטריך קראי דאחרי מכר בגזלה תהיה לו וקראי דאחכות לת העמיט לאיסור בגיבת ובגל הגוי מוכח דאינו בכלל לאו דלא תגנוב דאם לא כן למה להו לאחדורי לימא הרי ממון הנכרי בכלל לא תגנבו לדידי לא קשיא מידי דאי לאו הני קראי לא הוה אסרינן

דכשאמרו הרי"ף והרמ"בם ז"ל דאינו משלם אפלגא דקא בעי בגמ' קאמרינא אאידך פלגא דלא נסתפקו עליה וכת הרא"ש ז"ל נכי' הבו' כיון דנכרי הרי"ף והרמ"בם מסופקי' אין המוחזק יכול לומר קים לי כוותייהו שאינו משלם כלו' **יב** שטה ד' ומתוך דברים אלו נתיישב מה שאמר רבינו וכו' נ"ב מה"רי הלוי ז"ל בסי' ק"ב הוקשה לו על תירוץ זה ותירץ באופן אחר יע"ש **יג** שטה כ"ה ואין נראה מדברי הרמ"בם ז"ל וכו' נ"ב בם הרי"בם ז"ל בסי' תל"ו כתב כדברי הרמ"בם ז"ל ועם שהיפשר לומר שכל מה שאמר שם הוא על דעת הרמ"בם ז"ל אם איתא דסבירא ליה דיש חולקים ה"ל לפרושי **יד** שטה ס"אם שאל מהם וכו' נ"ב אם שאלו ממנו **טו** ע"ב שטה כ"ו ומ"מ יש לתמוה וכו' נ"ב עיין בב"ח **יו** ע"ד שטה ל"ן וכיון שהודיעתו ונתהפם בה חייב וכו' נ"ב כלה שמו לה תכשיט בשעת חופה ולא מחתה והוליכו אות' בנית החתן בלותו תכשיט ונתרא' שם בפני כל הבאים לגמול חסד עם החתן והכלה אין לך שיחוש בדול מזה ותייבת על אבידתו ומיהו אין בעלה חייב כלום מהר"ם מיטרלאני ז"ל ח"ח סי' רמ"ח וכן כתב מהר"ח בלייקו ז"ל בחשו"ב סי' ל"ד בעיקר הדין אלא שחייב את הכלה מטעם אחר מפני שכשאתירו התכשיט מעל צוארה ונאחרה בידה לא חזרה וקשרו כמו שהיה מתחלה **יז** חס כאבד מתחת אחד מן האבנים שהיו רואין אותו אפילו הבעל חייב לשלם משום מזיק בידים מהר"ח בלייקו ז"ל שם

כנסת הגדולה - חו"מ מהדורא בתרא ב : בנבנישתי, חיים בן ישראל<<הלכה ומנהג;>> {10} עמוד מס 295 הודפס ע"י תכנת אוצר הו

גזל וגניבת הגוי כלל אלא הוה אמרינן דאותר וקרקעי דלא
חבבוב ולא חבבול לישראל הוא כי כל התורה כולה כבלה
ובמרדכי לישראל ניתנה ולא לגוי להכי אנטריך הני קרקעי
לאוריי דגזל וגניבת הגוי אסור וכיון שיש בו איסור הוי
אומר דכי אזהר קרא לא חבבוב ולא חבבול אפי' אבל הגוי
קם מזהר מדלא קאמר לא חבבוב לרעך ואפי' ס"ר ז"ל
בס"ל מיתות בית דין כתב לגזל הגוי וגניבתו מותר משום
דכתיב לא תעשוק את רעך ולא גוי הרמ"בם ז"ל ס"ל הכי
אלא דוקא בעושק ולעבור עליו בשני לאוין ישראל ולא
גוי אבל לעבור עליו בלאו דלא חבבוב ולא חבבול אפילו
לגזל דגוי נמי עובר ועיין כמ"ש בס"ד בסי' ש"ג בהגהת
פסורות ת"ל וכתב רש"ל בפי' הנזכר דהא דאמרינן בפר
בתרא בגזל הגוי אסור דאמר קרא ואכלת את העמים אש'
ה' אלהיך נותן לך בזמן שהם מסורים בידך ולא בזמן שאין
מסורים בידך אין הפירוש בזמן שהם כבושים תחת ידך
ולא בזמן שאינם כבושים תחת ידך אלא הפירוש הוא בזמן
שהם מסורים בידך לעשות עמהם מלחמה ולא בזמן שאין
מסורים בידך לעשות עמהם מלחמה ב שטה י"ד אבל
טעמתו כבן ן להטעותו בחשבון או להפקיע הלואתו שאם
יודע לו איכא חילול ה' וכו' כ"כ אומר המלאכ"ם כ"ל שאסור לשון
בדברי רבינו בעל הטורים ז"ל וכך צריך לומר אבל טעמתו
כבן להטעות בחשבון או להפקיע הלואתו מות' ובלבד שלא
יודע לו שאם יודע לו איכא חילול ה' ובקאתי
בדפוס סביונטה וקרקאה וטורים שבדפס עם ב"ח וטורים
שבדפס בלא ב"י ומלאתי סומסחא אבל טעמתו כבן להטעו'
בחשבון או להפקיע הלואתו מותר ובלבד שלא יודע לו
דליכא ח"ם ומסחא זו מכוונת למ"ש אבל מסחת ב"י היא
כמו שמצאתי סומסחא בדפוס ויניציאה והכי מוכח בפ' הגזל
ומלכיל כבירסא שלפנינו דאמרינן התם טעותו מותרת
כי הא דשמואל זבן מבוי לקנה דדהבא במר דפרזלא בד'
זוזי ואיכלב ליה חד זוזי אמר ליה חזי דעלך קא ממיכנא
ענך כלון ופשטן של דברים דקאחר טעותו מותר משמע
דוקא שטעה מעצמו ולא להטעותו והכי מוכח מעובדא
דרב כהנא ושמואל וכן כתב הרמ"בם ז"ל בפי' מה"ג וז"ל
טעות הגוי כאבידתו ומותרת והוא שטעה מעצמו אבל
להטעותו אסור ע"כ וכן כתב המרדכי בפרק הזהב ולפי
זה צריך להגיה בדברי רבינו בעל הטורים ז"ל כך אבל טעו'
מותר ודוקא שטעה מעצמו אבל להטעותו או להפקעת
הלואתו אסור ולפי הבירסא שמצאתי בשאר המסמלון לרי'
ליחק ולומר דס"ל דשמואל שאמר טעותו מותר אפילו
להטעותו קאמר דאי דוקא שטעה מעצמו היה לו לשמואל
לפרושי דלהטעותו אסור וכן נמי הא דאמרינן ואיכלב ליה
חד זוזי ר"ל שמואל הבליעו בחשבון וכן נראה בפירוש רבי
ז"ל שמואל הבליעו והטעהו בחשבון ולפי זה צריך לגרוס
ואכלב ליה חד זוזי בלא יוד בין ל"לנית וכן נראה בס כן
מעובדא דרבינא דזבן מיהו ובוי דיקלא בלנחא ואמר ל
לשמעיה קדים ואייתי מעיקרי דבוי מניינא ידע איברא
דהרי"ף ורא"ש ז"ל השמיטו הא דרב הונא ונראה הטעם
משום דרבינא סובר דאפי' להטעותו מותר ואינהו ס"ל
דשמואל ורב כהנא פליגי עליה וסוברים דדוקא נטעה
מעצמו אבל להטעותו אסור הילכך השמיטו עובדא דרבינ'
מ"מ לפי הבירסא זו נ"ל דשמואל ורב כהנא ורבינא לא פליגי
וכולהו ס"ל דאף להטעותו אסור א"נ ס"ל דאע"ג דשמואל
ורב כהנא סוברים דלהטעותו אסור רבינא סובר דברי
וקי"ל כוותיה דבתרא ומריה דתלמודא הוא ומיהו הבירס'
הכתו' נם אינו יכול לבלמה כפי טבע הל' דהי דלפי פשטן
של דברי מוכח דלהטעותו אסור כבר' אזאת מ"מ מ"ש אבל
טעותו אסור אינו מתיישב דבשלמא אם לעיל בסמוך היה

אומר דבגניבתו מותרת היה נודק לשון אבל להטעתו אסור
אבל כיון דלמעלה אסיר קאמר מאי אבל דקאמר ולכן
בהכרח צריך להגיה אז כבירסא הכתובה בשאר נוסחאות
אז כמו שהגהתי ואם באמו להסכים דעת רבינו בעל הטו'
ז"ל עם דעת הרמ"בם צריך להגיה כך וכן בטעותו
מותרת ודוקא שטעה מעצמו אבל טעותו כבון להטעותו
בחשבון או להפקיע הלואתו אסור

ודאיתי להרא"בם ז"ל בפי' מה"ג כתב קלת כבון
טעמה הכותי חשבון ונעה וצריך שיאמר לו
הישראל דאם שעל חשבונך אני סומך ואיני יודע אלא
מה שאתה אומר אני נותן לך כבון זה מותר אבל אם לא
אמר לו כן אסור שמא יתכוין הכותי לנקרו ונמצא אבול
ש"ש ע"י עכ והוא מפ' הגזל בתר' בעובד דרב כהנא וסובר
הרב ז"ל דרב כהנא דעבד הכי לעבונא קאמר ושמואל נמי
עבד הכי אלא שלא פירשו התלמוד א"ל אבב"ב דשמואל
פליג על זה קי"ל כרב כהנא ומהטעם שכתב הרמב"ם ז"ל
אבל רבינו בעל הטורים ז"ל לבל הבירסאות לא הוזכר זה
בדבריו ונראה דסובר דרב כהנא ממדת חסידו"הוא דעבד
הכי וכמו שתמה ה"ה ז"ל מדלא עבד שמואל הכי אבל אינו
נכון כעיני דאבל מקום הי"ל לרבינו בעל הטורים לא שמי'
דממדת חסידות נ"ל לו חזי דעלך קא ממיכנא דבהרגה
מקומות מניח הרב ז"ל דבריה שהם ממדת חסידות ולכן
הנכון דשמואל ורב כהנא פליגי ופסק כשמואל משום דרב
קליכותיה ולפום מאי דכתיבנא לעיל דאפשר דרבינו בעל
הטורים ז"ל פסקי כרבינא נגד שמואל ורב כהנא אין צורך
לזה אבל לפי מה שהגהתי שכאלא דס"ל דלא פליגי שמואל
ורב כהנא ורבינא וכולהו ס"ל דלהטעותו אסור צריך לומ'
דשמואל ורבינא פליגי עם רב כהנא ופסק בשמואל
ורבינא אבל אינו אסור דרבינו בעל הטורים ז"ל מפרש
בלשון שני של רשי שבגוי אמר לרב כהנא חזי דעלך קא
ממיכנא ולפי זה הדבר ברור דמעשה שהיה כך היה ולא
לעבונא ד להשתמש במשכונו של גוי בלתי ידיעתו
מותר דלא בדע מהפקע הלואתו מורי זהב בי"ד הימ"ק"ך
אות י"ו ה אם הגוי מקיים ז"מצות כמי מן טעותו
אסור ספר מסילות סי' שכ"ח ו יש בגזל הגוי פינא לכת
דעות יותר ממה שהיה בגזל לישראל לפי שאם יגנא ישראל
לאם יגזלוהו וזהו חומא אחד יאבד לשאר יאודים הרבה
ספר חסידי סי' ת"ר ז אע"ג דטעו' הגוי מותר אסי'
להטעותו במקום שהבר יודע שגזל ושאם עלמו אמי מאוב
יודע תוס' כאם ר"י והביאו בג"ח ח הפקעת הלואתו
שכתב כלון רבינו בעל הטורי ז"ל דאסור כבר ביאר דבריו
דהיינו דוקא במקום שאיכא חילול ה' אבל במקום דליכא
חילול האם הפקעת הלואתו מותרת וכדמסקינן בגמרא
וכן כתב רבינו בעל הטורים ז"ל בסי' שס"ט ס"ח דהפקעת
הלואתו במקום דליכא חילול ה' ברי והרמב"ם שכת' נפ"ח
מה"ג דהפקעת הלואתו אסור כבר השיגו רבינו ב"י בכ"מ
ונכפר בדק הבית סי' שכ"ט ועיין מה שתירץ שם הכ"מ ב
והפקעת הלואתו דליכא חילול ה' היכי למי עיין נרא"ז ז"ל
פרק הגזל ומאכיל הביאו רבינו ב"י ז"ל בטור זה סי' שס"ט
ועיין מ"ש שם ובגירסת הספרים לבדרסי מותר אין לורך
לבל זה עם שהדין דין אמת דדוקא במקום דליכא חילול ה'
שרי כדמפרש ואזיל ט שטה ך' בל זמן שהיה נרשות
הבעלים אינו חייב עד שיבביהנה וכו' כ"ב במחשבה אינו
מחייבו בל שלא עשה מעשה וכ"ש אם היה בידו פקדון בל
חוב ה' ופרע את החוב ועכבו בשביל חוב אחר אף על פי
שאינו מן הדין דלא נעשה בזלן עליהם מורי הרב ז"ל חלק
ח"מ סי' פ"ח ז שטה כ"ו במה דברים אמורים שנאנ
עדים שנגב ונגנב וכו' כ"ב נשאל הרשב"א ז"ל בתשובה כ"ל